

SUUNNITTELU- JA KORJAUSOHJEET

FORSSAN KAUPUNKI MAANKÄYTÖN SUUNNITTELU

RONTTISMÄEN ASEMAKAAVA RAKENNUSTAPAOHJE

Maankäytön suunnittelu 2023-2024
Sirkka Köykkä

RONTTISMÄEN ASEMAKAAVA

RAKENNUSTAPAOHJE

Sisällysluettelo

VALTAKUNNALLISET ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEET JA KALLIOMÄKI.....	4
RONTTISMÄKI-ASEMAKAAVAAN LIITTYVÄT ASIAKIRJAT JA NIIDEN KESKEINEN SISÄLTÖ.....	4
OIKEUSVAIKUTTEISET ASIAKIRJAT:	
-KAAVA JA KAAVAMÄÄRÄYKSET JA -SELOSTUS.....	5
-ALUEELLINEN RAKENNUSJÄRJESTYS.....	5
-RAKENNUSTAPAOHJEET.....	5
LISÄASIAKIRJAT:	
-FORSSAN KALLIOMÄEN KEHITTÄMISOHJELMA.....	6
-PIHAINVENTOINTI.....	6
- RAKENNUSINVENTOINTI.....	6
KAAVA JA SEN LÄHTÖKOHDAT SUHTEESSA RAKENNUSTAPAOHJEEN SISÄLTÖÖN.....	6
RAKENNUSTAPAOHJEET.....	7
KALLIOMÄEN ERI OSA-ALUEET:	
KAUPUNKIKUVA - KORTTELIRAKENNE JA KATUTILA, OSA-ALUE A.....	8
KAUPUNKIKUVA - KORTTELIRAKENNE JA KATUTILA, OSA-ALUE B.....	9
KAUPUNKIKUVA - KORTTELIRAKENNE JA KATUTILA, OSA-ALUE C.....	10
KAUPUNKIKUVA - KORTTELIRAKENNE JA KATUTILA, OSA-ALUE D osa1.....	11
KAUPUNKIKUVA - KORTTELIRAKENNE JA KATUTILA, OSA-ALUE D osa2.....	12
KAUPUNKIKUVA - KORTTELIRAKENNE JA KATUTILA, OSA-ALUE E.....	13
TONTEILLE RAKENTAMINEN OSA-ALUEITTAIN:	
OSA-ALUE A RAKENNUSTEN SJOITTUMINEN TONTILLE JA PIHAJÄRJESTELYT.....	15
LINJAA VASTEN OLEVAT RAKENTEET , TONTIN RAJAA VASTEN OLEVAT RAKENTEET..	21
MAASTON KORKEUDET KIINTEISTÖN RAJOILLA.....	22
PIHAN KORKEUSASEMA.....	23
KERROSTUMAT.....	24
ASUKKAAN TUEKSI MUUT OJHEET.....	26
ALUKSI.....	26
VANHA RAKENNUS.....	27
MISTÄ SAAN APUA KUN MIETIN MITÄ KANNATTAA TEHDÄ?.....	28
RAKENNUKSEN KORJAUS ON TÄYNNÄ VALINTOJA.....	29
ESIMERKKI 1, TOIMINNAT KAPEAAN RUNKOON.....	35
ESIMERKKI 2, TOIMINNAT KAPEAAN RUNKOON.....	36
ESIMERKKI 3, AUTOTALLI TOIMINNAT KAPEAAN RUNKOON.....	37
ESIMERKKI 4, X LINJA 10 PALAUTTAVA KORJAUS.....	38
ESIMERKKI 5, II LINJA 5 VANHAN RAKENNUKSEN LAJENNUS.....	40

ESIMERKKI 6, KERROSTUMAT: VAIHEITTAIN MUUTTUNUT RAKENNUS	
-MAHDOLLISTEN KORJAUSTEN ARVIOINTI.....	41
ESIMERKKI 7, KERROSTUMAT: VAIHEITTAIN MUUTTUNUT RAKENNUS	
-PERINTEINEN MUUTOS.....	42
ESIMERKKI 8, LAAJENNUKSISSA MUUTTUNUT RAKENNUS.....	43
ESIMERKKI 9, KERROSTUMAT KORJAUKSISSA MUUTTUNUT RAKENNUS.....	44
ESIMERKKI 10, JULKISIVULTAAN MUUTTUNUT RAKENNUS	
-RAKENNUKSEN SUHTEET HÄVINNEET - PALAUTUS.....	45
ESIMERKKI 11, JULKISIVULTAAN MUUTTUNUT RAKENNUS	
-TOTEUTUNUT PALAUTUS.....	46
ESIMERKKI 12, VAIHEITTAIN MUUTTUNUT RAKENNUS	
-ULKOASU MUUTTUNUT VAHVASTI - PALAUTUS.....	47
ESIMERKKI 13, VAIHEITTAIN MUUTTUNUT RAKENNUS	
-ULKOASU MUUTTUNUT VAHVASTI - PALAUTUS.....	48
ESIMERKKI 14, VAIHEITTAIN MUUTTUNUT RAKENNUS	
-KÄYTTÖTARKOITUKSEN MUUTOS.....	49
ESIMERKKI 15, ULKORAKENNUKSEN SÄILYTTÄMINEN	
-ALUEEN ILMEEN SÄILYTTÄMINEN.....	50
ASUINRAKENNUS, RAKENNUSOSAT, RAKENNUSMASSA.....	51
RAKENTEIDEN YHDISTELMÄ-RAKENNUSOSAT, RAKENTEET.....	52
RAKENTEIDEN KEHITYS.....	53
RAKENNUSOSAT, IKKUNAT 1800-LUVUN PERUSTYYPIT -	
6 RUUTUINEN IKKUNA -ERILAISET KEHYSTYKSET.....	55
KERROSTUMAT: RAKENNUKSESSA ERILAISIA IKKUNOITA.....	57
TOIMINNALTAAN ERILAISIA JA ERI NÄKÖISIÄ IKKUNOITA.....	58
PÄÄRAKENNUS RAKENNUSOSAT, ULKO-OVET.....	59
ULKORAKENNUS RAKENNUSOSAT, ULKO-OVET.....	59
PÄÄRAKENNUS RAKENNUSOSAT, JULKISIVUDETALJIT.....	61
PÄÄRAKENNUS ERISUUNTAINEN PÄÄTYKOLMION VUORAUS.....	62
PÄÄRAKENNUS KATUJULKISIVUT.....	63
PÄÄRAKENNUS KATOT.....	64
PÄÄRAKENNUS RÄYSTÄS.....	65
PÄÄRAKENNUS KUISTI.....	66
PÄÄRAKENNUS KUISTIN MUUTOKSET.....	67
ULKORAKENNUKSET.....	68
MITTAKAAVA JA ESIMERKIN SOVELTAMINEN.....	69
PIHAT, PUUTARHAT.....	70
AIDAT JA PORTIT.....	71
KAIVOT.....	72

LIITE: DETALJIPANKKI

VALTAKUNNALLISET ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEET JA KALLIOMÄKI

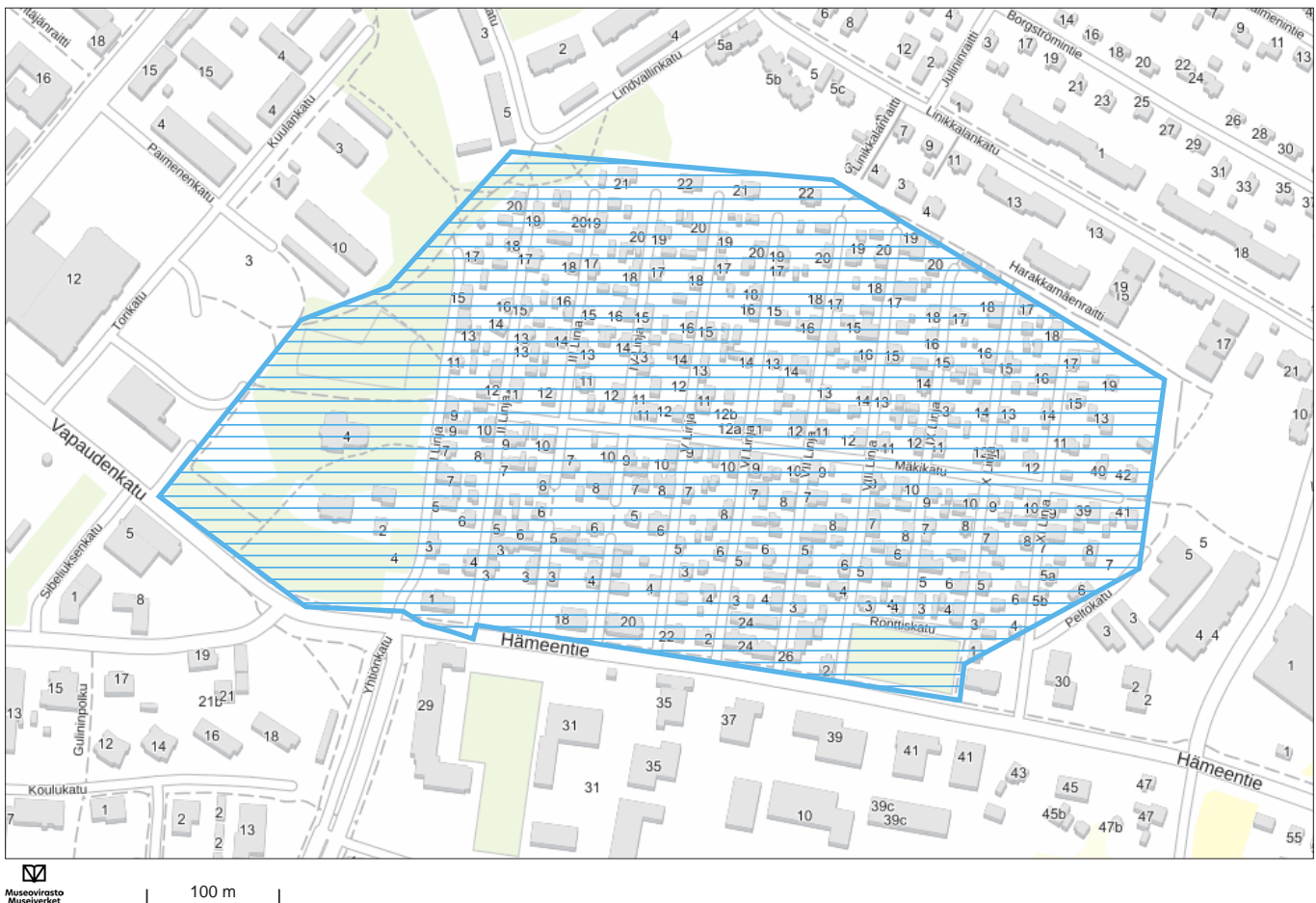
Kalliomäkeä koskevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet / Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, jotka löytyvät internetistä osoitteesta <https://www.ymparisto.fi/fi/rakennettu-ymparisto/kaavoitus-ja-alueidenkaytto/valtakunnalliset-alueidenkayttotavoitteet>, julkaistu 2.3.2023 päivitetty 3.7.2023). Forssan teollisuusyhdykskunta löytyy osoitteesta www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx ottamalla Valtakunnanllisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt alta valikosta Forssa. Teollisuusyhdykskunta on rajattu kahdeksi alueeksi, joista toinen on Kalliomäki. vrt. MRL 3 luku.

Kanta-Hämeen maakuntakaavassa 2040 on huomioitu valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet siten, että Kalliomäelle on osoitettu merkintä Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö RKY Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY, Valtioneuvosto 22.12.2009). Maakuntakaavassa on suunnittelumääräys: 'Alueen suunnittelussa on otettava huomioon arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön turvaaminen. Suunnittelussa, käytössä ja rakentamisessa on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen arvot säilyvät. Uusi rakentaminen on sopeutettava alueen kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen. Määräys ohjaa yleiskaavaa ja asemakaavaa.

RONTTISMÄKI -ASEMAKAAVAAN LIITTYVÄT ASIAKIRJAT JA NIIDEN KESKEINEN SISÄLTÖ

Forssan kaupunki toteuttaa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja maakuntakaavan antamaa velvoitetta. Kalliomäen rakennetun kulttuuriympäristön turvaaminen tapahtuu asemakaavalla ja siihen liittyvillä asiakirjoilla sekä kaavan voimaantulon jälkeen rakentamisen ohjauksella.

2023-07-05

<https://kartta.museoverkko.fi/action=showRegistryItem&id=rky2000&mapLayers=20> 5.7.2023

Asemakaava on oikeusvaikutteinen ja muita oikeusvaikutteisia asiakirjoja ovat alueellinen rakennusjärjestys ja rakennustapaohjeet. Rakennustapaohjetta täydentää liitemateriaali, joka on tehty helpottamaan alueen rakentamiseen liittyviä valintoja ja ratkaisuja, joita joudutaan tekemään tapauskohtaisesti.

OIKEUSVAIKUTTEISET ASIAKIRJAT:

-KAAVA JA KAAVAMÄÄRÄYKSET JA -SELOSTUS

Ronttismäki -asemakaavan muutos ja selostus on hyväksytty Forssan kaupunginvaltuustossa x.x.20xx.

Asemakaavan yleismääräyksissä esitetään: ”Alueella on tavoitteena säilyttää sen ominaispiirteitä tukeva vanhempi rakennuskanta. Kalliomäen alueen arvo tulee kokonaisuudesta. Alueen jokainen vanha rakennus on merkittävä alueen identiteetin säilymisen kannalta. Kalliomäen kerrostumat ohenevat jokaisen puretun rakennuksen myötä. Rakennuksen purkaminen voi perustua ainoastaan kunnolliseen kuntotutkimukseen, jossa rakenteita on avattu. Alueen rakennukset on usein tehty useasta hirsikehikosta, monessa vaiheessa, mikä on Kalliomäessä tyypillistä ja osa alueen arvosta.

Alueella olevissa rakennuksissa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden on oltava sellaisia, että rakennuksen historiallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokas luonne säilyy. Tämä tarkoittaa sitä, että rakennusten alkuperäiset detaljit ja julkisivuvuoraus tulee aina kun mahdollista korjata paikkaamalla. Ikkunat tulee säilyttää korjattavissa rakennuksissa julkisivupinnassa.

Yllä mainittuja määräyksiä käytetään soveltuvissa osin niihin rakennuksiin, jotka eivät ole alueen perinteisen rakennustavan mukaisia.

Mikäli rakennuksia ei voi säilyttää, uudisrakennuksen tulee noudattaa arkkitehtuuriltaan ja materiaaleiltaan alueen ominaispiirteistä rakentamisen perinnettä ja sopeutua siihen. Yhtä rakennustyyppiä ei tule toistaa alueella tontilta toiselle. Rakennuksia ei saa purkaa ennen kuin tilalle tulevalle uudisrakennukselle on myönnetty rakennuslupa.”

-ALUEELLINEN RAKENNUSJÄRJESTYS

Kalliomäen alueellinen rakennusjärjestys on hyväksytty Ronttismäki-asemakaavan yhteydessä. Alueellista rakennusjärjestystä noudatetaan Kalliomäen alueella.

Alueellisessa rakennusjärjestyksessä annetaan määräyksiä, jotka johtuvat alueeseen kohdistuvista valtakunnallisista velvoitteista ja jotka puolestaan ohjaavat kaavoitusta, sekä siihen liittyvää rakentamisen ohjausta.

-RAKENNUSTAPAOHJEET

Kaupunginarkkitehti Sirkka Köykkä on laatinut rakennustapaohjeet maankäytön suunnittelussa. Ohjeissa on käytetty myös Forssan kaupungin maankäytön monistetta: Suunnittelu ja korjausohjeet, Miten korjaan rakennustani ja hoidan kulttuurihistoriallisesti arvokasta ympäristöäni, 2013, rakennustarkastaja Pertti Kokkinen, kaupunginarkkitehti Sirkka Köykkä, Museovirasto intendentti/restaurointi, Anu Laurila, restaurointikisälli-kirvesmies Janne Lintukorpi. Ohjeissa on käytetty kaupungin rakennusvalvonnan arkiston kuvia. Uusimmista kohteista mainittakoon X linja 10:n suunnittelijana arkkitehti Pekka Saatsi/Saatsi arkkitehdit Oy ja II linja 15 suunnittelijana arkkitehti Minna Aarnio.

Rakennustapaohjeet ovat osa Ronttismäki -asemakaavan muutosta, jonka Forssan kaupunginvaltuusto on hyväksynyt x.x.20xx. Kaavaan sisältyy määräys, jonka mukaan rakennustapaohjetta tulee noudattaa alueella.

Rakennustapaohjetta tulee noudattaa kuten muitakin asemakaavan määräyksiä. Ohjeet on koottu erilliseksi asiakirjaksi niiden yksityiskohtaisuuden vuoksi.

LISÄASIAKIRJAT:

Ronttismäki -asemakaavan muutoksen yhteydessä on tehty kaavaa valmistelevia ja alueen luonnetta selvittäviä asiakirjoja. Niistä saa laajemman kuvan alueen rakennuskannasta ja luonteesta.

-FORSSAN KALLIOMÄEN KEHITTÄMISOHJELMA

Kaavatyön pohjaksi tehtiin Forssan Kalliomäen kehittämisohjelma. Siinä alue jaettiin rakentumisen ajankohdan mukaan eri kerrostumiin. Kerrostumiin liittyi ohjeita sekä kaavatyölle että rakentamiselle. Rakennustapaohje hyödyntää kehittämisohjelman työtä tarkentaen ohjeistusta.

-PIHAINVENTOINTI

Pihainventoinnilla koottiin tietoa piha-alueista. Inventoinnissa käytiin läpi Kalliomäen eri kerrostumien esimerkkipihoja. Tavoitteena oli antaa kuvaus kuhunkin aikaan liittyvästä pihasta. Lisäksi listattiin piha-alueiden hyviä ja huonoja puolia sekä kehittämistapoja. Rakennustapaohje jatkaa pihainvoinnin ohjeistuksesta ja tarkentaa samalla kaavan määräyksiä.

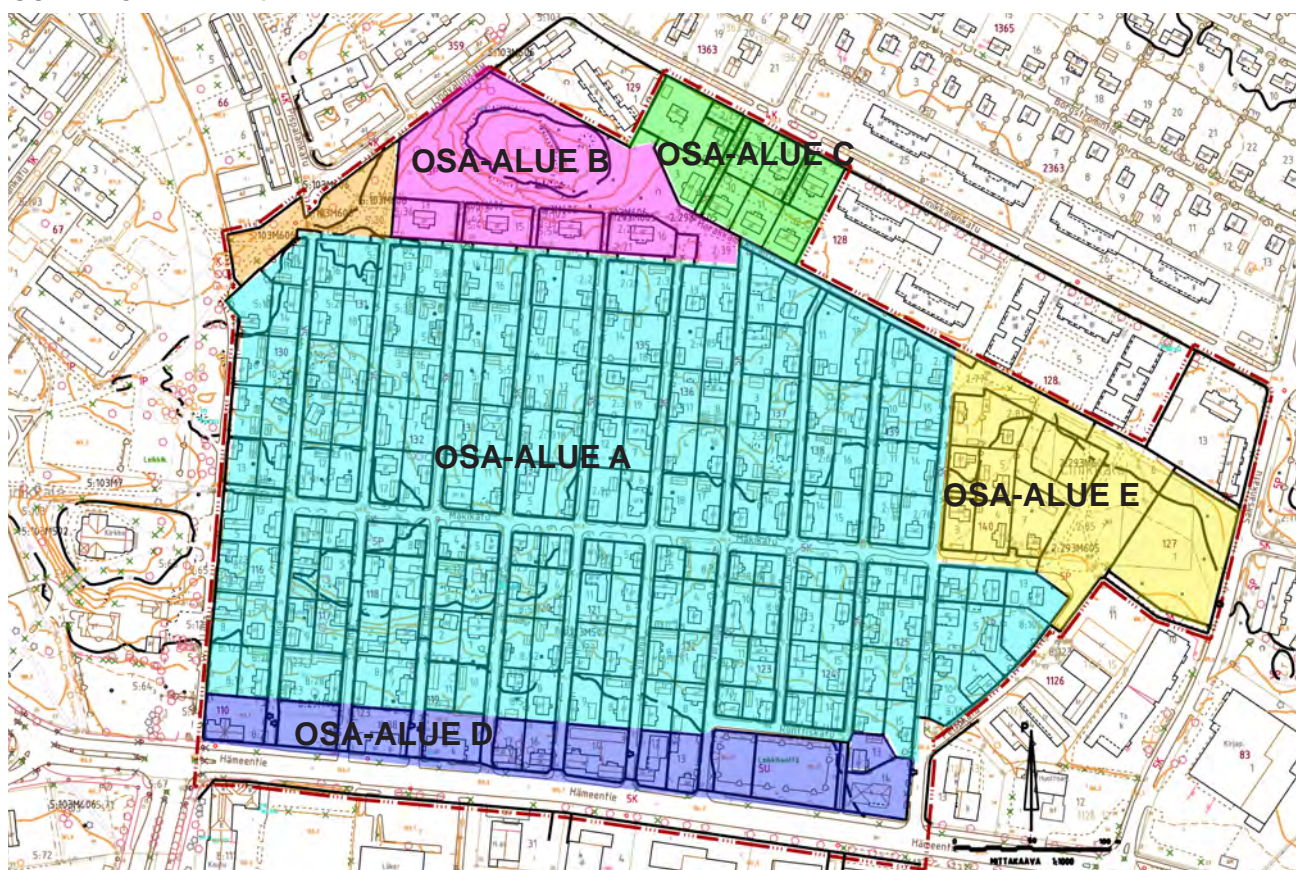
- RAKENNUSINVENTOINTI

Rakennusinventoinnissa käytiin läpi ja valokuvattiin alueen kaikki rakennukset ja luokiteltiin ne kolmeen eri luokkaan rakennusten alkuperäisyyden pohjalta. Rakennustapaohjeessa hyödynnetään inventoinnin kautta saatua kuvastoa ja tietoa.

KAAVA JA SEN LÄHTÖKOHDAT SUHTEESSA RAKENNUSTAPAOHJEEN SISÄLTÖÖN

Kaavan tavoite on alueen ja rakennusten historiallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaan luonteen säilyminen. Rakennustapaohjeessa käydään läpi asioita, jotka helpottavat rakennuksissa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden suunnittelua siten, että kaavan tavoite saavutetaan. Ohje on tehty sekä rakennusvalvonnan että asukkaiden ja suunnittelijoiden käyttöön.

OSA ALUEET KARTTA

KAUPUNKIKUVA - KORTTELIRAKENNE JA KATUTILA, OSA-ALUEET

Kalliomäen perusrakenteen muodostivat mäki, linjat ja palokujat. Mäki oli osin avokalliota. Linjat kulkivat miltei pohjois-eteläsuuntaan muodostaen pitkät korttelialueet, jonka palokujat jakoivat kahteen pohjois-eteläsuuntaan pitkänomaiseen tonttiriviin. Tontit oli erotettu myös lyhyeltä sivultaan toisista palokujilla. Vaikka omistusrajat ovat muuttunut siten, että palokujat on liitetty osaksi tonttirakennetta, rajaavat alueen ulkorakennukset vielä muistumia palokujista. Näin palokuja on säilynyt myös kaupunkirakenteen osana. Tämä alueelle luonteenomainen rakenne säilytetään myös kaavassa.

Kalliomäellä on muutama alue, joilla on erilainen rakentamisen historia tai erilaiset kaupunkirakenteen periaatteet. Tämän takia on seuraavassa eroteltu edellisen lisäksi neljä muuta osa-alueetta. Näiden kaikkien alueiden kaupunkirakenteen periaatteet on tuotu esille osa-alueittain (A-D). Lisäksi on esitetty pääperiaatteet näiden alueiden kaupunkikuvalliselle kehittämiselle.

TONTTIKARTTA KALLIOMÄKI 1896, ELKA

KAUPUNKIKUVA - KORTTELIRAKENNE JA KATUTILA, OSA-ALUE A

AITA

PENSASAITA

ISO PUU

HEDELMÄPUU

LINJAT

Katutila on suljettu:

Linjoja rajaavat asuinrakennukset, pystysäleaidat ja kasvillisuus. Aidan lisäksi rajaamisessa on käytettävä kasveja jos aidan pituus on yli 5 m.

Jos rakennukset sijoittuvat poikkeavasti keskelle tonttia rajausta tapahtuu yhdistelemällä aita, pensasaitaa isoja puita ja hedelmäpuita.

Aukkona sallitaan ajoliittymä, jonka leveys 3,2 m tai kevyen liikenteen portti, jonka leveys 1.2 m.

PALOKUJAT

Palokujille ja niiden tuntumaan sijoitetaan kasvillisuutta (hedelmäpuita tai isompia puita, pensasaitoja tai yksittäispensaita.

Ulkorakennukset ja asuinrakennusten päädyt rajaavat palokujan tilaa.

MÄKIKATU

Mäkikadun varsi suljetaan asuinrakennuksin aidoin ja kasvillisuudella. Ajoliittymät sijoitetaan linjoille.

RAKENNUKSET

Päärakennukset sijoittuvat linjojen varteen. Ulkorakennukset ovat palokujien varressa. Rakennukset ovat erilaisia. Korjaus tehdään arvioiden toimia rakennuskohtaisesti, jolloin alue säilyy monimuotoisena, alkuperäisiä yksityiskohtia vaalitaan.

0 5 10 15 20 25 30

KAUPUNKIKUVA - KORTTELIRAKENNE JA KATUTILA, OSA-ALUE B HARAKKAMÄKI

PUISTOALUEET

Harakkamäen puisto, Paimenenpuisto ja Kirkonmäenpuisto muodostavat kirkon korttelialueella olevan puutarha-alueen kanssa ekologisen kokonaisuuden, jonka luonnon monimuotoisuus tulee huomioida alueen erilaisia puistoja hoidettaessa.

Harakkamäen puisto on luonnontilaisin ja sitä hoidetaan alueen piirteitä vaalien. Avokallioalue säilytetään rikkomattomana. Alueen puustoa kehitetään yhä enemmän monilajiseksi ja eri-ikäiseksi. Puistoon sijoittuvat polut muistuttavat luonnonpolkuja.

Kirkonmäenpuistossa on sekoittuneena luonnon puuryhmiä, jalopuita ja koristepensaita. Paimenenpuistoa kehitetään myös luonnonpuita, jalopuita ja koristekasveja sisältävänä kokonaisuutena.

Harakkamäenkujan alun autopaikat sijoitetaan puiden lomaan.

KEVYEN LIIKENTEEN VÄYLÄN VARSII

Tontit rajataan puusäleaidalla ja koivuilla, toinen tontin liittymistä muutetaan kevyen liikenteen kuluksi.

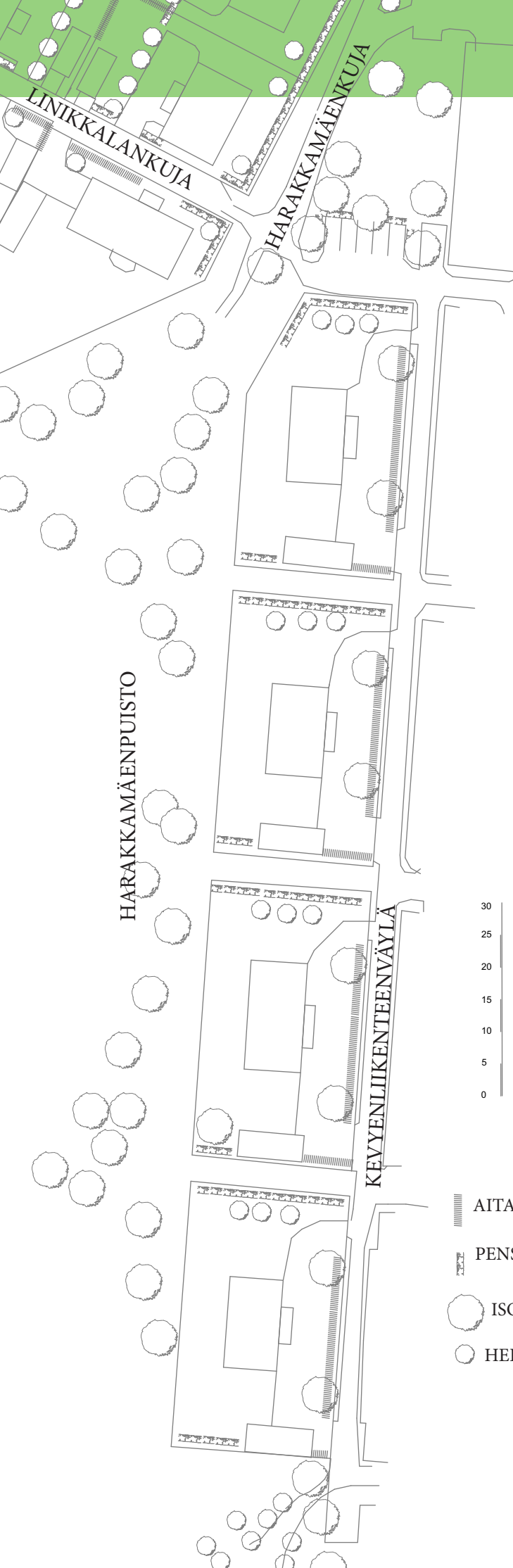
PUISTOKAISTAT RAKENNUSTEN VÄLEISSÄ

Itä sivu rajataan pensasaidalla ja pienillä puilla.

Länsisivu rajataan autotallilla, aidalla ja pensasaidalla.

RAKENNUKSET

Päärakennukset ovat tonttien keskellä. Ulkorakennukset sijoittuvat puistokaistan viereen. Rakennukset ovat samanlaisia, korjaukset tehdään myös samoilla periaatteilla, jolloin alueen yhtenäisyys säilyy.

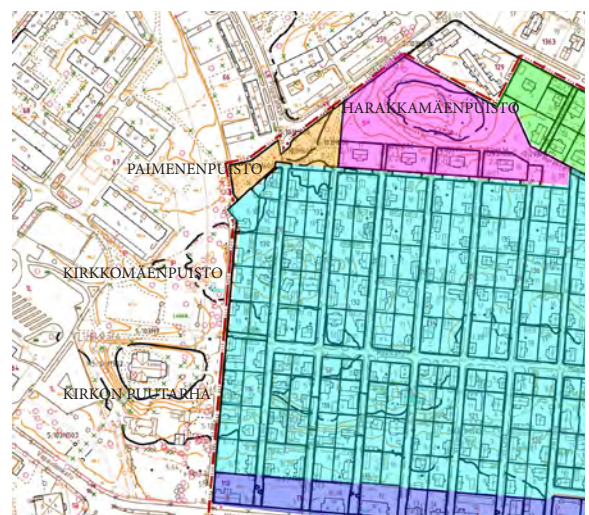
AITA

PENSASAITA

ISO PUU

HEDELMÄPUU

30
25
20
15
10
5
0

LINIKKALAN KADUN VARSI

Linikkalankadun varsi rajataan isoilla puilla.

**KAUPUNKIKUVA - KORTTELIRAKENNE JA KATU-
TILA, OSA-ALUE C FINLAYSONIN ENTINEN YHTEISPI-
HA JA LINIKKALANKUJAN LÄNSIPUOLI**

HARAKKAKUJA JA LINKIKKALAN KUJA

Kujien varret rajataan penssilla tai pensasaidalla yhteispihan varrelle rakennettujen rakennusten kohdilla.

Linikkalankujan varren rajausta tehdään puusäleaidalla uudempien rakennusten kohdalta. Puuaidan taakse portin pieliin sijoitetaan pienet puut.

ENTINEN YHTEISPIHA

Puutarha-alue rajataan pienillä puilla esim. hedelmäpuut.

Puutarha-alueen sisällä tonttien rajalla voi olla puusäleaita.

PUISTON PUOLEINEN SIVU

Tontin rajausta tehdään pensasaidalla.

LINIKKALANKUJA

Linikkalankujan päähän tehdään ajoradan päättymisen kertova kavennus, joka osoittaa kevyen liikenteen väylän alkavan lisätään ajoliikenteen kieltävät liikennemerkkit ja puiston puolelle lisätään istutuksia.

RAKENNUKSET

Päärakennukset sijoittuvat entisen yhteispihan ympärille. Ulkorakennukset sijoittuvat entiselle puutarha-alueelle. Rakennukset ovat samanlaisia, korjaukset tehdään samoilla periaatteilla, jolloin yhtenäisyys säilyy.

- AITA
- PENSASAITA
- ISO PUU
- HEDELMÄPUU
- ENTINEN YHTEISPIHA

KAUPUNKIKUVA - KORTTELIRAKENNE JA KATUTILA, OSA-ALUE D osa1 HÄMEENTIEN VARSI

HÄMEENTIEN VARSI

Hämeentien varsi rajataan rakennuksilla tai isoilla puilla.

Liiketiloihin ja entisiin julkisiin rakennuksiin otetaan kevyen liikenteen kulku Hämeentien vartta kulkevalta kevyen liikenteen väylältä.

LINJOJEN VARRET

Linjojen varret rajataan pensaille, pienillä puilla ja puusäleaidalla.

YLEINEN PYSÄKÖINTI

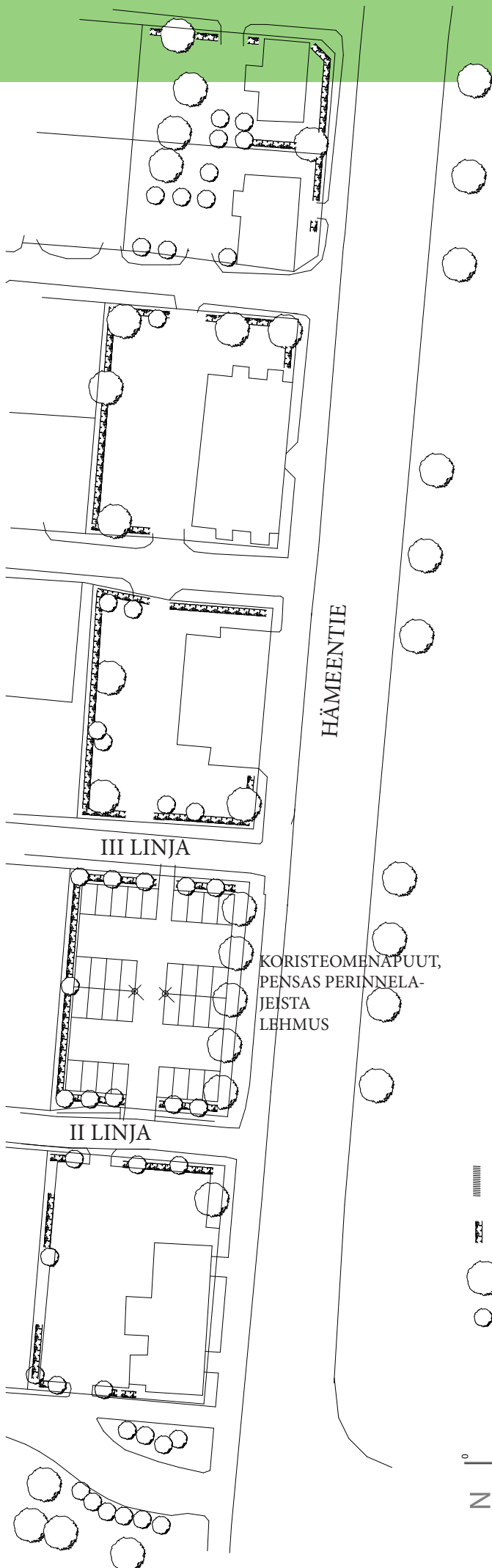
II ja III linjan väliin suunnitellaan yleinen pysäköinti-alue, joka toimii myös museoalueen pysäköintipaikkana.

Muuta pysäköintiä suunnitellaan Hämeentien varteen. Toteutus tapahtuu tehtävän katusuunnitelman mukaan.

RAKENNUKSET

Päärakennus rajaa Hämeentietä. Ulkorakennus sijoittuu entisen palokujan varteen. Rakennukset ovat eri ajoilta. Rakennuksia korjataan kunkin rakennuksen rakennusajan periaatteiden mukaan.

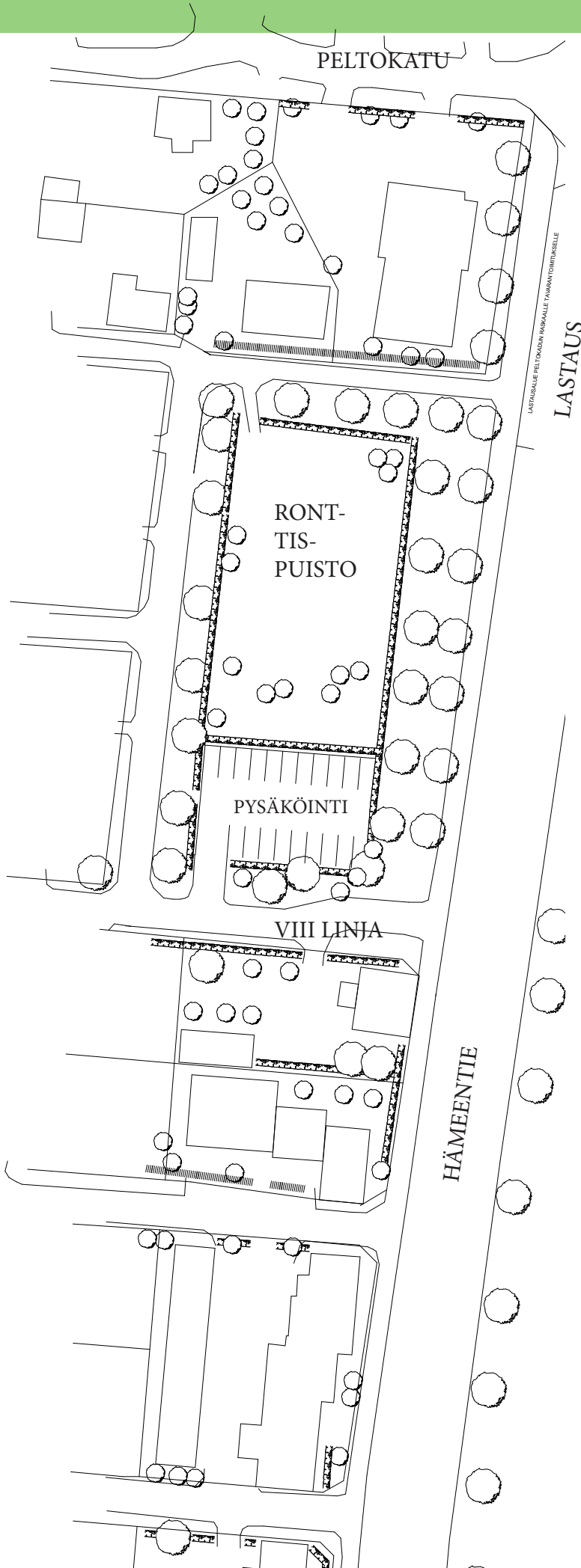
Tonttien rajaus tehdään mukailien Källiomäen pääperiaatteita: puusäleaidalla, pensasaidalla ja puilla.

- AITA
- PENSASAITA
- ISO PUU
- HEDELMÄPUU

0 5 10 15 20 25 30

KAUPUNKIKUVA - KORTTELI- RAKENNE JA KATUTILA, OSA-ALUE D osa2 HÄMEENTIEN VARSII

HÄMEENTIEN VARSII

Hämeentien varsi rajataan rakennuksilla tai isoilla puilla.

Liiketiloihin ja entisiin julkisiin rakennuksiin otetaan kevyen liikenteen kulku Hämeentien vartta kulkevalta kevyen liikenteen väylältä.

YLEINEN PYSÄKÖINTI

VIII linjan varteen, puistoon, sijoitetaan yleistä pysäköintiä, puiston rajaus tehdään pensasaidalla ja puilla.

Hämeentien varteen osoitetaan pysäköinti tehtävän katusuunnitelman mukaan.

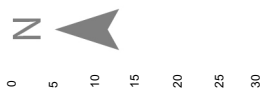
Peltokadun länsipuolelle osoitetaan isojen autojen lastauspaikka tehtävän katusuunnitelman mukaan.

RAKENNUKSET

Päärakennus rajaa Hämeentietä. Ulkorakennus sijoittuu entisen palokujan varteen. Rakennukset ovat eri ajoilta. Rakennuksia korjataan kunkin rakennuksen rakennusajan periaatteiden mukaan.

Tonttien rajaus tehdään mukailien Kalliomäen pääperiaatteita: puusäleaidalla, pensasaidalla tai puilla.

- AITA
- PENSASAITA
- ISO PUU
- HEDELMÄPUU

KAUPUNKIKUVA - KORTTELIRAKENNE JA KATUTILA, OSA-ALUE E

UUDET OMAKOTITONTIT

Uuden omakotikorttelin ulkoreuna rajataan pohjoisessa aidalla ja puurivillä, Saksanpuiston suuntaan puusäeaidalla ja pensaalla. Rakennukset suunnitellaan täydentämään linjojen varsien perinteistä rakennuskantaa. Koska tontit eivät rajaudu linjaan, päärakennuksen sijainti rajaa aluetta pohjoiseen. Ulkorakennus rajaa tontin etelärajaa.

PIENKERROSTALO / RIVITALOTONTTI

Pienkerrostalo- / rivitalokorttelin ulkoreuna rajataan Saksanpuiston suuntaan pensasaidalla ja puurivillä, Saksankadun suuntaan pensasaidalla ja pienillä puilla.

Rakennukset suunnitellaan täydentämään Finlaysonin vanhainkodin ympäristöä.

Saksankatua vasten autotallit tai katokset upotetaan maastoon. Kadun varrelle istutetaan puurivi.

YLEINEN PYSÄKÖINTI

Yleinen pysäköinti sijoitetaan XI linjan päähän pihakadulle, josta on myös yhteys uusille omakotitonteille.

OSA-ALUE A RAKENNUSTEN SIOJITTUMINEN TONTILLE JA PIHAJÄRJESTELYT

RAKENNUKSET OVAT TONTIN ERI KULMISSA 1

- Linjan varsi on rajattu rakennuksella sekä aidalla ja puilla tai aidalla ja pensailla.

- Pihassa on perinteiset pihan osat: oleskelupiha, hedelmäpuutarha, kasvimaat ja sauna/ työpihan alue.

- Autotalli on lisätty talousrakennukseen käyttämällä päärakennuksesta siirrettyä rakennusoikeutta.

Talousrakennuksessa on asuinkäyttöön varattuja tiloja, sauna ja työtila, joilla oma piha-alueen osa.

AITA

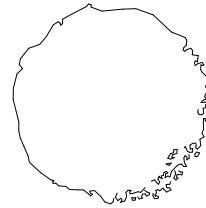
PENSAS

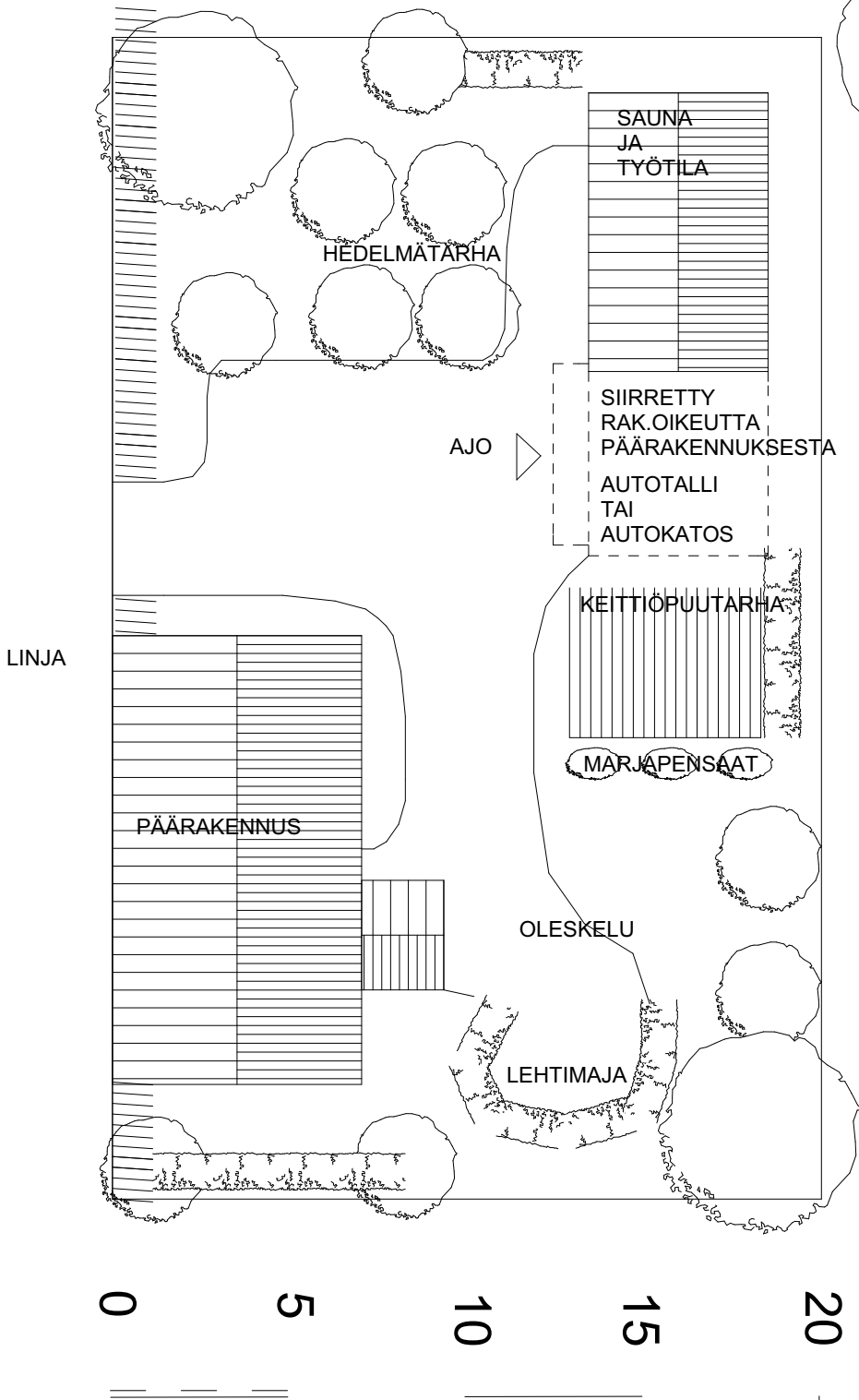
MARJAPENSAS

HEDELMÄPUU TAI ALUEEN PERINTEINEN PIENI PUU ESIM PIHLAJA, SUOMENPIHLAJA

ALUEEN PERINTEINEN ISO LEHTIPUU RAUDUSKOIVU, JALAVA, VAAHTERA, TAMMI

OSA-ALUE A RAKENNUSTEN SJOITTUMINEN TONTILLE JA PIHAJÄRJESTELYT

RAKENNUKSET OVAT TONTIN ERI KULMISSA 2a

- Linjan varsi on rajattu rakennuksella, aidalla ja puilla tai aidalla ja pensailla.
- Pihassa perinteiset pihan osat: oleskelupiha, hedelmäpuutarha, kasvimaat ja sauna/ työpihan alue.
- Talusrakennuksessa on asuinkäyttöön varattuja tiloja, sauna ja työtila, joilla oma piha-alueen osa.
- Pihalla on autopaikat 4m rakennuksesta.

AITA

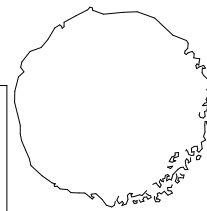
PENSAS

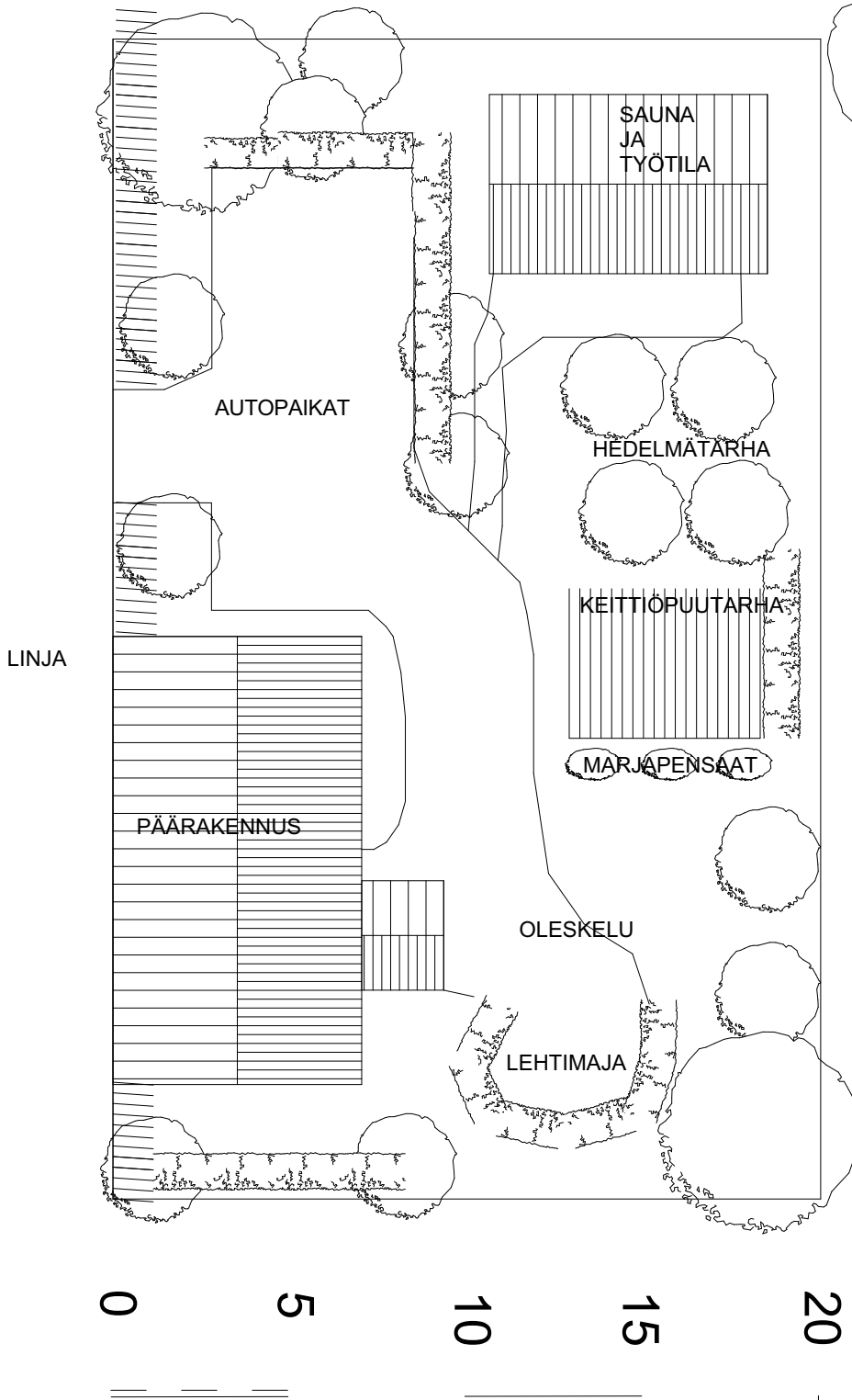
MARJAPENSAS

HEDELMÄPUU TAI ALUEEN PERINTEINEN PIENI PUU ESIM PIHLAJA, SUOMENPIHLAJA

ALUEEN PERINTEINEN ISO LEHTIPUU RAUDUSKOIVU, JALAVA, VAAHTERA, TAMMI

OSA-ALUE A RAKENNUSTEN SIOJITTUMINEN TONTILLE JA PIHAJÄRJESTELYT

RAKENNUKSET OVAT TONTIN ERI KULMISSA 2b

- Linjan varsi on rajattu rakennuksella sekä aidalla ja puilla tai aidalla ja penssilla
 - Pihassa on perinteiset pihan osat: oleskelupiha, hedelmäpuutarha, kasvimaata ja sauna/ työpihan alue.
 - Autotalli on lisätty talusrakennukseen käyttämällä päärakennuksesta siirrettyä rakennusoikeutta.
- Talusrakennuksessa on asuinkäyttöön varattuja tiloja, sauna ja työtila, joilla oma piha-alueen osa.

AITA

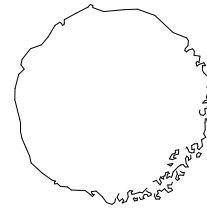
PENSAS

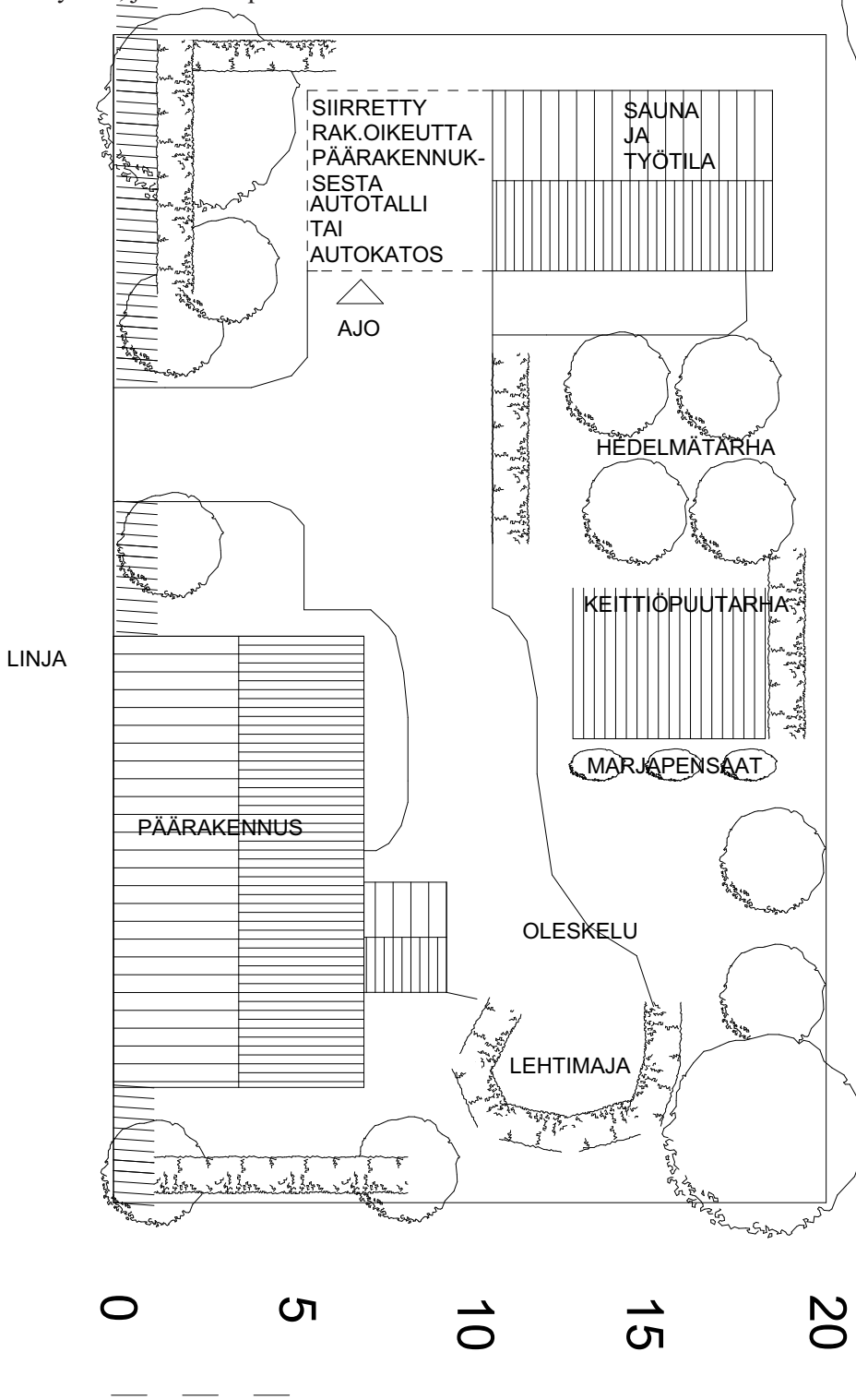
MARJAPENSAS

HEDELMÄPUU TAI ALUEEN PERINTEINEN PIENI PUU ESIM. PIHLAJA, SUOMENPIHLAJA

ALUEEN PERINTEINEN ISO LEHTIPUU RAUDUSKOIVU, JALAVA, VAAHTERA, TAMMI

OSA-ALUE A RAKENNUSTEN SIOITTUMINEN TONTILLE JA PIHAJÄRJESTELYT

RAKENNUKSET OVAT VASTAKKAIN 1

- Linjan varsi on rajattu rakennuksella sekä aidalla ja puilla tai aidalla ja pensailla
- Pihassa on perinteiset pihan osat: oleskelupiha, hedelmäpuutarha, kasvimaa ja sauna/ työpihan alue.
- Autotalli on lisätty talousrakennukseen käyttämällä päärakennuksesta siirrettyä rakennusoikeutta.
- Talousrakennuksessa on asuinkäyttöön varattuja tiloja, sauna ja työtila. Talousrakennuksella on yhteinen oleskelualue asuinrakennuksen kanssa

AITA

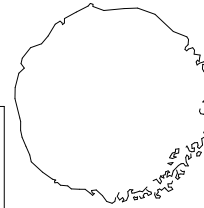
PENSAS

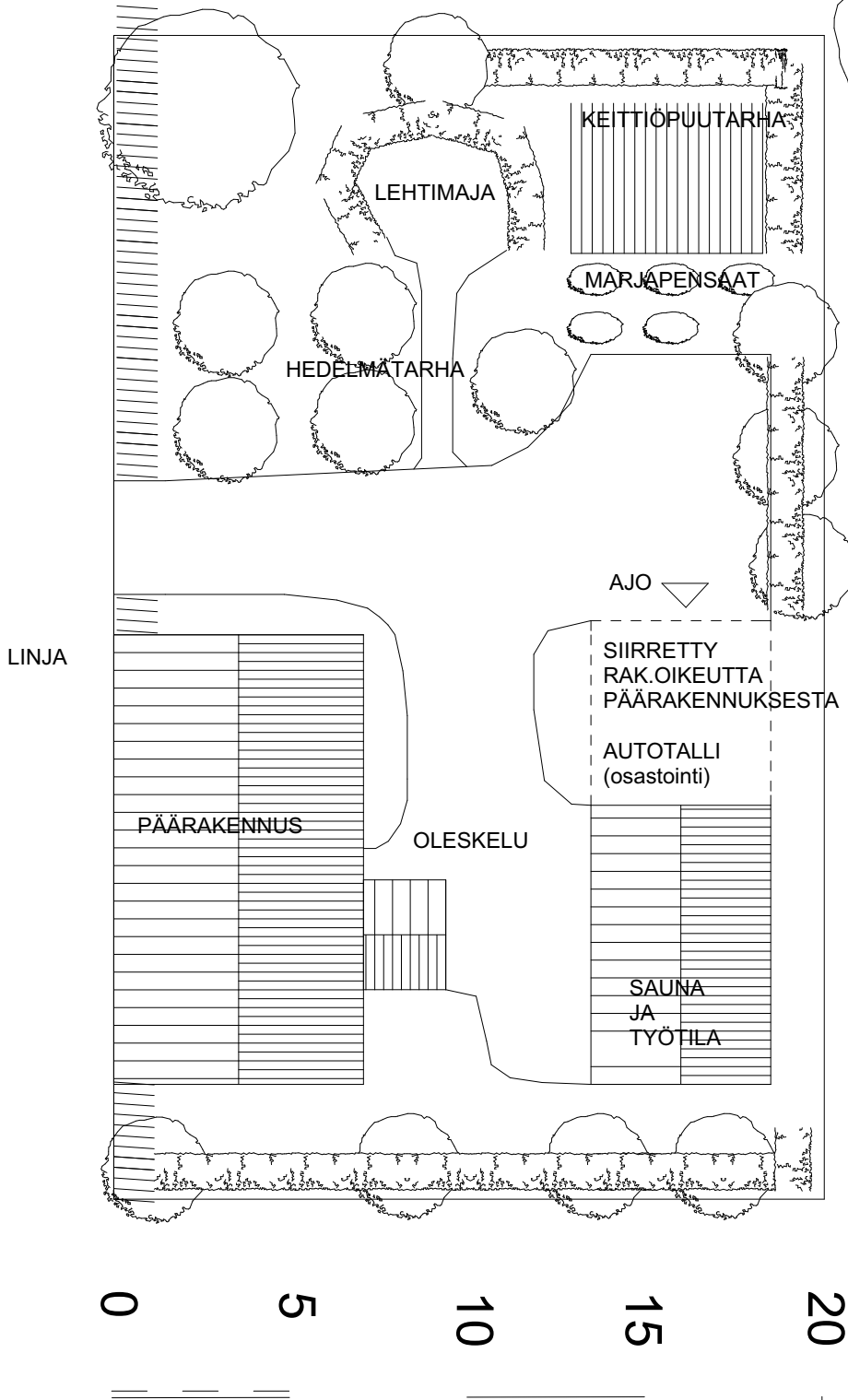
MARJAPENSAS

HEDELMÄPUU TAI ALUEEN PERINTEINEN PIENI PUU ESIM PIHLAJA, SUOMENPIHLAJA

ALUEEN PERINTEINEN ISO LEHTIPUU RAUDUSKOIVU, JALAVA, VAAHTERA, TAMMI

OSA-ALUE A RAKENNUSTEN SIOJITTUMINEN TONTILLE JA PIHAJÄRJESTELYT

RAKENNUKSET OVAT VASTAKKAIN 2

- Linjan varsi on rajattu rakennuksella sekä aidalla ja puilla tai aidalla ja penssilla
- Pihassa on perinteiset pihan osat: oleskelupiha, hedelmäpuutarha, kasvimaata ja sauna/ työpihan alue.
- Talusrakennuksessa on asuinkäyttöön varattuja tiloja, sauna ja työtila. Talusrakennuksella on yhteinen oleskelualue asuinrakennuksen kanssa.
- Tontilla on autopaikat 4 metrin päässä rakennuksesta.

AITA

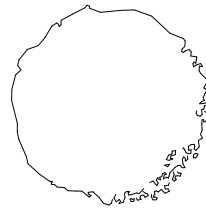
PENSAS

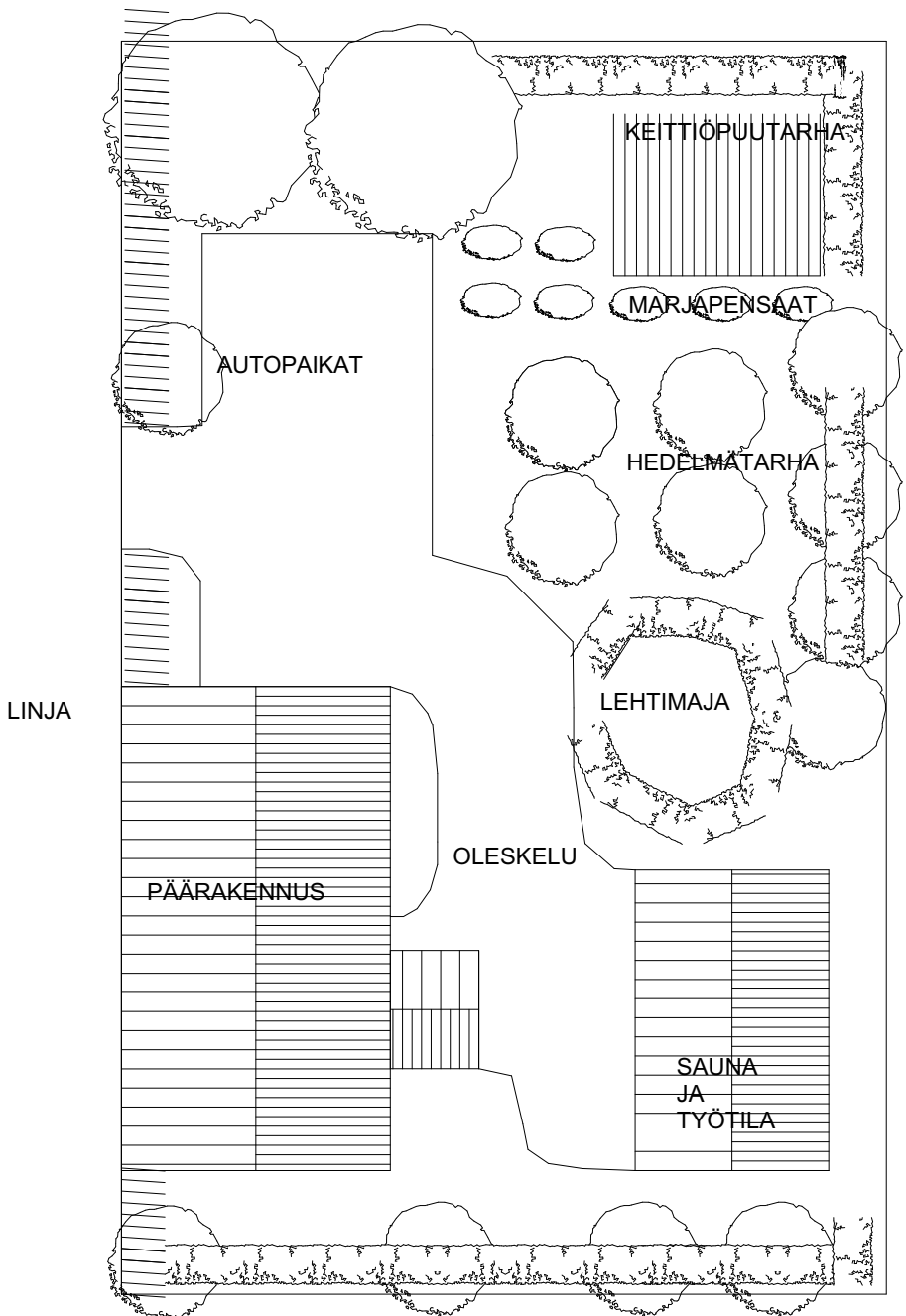
MARJAPENSAS

HEDELMÄPUU TAI ALUEEN PERINTEINEN PIENI PUU ESIM. PIHLAJA, SUOMENPIHLAJA

ALUEEN PERINTEINEN ISO LEHTIPUU RAUDUSKOIVU, JALAVA, VAAHTERA, TAMMI

0 5 10 15 20

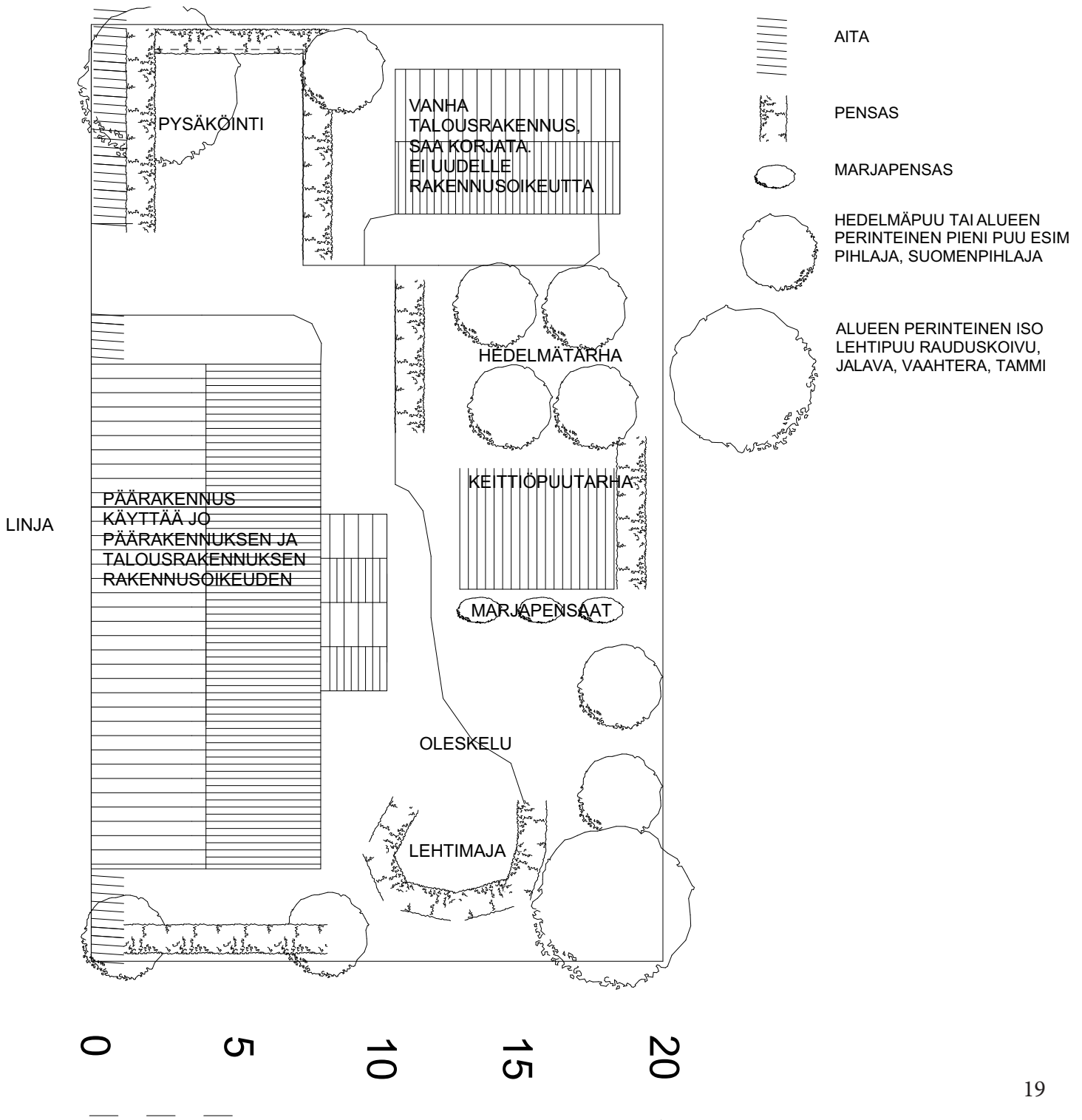

OSA-ALUE A RAKENNUSTEN SJOITTUMINEN TONTILLE JA PIHAJÄRJESTELYT

PÄÄRAKENNUS ON SUUREMPI KUIN SILLE VARATTU RAKENNUSOIKEUS

- Linjan varsi on rajattu rakennuksella sekä aidalla ja puilla tai aidalla ja penssilla
- Pihassa on perinteiset pihan osat: oleskelupiha, hedelmäpuutarha, kasvimaa ja sauna/ työpihan alue.
- Pysäköintipaikat ovat pihassa, 4m rakennuksesta
- Talousrakennusta saa korjata, mutta uuden saa rakentaa sen suuruisena kuin kaavassa olevan päärakennuksen ja talousrakennuksen yhteenlasketusta rakennusoikeudes-

ta jää talousrakennukselle. Esimerkiksi, jos päärakennus on 190 m², kun tontin yhteenlaskettu rakennusoikeus on 190m² uutta talousrakennusta ei voi rakentaa.

OSA-ALUE A RAKENNUSTEN SJOITTUMINEN TONTILLE JA PIHAJÄRJESTELYT

RAKENNUS ON SJOITETTU IRTI LINJASTA

- Linjan varsi on rajattu puilla ja pensailla esim. Orapihlaja ja hedelmäpuut.
 - Pihassa on perinteiset pihan osat: oleskelupiha, hedelmäpuutarha, kasvimaat ja sauna/ työpihan alue.
 - Pysäköintipaikat on pihassa
 - Autotalli voidaan lisätä talousrakennukseen käyttämällä päärakennuksesta siirrettyä rakennusoikeutta.
- Talousrakennuksessa on asuinkäyttöön varattuja tiloja, sauna ja työtila, joilla oma piha-alueen osa.

AITA

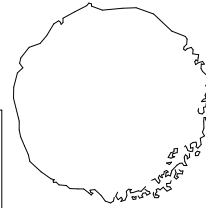
PENSAS

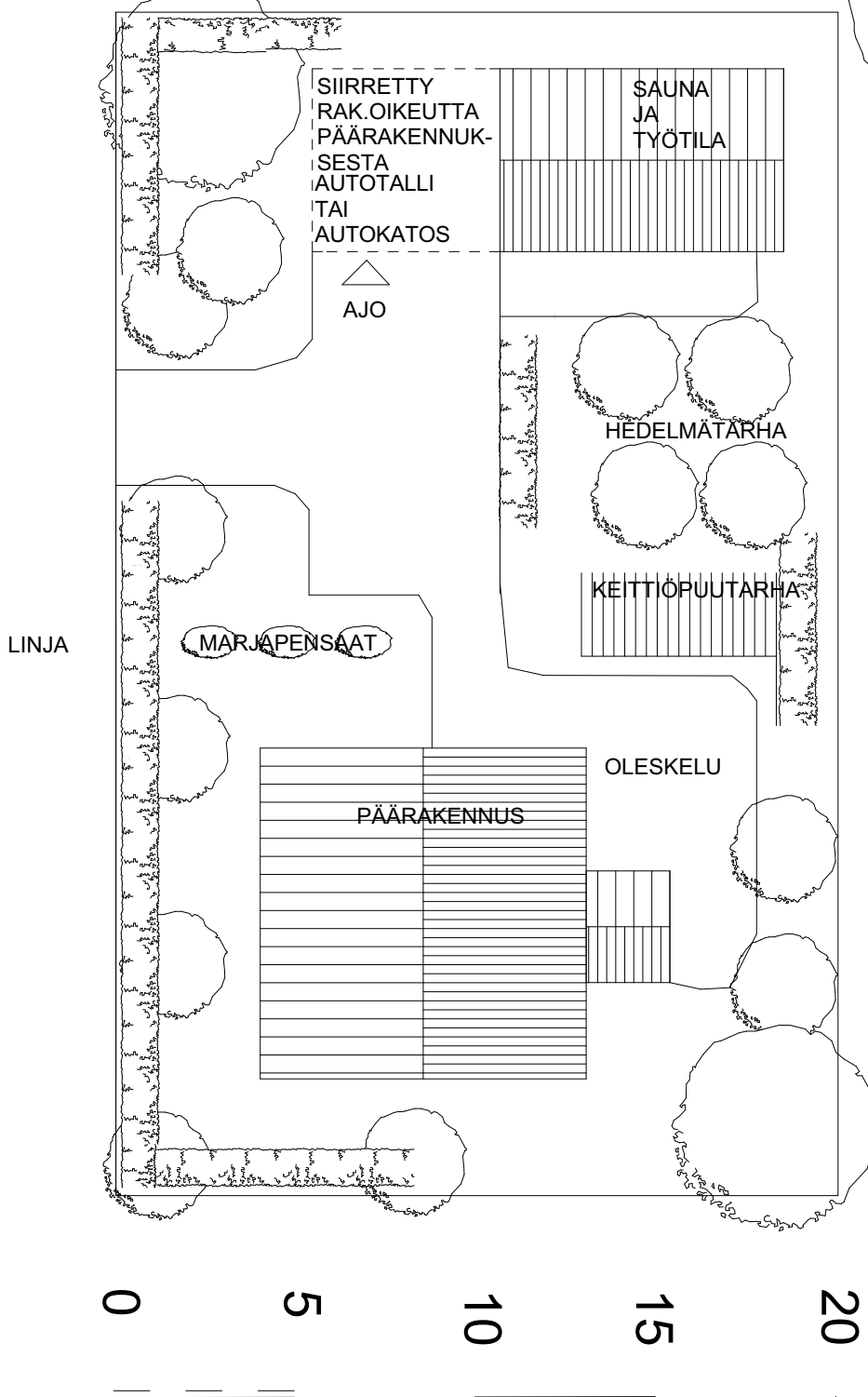
MARJAPENSAS

HEDELMÄPUU TAI ALUEEN PERINTEINEN PIENI PUU ESIM. PIHLAJA, SUOMENPIHLAJA

ALUEEN PERINTEINEN ISO LEHTIPUU RAUDUSKOIVU, JALAVA, VAAHTERA, TAMMI

KAIKKI OSA-ALUEET LINJAA TAI KATUA VASTEN OLEVAT RAKENTEET

AITA

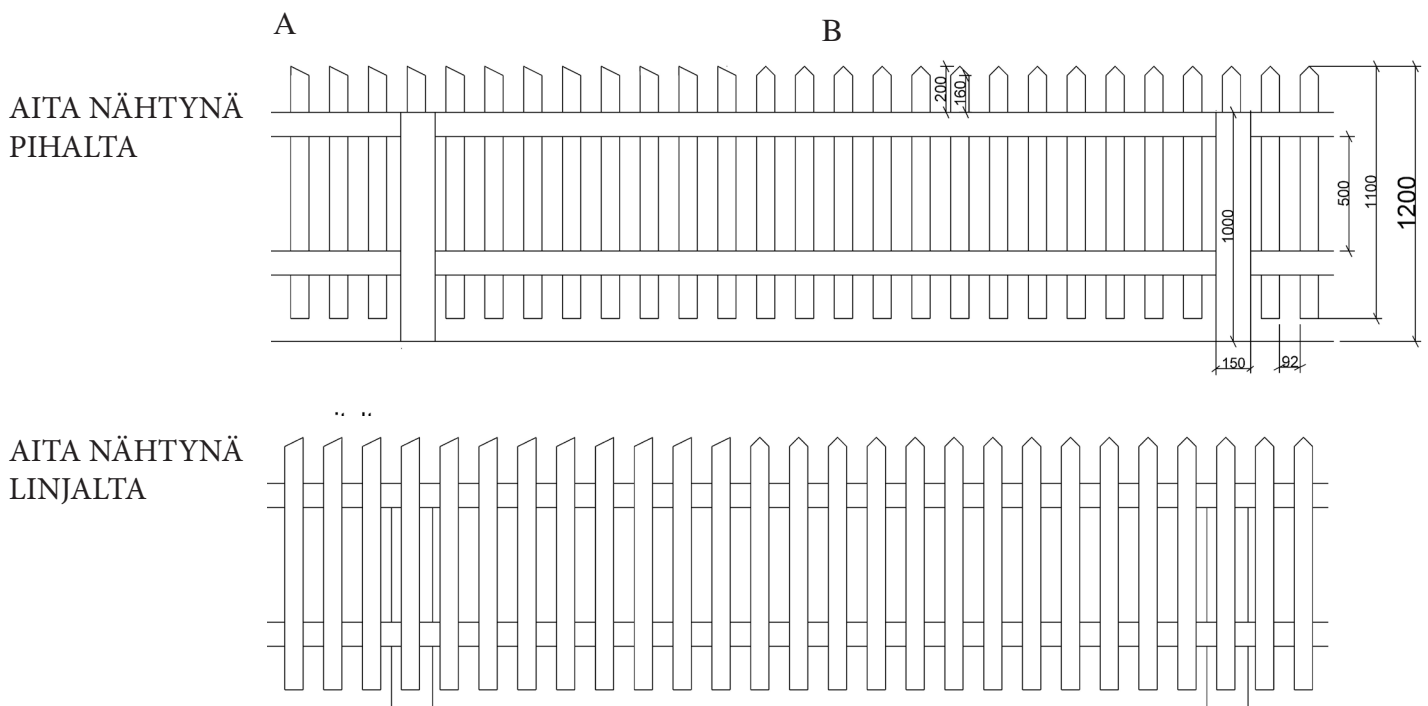
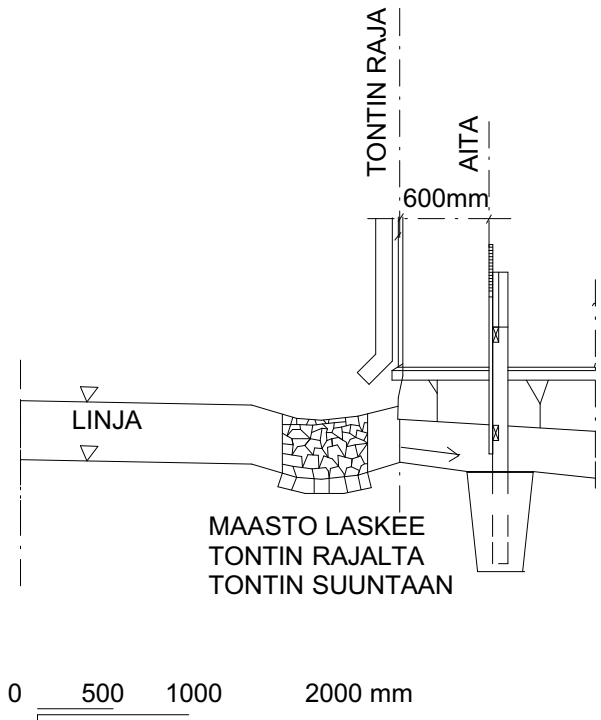
- Linjan tai kadun varsi on rajattu puusäleaidalla ja puilla ja penssailla.
- Linjan varsi on rajattu pensasaidalla (esim. Orapihlaja) niiden rakennusten kohdalla, jotka on rakennettu tontin sisälle
- Vanha aita saattaa olla irti rajasta, rajalla tai osin katualueella, jolloin perustukset ja niihin liittyvät rakenteet ovat myös katualueella
- Uudet aidat rakennetaan 600 mm irti linjan puoleisesta tontin rajasta vaikka rakennus olisikin kiinni tontin rajassa.
- Uudet pensasaidat istutetaan 600 mm irti linjan puoleisesta tontin rajasta
- Kiinteistön omistaja hoitaa aidan ja kadun väliin jäävän alueen. Alue hoidetaan nurmipeitteisenä. Tälle alueelle ei saa istuttaa puita tai pensaita tai tehdä muita rakenteita.
- Linjan sadevedet kulkevat katusuunnitelman mukaisessa ojapainanteessa.
- Tontilla on oma sadeveden hallintajärjestelmänsä siten, että tontin rajalta järjestetään kaato tontin omaan järjestelmään.
- Puusäleidan korkeus on enintään 1200 mm
- Säleet enintään 92 mm leveitä ja rako 92 mm
- Sälevaihtoehdot
 - 22 X 75 mm sahatavara
 - 20 X 92 mm mitallistettu
- Väri punamulta
- Säleiden päät vaihtoehdot a ja b

TONTIN RAJAA VASTEN OLEVAT RAKENTEET

AITA

- Tontin rajalla voi olla naapureiden niin sopiessa aita
- Muulloin aita sijoitetaan 60 cm irti rajasta
- Aitatyypit kuten mallissa

LEIKKAUS AIDAN KOHDALTA

KAIKKI OSA-ALUEET MAASTONKORKEUDET KIINTEISTÖN RAJOILLA

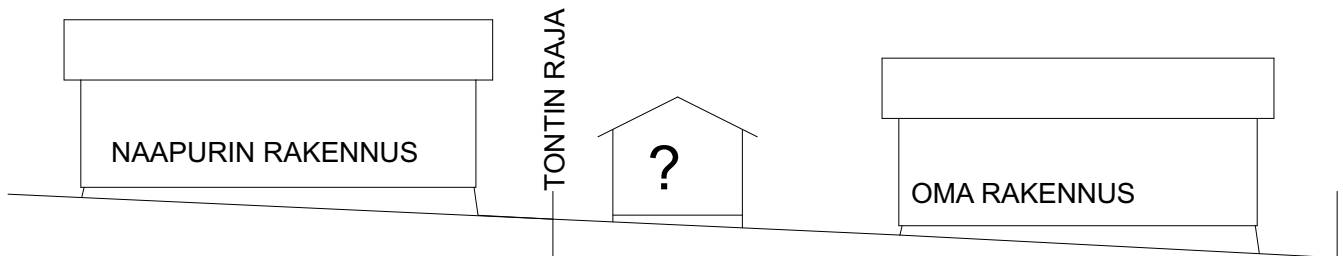
TONTIN RAJOILLA JA SEN TUNTUMASSA SÄILYTETÄÄN LUONNOLLISIA MAANPINNAN TASOJA

- Tontin rajoilla säilytetään luonnolliset maantasot
- Perustus on tehtävä niin syväälle, että luonnolliset maantasot voidaan säilyttää tai palauttaa. Alueen katusuunnitelmissa on näytetty oletettu linjojen korkeustaso.
- Maantason vaihtelu näkyy maan päällä näkyvän kivijalan korkeuden muutoksena ja se on otettava huomioon perustuksia korjattaessa ja rakennettaessa.
- Kun linjat laskevat, usein niiden suuntaisiin rakennuksiin syntyy luontevasti tuuletettu alapohja.
- Tontin korkeusasemaa ei saa muuttaa täyttämällä piha-alueita raja-alueella tai rakentamalla muurin rajalle.

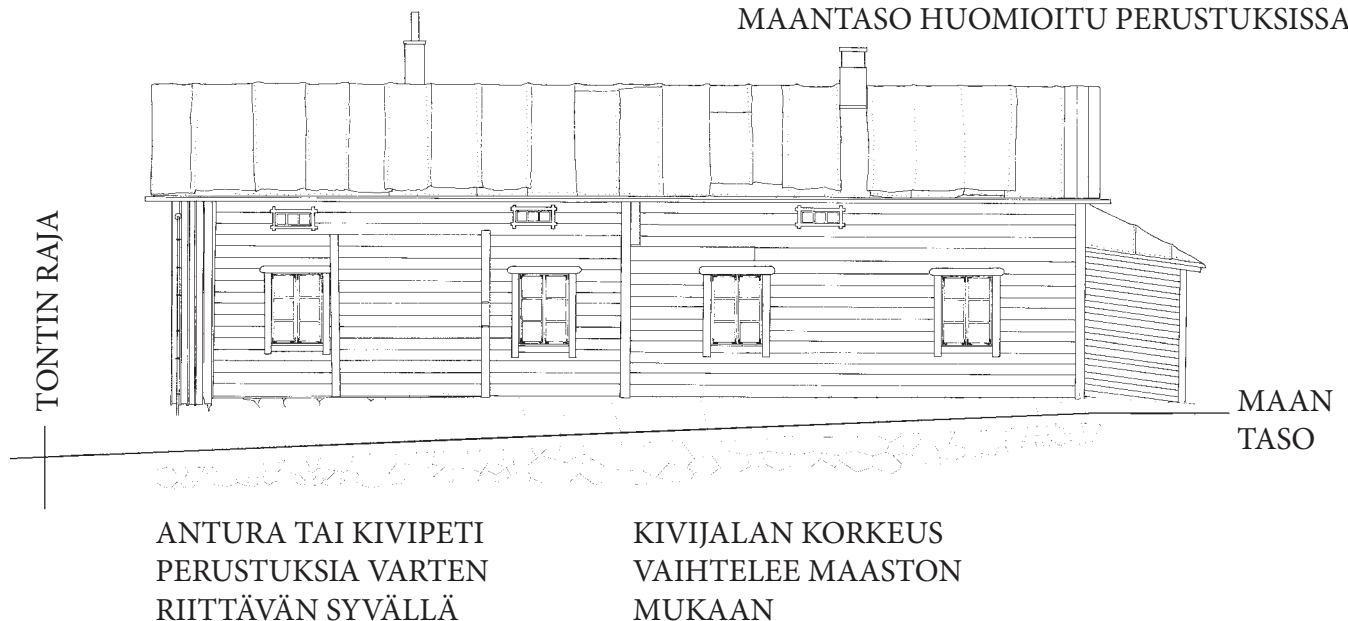
UUDISRAKENNUKSEN LIITTYMINEN MAAN KORKEUSASEMIIN

- Uudisrakennusta suunniteltaessa on rakennuslupapaperustuksissa esitettävä naapurirakennukset, naapurirakennusten korkeusasemat ja maanpintojen korot, jolloin voidaan arvioida rakennuksen liittymistä ympäristöönsä.

KORKEUSASEMAN ARVIOIMINEN

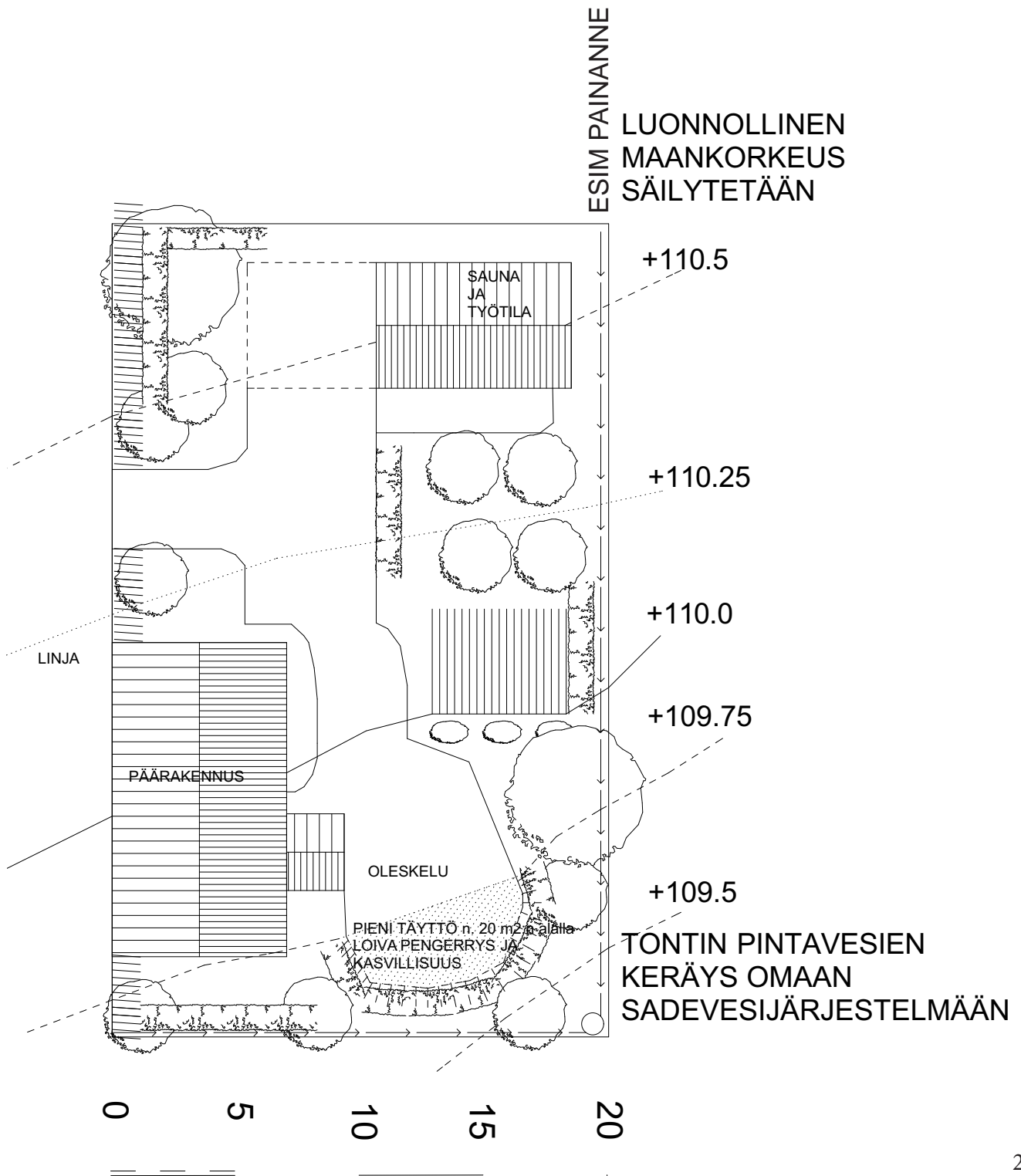
MAANTASO HUOMIOITU PERUSTUKSISSA

KAIKKI OSA-ALUEET PIHAN KORKEUSASEMA

TONTILLA SÄILYTETÄÄN LUONNOLLISIA MAANKOROT

- Pientä oleskelutilaa varten voidaan tasata maksimissaan 20 m²:n alue, jos se voidaan tehdä naapurin tontin tilannetta huonontamatta.
- Täytön on sijoitettava siten, että istutuksien pystytään maisemoimaan korkeusero naapurin suuntaan.
- Sadevedet ohjataan oman tontin puolelle tontin järjestelmään.

KAIKKI OSA-ALUEET KERROSTUMAT

Kutakin rakennusta tulee korjata sen rakentamisaikaan liittyvin yksityiskohdin. Ensimmäisenä tulisi siis tunnistaa millaiseen rakentamisen aikaan rakennus kuuluu ja hakea sen mukaan korjaus- ja muutostapoja.

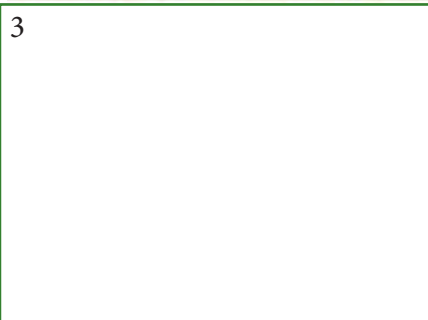
Kalliomäen rakennuskannasta voidaan löytää seitsemän historiallisia kerrostumaa. Jokainen kerrostuma edustaa tiettyä aikakautta ja rakennustapaa, joskin pientä päällekkäisyyttäkin esiintyy.

1. Vanhimmat rakennukset ovat hirsiseinäisiä tai sahapintaisella pystylaudoituksella verhottuja rakennuksia, joissa on kuusiruutuiset ikkunat. Rakennuksissa on usein pitkä nurkka (tai on ollut) mutta myös alunperin lyhytnyrkkaiseksi rakennettuja pieniäkin mökkejä on ollut. Tällaisia rakennuksia on alkuperäisessä asussaan säilynyt vain muutama, mm. museokorttelissa (II linja 5 ja 7).

2. 1900-luvun alun uusrenessanssirakennuksille on tyypillistä mm. frontonit ja vinkkelit, runsas listoitus ja höylätty lautaverhous sekä T-jakoiset ikkunat. T-ikkunan rinnalla myös kuusiruutuinen ikkuna säilyi käytössä. Tyylipuhtaita uusrenessanssirakennuksia ei Kalliomäellä ole, mutta useissa rakennuksissa tyylin aiheita on käytetty soveltaen. Uusrenessanssin tyylipiirteitä löytyy esim. rakennuksesta, joka sijaitsee korttelissa VIII linja 15.

3. 1900-luvun alussa Forssaan rakennettiin myös muutamia jugendvaikutteisia rakennuksia, esim. pappila, Linikkalan koulu ja entinen puuvillatehtaan vanhainkoti, jotka kaikki sijaitsevat Kalliomäen liepeillä. Jugendrakennuksille on tyypillistä mm. mansardikatto, pagodimaiset tornit, helmiponttilaudoitus, paanutetut seinäpinnat sekä ikkunat, joiden yläosassa on pientä ruudutusta. Kalliomäen alueella ei ole enää yhtään alkuperäisin detaljein varustettua rakennusta, detaljit on muutettu korjauksien yhteydessä uudenaikaisiksi. Entisessä osuusliike Tammen rakennuksessa osoitteessa II linja 1 oli aluperin jugendin vaikutteita.

4. 1920- ja 30 -luvuilla alueelle rakennettiin muutamia aikakaudelle ominaisia tyyppitaloja. Nämä talot ovat puolitoistakerroksisia ja harjattai mansardikattoisia. Pohja on neliönmuotoinen. Kalliomäellä nämä rakennukset on sijoitettu yleensä linjan varteen, harja linjan suuntaisesti. Rakennusten muita tunnusmerkkejä ovat nurkkien leveä laudoitus ja ikkunoiden vaakasuuntaa korostavat vuorilaudat. Parhaiten tätä aikakautta edustaa rakennus osoitteessa VIII linja 2. Nykyisestä ulkoasusta poiketen alkuperäisissä piirustuksissa nurkissa on leveä rustikoitua pilasteria jäljittelevä laudoitus ja symmetrisesti sijaitsevista 9 tai 6-ruutuisista ikkunoista on vaakasuuntaa korostavat vuorilaudat.

5. Puolitoistakerroksiset rintamamiestalon tyyppiset talot on rakennettu 1940- ja 50-luvuilla. Rakennuksissa on neliönmuotoinen pohja ja harjakatto. Rakennukset on sijoitettu 1946 vahvistetun kaavan mukaisesti keskelle tonttia. Rintamamiestalon tyyppinen talo löytyy mm. osoitteessa II linja 6. Rakennukseen liittyy usein ympäri kierrettävä pohjaratkaisu.

6. 1970-luvulla alueelle rakennettiin yksikerroksisia tiilitaloja. Osa näistä taloista on tasakattoisia osa harjakattoisia. Rakennukset on sijoitettu vapaasti tontille, sillä 1966 vahvistettu kaava ei määrännyt rakennusaloja tai rakennuksen sijottamisesta. Tasakattoinen tiilitalo löytyy esim. soitteessa IV linja 11.

7a. Vuonna 1978 vahvistetun suojelukaavan jälkeen alueelle alettiin jälleen rakentaa puutaloja. Tyypillistä näille taloille on pitkänomainen suorakaiteen muotoinen pohja ja harjakatto. Rakennukset on sijoitettu linjan varteen, linjan suuntaisesti. Ensimmäisissä

uuden kaavan jälkeen rakennetuissa rakennuksissa näkyy voimakkaana rakentamistapa, joka tulkittiin rakentamistapaohjeiston mukaiseksi rakentamiseksi (esimerkiksi osoitteessa II linja 18). Kyseinen asemakaava suositti sijoittamaan osan rakennusoikeudesta ullakkokerroksen. Kuitenkin alueella rakennettiin pääasiassa yksikerroksisia taloja.

7b Uudemmissa, viimeisen kymmenen vuoden aikana rakennetuissa rakennuksissa, rakennusten runkosyvyys, pohja-ala ja kokonaisuudessa ovat kasvaneet ja rakennuksissa on käytetty yhä enemmän koristeaiheita (esim. osoitteessa IV linja 17).

Eri rakennusaikoihin kuului erilaiset rakennukset, mutta myös piha-alueille tuli erilainen rakennusaikaan liittyvä luonne.

ALUKSI

Uudisrakentamisessa nykyään käytetyt rakenteet ja materiaalit poikkeavat entistä enemmän perinteisistä rakenteista ja materiaaleista. Käytäntö on osoittanut, että uudisrakentamisen vallitsevia periaatteita ei voida suoraan käyttää peruskorjauksessa, vaan on perinteisestä rakenteesta käsin mietittävä mitä voi ja kannattaa tehdä. Seuraavassa esimerkissä on käyty läpi yhden rakennuksen mahdollisia korjauksia ja sen kautta koottu asioita, joita on tullut esille Forssan kaupungin rakennusvalvonnassa kun korjausrakentamista ja sen suunnittelua on ohjattu.

Suunnitteluesimerkinä on käytetty Forssan Kalliomäen työväen asuntoalueella olevaa taloa osoitteessa X linja 10. Talo kuuluu Kalliomäen toiseksi vanhimpaan kerrostumaan, jota alettiin rakentamaan pian tekstiiliteollisuuden siirryttyä paikkakunnalle 1850-luvulla. Tämä kerrostuma on osa valtakunnallisesti merkittävää Forssan teollista yhdyskuntaa. Rakennus on Kalliomäelle tyypillinen: hirsikehikko kadun puolella ja yhtenäisen julkisivun takana on pihan puolella usein kylmänä ollut rankorakenteinen osa, joka on mahdollisesti rakennettu myös eri aikaan. Pihan puolella on lisäksi koristeellinen kuisti. Rakennukset ja niiden yksityiskohdat on tehty käsityönä ja rakennusosat on tehty huolettaviksi eli niitä voi korjata.

Yhden rakennuksen korjaushankkeen avulla on käyty läpi suunnittelun eri vaiheet ja mahdolliset ratkaisut. X linja 10:n pääsuunnittelijana on toiminut arkkitehti Pekka Saatsi/Saatsi arkkitehdit Oy.

Pertti Kokkinen, rakennustarkastaja
Sirkka Köykkä, kaupunginarkkitehti
Anu Laurila, intendentti, restaurointi Museovirasto
Janne Lintukorpi, restaurointikisälli-kirvesmies

JULKISIVUMATERIAALIT JA -VÄRIT:

1. PEITTOMAALATTU PUU, SÄVY VAALEA OKRA
2. PEITTOMAALATTU PUU (IKKUNANPUITTEET), SÄVY HELMENHARMAA
3. PEITTOMAALATTU PUU (VUORI- JA NURKKALAUDAT), SÄVY PUNARUSKEA
4. PEITTOMAALATTU PUU, SÄVY SINIHARMAA
5. METALLI, SÄVY PUNAINEN
6. METALLI, SÄVY HELMENHARMAA
7. LUONNONKIVI, HARMAA / RUSKEA

VANHA RAKENNUS

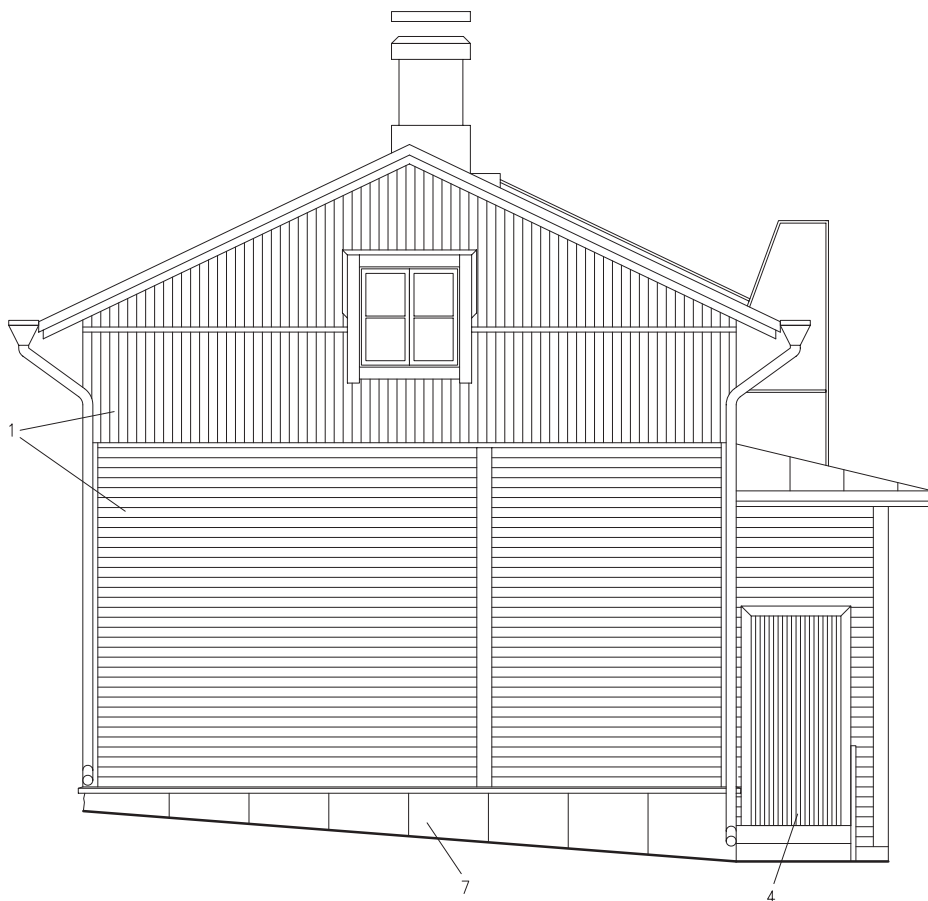
Taloa hankittaessa on mietittävä haluatko vanhan vai uuden rakennuksen. Vanhasta ei voi tehdä uutta taloa ja vanhan talon korjaaminen tai laajentaminen poikkeaa uuden rakentamisesta. Kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennusta ei saa yleensä purkaa. Rakennuksen korjaus- ja ylläpitovastuu on aina omistajalla, vaikka pieniä avustuksia suojeltujen rakennusten korjauksiin voikin saada. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa ympäristöissä rakennusten kerrosala, mahdollinen laajennustapa ja rakennusten ulkonäkö on sovitettava ympäristöön. Rakentaminen on näin rajoitetumpaa kuin monilla muilla alueilla.

Rakentaminen on tarkkaan määrättyä ja ohjeistettua oli rakentaminen luvanvaraista tai toimet niin pieniä, ettei lupaa tarvita. Rakennushankkeeseen ryhtyvä on lain mukaan velvollinen hankkimaan pätevän suunnittelijan ja rakentajan. Vaikka itsekin haluaisi toteuttaa korjaustoimet, on ammattilaisen tuoma asiantuntemus hankkeessa tarpeen. Rakennus tulee suunnitella ja rakentaa terveelliseksi ja turvalliseksi maankäyttö- ja rakennuslain mukaan. Terveellisen ja turvallisen rakenteen aikaansaaminen ei ole yksinkertaista määräysten ja ohjeiden viidakossa. Osa määräyksistä voi orjallisesti noudatettuna johtaa riskirakenteisiin. Korjaukseen liittyviä valintoja tehtäessä tulee ymmärtää rakenteiden ja materiaalien toiminta. Tätä taustaa vasten ohjeessa on otettu kantaa materiaaleihin ja lisätty mukaan myös kokemuksen tuomia ohjeita.

Uutta rakentamista ohjataan tarkasti ja määräykset ovat koko ajan tiukentuneet. Suojelluissa rakennuksissa uusia määräyksiä noudatetaan soveltaen. Tällöin määräyksiä sovelletaan tapauskohtaisesti ja yleensä voidaan säilyttää vanhat rakenteet ja ratkaisut.

JULKISIVUMATERIAALIT JA -VÄRIT:

1. PEITTOMAALATTU PUU, SÄVY VAALEA OKRA
2. PEITTOMAALATTU PUU (IKKUNANPUITTEET), SÄVY HELMENHARMAA
3. PEITTOMAALATTU PUU (VUORI- JA NURKKALAUDAT), SÄVY PUNARUSKEA
4. PEITTOMAALATTU PUU, SÄVY SINIHARMAA
5. METALLI, SÄVY PUNAINEN
6. METALLI, SÄVY HELMENHARMAA
7. LUONNONKIVI, HARMAA / RUSKEA

MISTÄ SAAN APUA KUN MIETIN MITÄ KANNATTAA TEHDÄ?

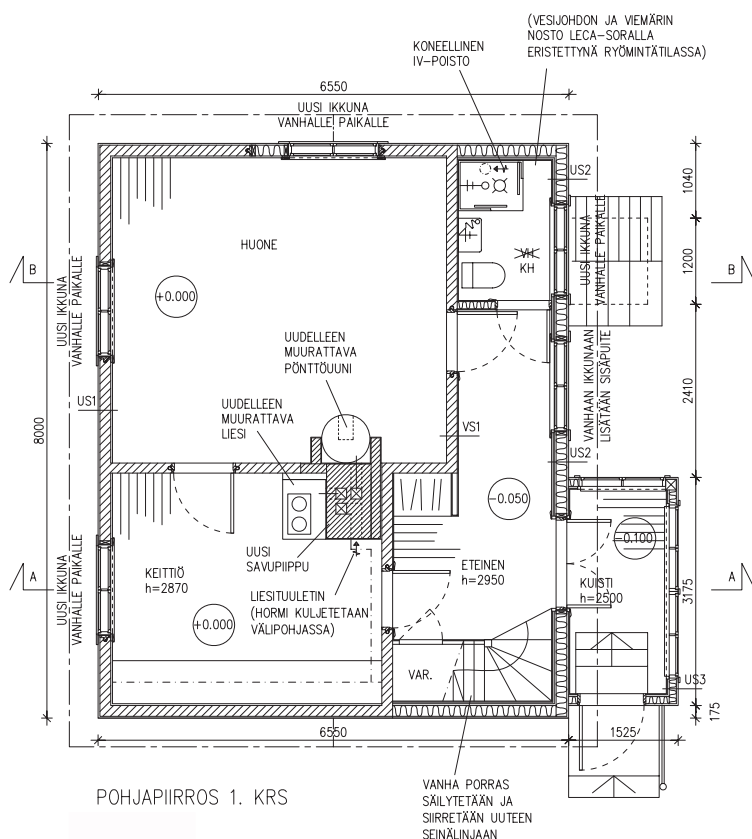
Ottakaa yhteyttä kaupunginarkkitehtiin, joka ohjaa ja auttaa korjaustapojen valinnassa sekä suunnitteluun liittyvissä asioissa. Kaupunginarkkitehtiin kannattaa ottaa yhteys vaikka asiantunteva suunnittelija olisi jo hankkeessa mukana. Rakennusvalvonta auttaa rakennuslupa-asioiden liittyvissä asioissa. Piha-asioiden neuvoja antaa kaupunginarkkitehti. Puiden kaatoon liittyvissä asioissa auttaa kaupunginpuutarhuri. Puiden kaato vaatii asemakaava-alueella luvan. Lisätietoja saa kaupunginpuutarhurilta. Ohjausta voi kysyä myös alueelliselta vastuumuseolta, joka toimii rakennusluvissa lausunnonantajana.

Suunnitelkaa ja suunnitteluttakaa ennen kuin tekeminen aloitetaan. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kohteissa tulee käyttää suunnittelijaa, jolla on AA-pätevyys. Suunnittelijan pätevyysvaatimukset on määritellyt rakentamismääräyskokoelmassa ”Rakennuksen suunnittelijat ja suunnitelmat A2”. Suunnitelmien toteuttamisesta kannattaa teettää kustannusarvio, jotta voidaan etukäteen varmistaa, että valitut toimet on mahdollista toteuttaa. Suunnitelmien vieminen detaljitasolle on tärkeitä, jotta vanhan rakennuksen herkätkä yksityiskohdat voidaan säilyttää myös tuleville sukupolville.

Suunnittelijan ja rakentajan valinta ovat tärkeimpiä valintoja rakennushankkeessa. Käykää katsomassa ehdolla olevien suunnittelijoiden ja rakentajien toteuttamia kohteita. Tehkää vasta sen jälkeen päätös valinnasta kun olette varmoja, että tavoitteet ovat yhtenevät. Käyttäkää suunnittelijaa ja rakentajaa, jotka mukauttavat suunnitelman ja korjauksen kohteeseen ja erottavat tarpeellisen tai välttämättömän korjauksen muista syistä tehtävistä muutoksista. Kun säästetään kaikki ehjä tai toimiva, säästetään myös rakennuskustannuksissa. Rakennusajankohdan mukaan tehty korjaus on samalla ajaton ja vanhaan rakennukseen parhaiten sopiva ratkaisu. Suunnittelijan ja rakentajan tulee ymmärtää miten vanha rakenne toimii.

Pääsuunnittelijalla on oltava kokonaisnäkemys hankkeesta. Suunnittelijan on oltava hankkeessa mukana sen koko keston ajan, vaikka se tuleekin lisäämään valvontaan liittyviä kustannuksia. Pääsuunnittelijan tulee myös koordinoita mahdollisten muiden erikoissuunnitelmien ja toteutustapojen sopiminen kohteeseen. Korjaushankkeessa joudutaan usein myös hankkeen aikana arvioimaan uudelleen suunnitelmia, koska korjauksessa tulee aina vastaan yllätyksiä kun rakenteita avataan.

Tehkää kirjallinen sopimus suunnittelijan ja rakentajan kanssa. Sopimuksessa on määriteltävä, mitä tehdään ja millainen korjaus tehdään. Sopikaa mikä on tuntihinta, kattohinta ja myös mitä materiaaleja työmaalla käytetään.

Pohjakuvissa näytetään kaikki muutokset.

RAKENNUKSEN KORJAUS ON TÄYNNÄ VALINTOJA.

Merkittävimmin syntyviin korjauskustannuksiin vaikutetaan korjauksen laajuutta määrittelemällä. Aina on mahdollista valita minimitoimet ja pienentää näin korjauskustannuksia tai mennä toiseen ääripäähän ja korjata kaikki, jolloin korjauskustannukset lisääntyvät merkittävästi.

VAIHTOEHTO 1: MINIMIKUSTANNUKSET JA MINIMITOIMET

Vain rikki olevat kohdat korjataan. Kun rakennuksessa on koko ajan myös vanhoja kuluneitakin pintoja, sen luonne säilyy. Näin myös rakennuksen arvo säilyy parhaiten. Kaikkien pintojen ei tule näyttää uusilta vaan vanha saa näyttää myös vanhalta.

Mieti ensin mikä on käytettävä budjetti. Mitä voit tehdä tänä vuonna ja mitä teet tulevina vuosina.

Jos ei ole todettu ongelmaa, varmuuden vuoksi ei kannata korjata. Kaikkea ei tarvitse uusia ja kaikkia pintamateriaaleja ei tarvitse vaihtaa uusiin tai maalata uudelleen. Pohdi mikä on tarpeellista ja mikä tehtäisiin vain sen vuoksi, että se näyttää uudelta tai muodikkaalta. Näin voit rajata tarpeettoman korjauksen pois ja pienentää korjaamisen kustannuksia. Usein paras korjaus syntyy kun vain tarpeellinen uusitaan ja muilta osin ylläpidetään rakennuksen kuntoa. Tilojen osalta on parasta hyödyntää olemassa olevaa tilajärjestystä ja sovittaa oma elämä niihin.

Ongelmia aiheuttaviin kohtiin on puututtava ajoissa, jolloin selvittää pienemmillä korjauksilla. Rakenteelliset virheet tulee korjata silloin kun niistä tulee riski rakennuksen säilymiselle, terveellisyydelle tai turvallisuudelle.

JULKISIVUMUUTOKSET:

- PROFIILIPELTIKATE UUSITAN SAUMATULLA PELTIKATTEELLA
- IKKUNAT VAIHDETAAN ALKUPERÄISEN MUKAISIKSI
- UUSI SAVUPIIPPU
- UUDET VESIKATTO- JA SADEVESIVARUSTEET
- SOKKELIN BETONOINTI PURETAAN
- MAAN PINTAA LASKETAAN

Palautettu julkisivu tehdään lukemalla rakennusta. Osa piirteistä on selvästi näkyvissä osa joudutaan etsimään ja paljastuu rakenteissa näkyvistä merkeistä. Vanhat säilynet yksityiskohdat ovat arvokkaita.

VAIHTOEHTO 2: RAKENNUKSEN LAAJA PERUSKORJAUS

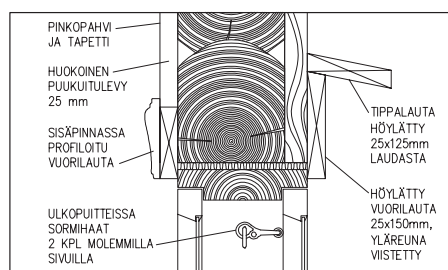
Jos on rahaa, voi rakennukseen tehdä laajemman korjauksen. Ongelmana tämän kaltaisessa korjauksessa on usein alkuperäisen arvokkaan materiaalin ja detaljoinnin häviämisen ja rakennuksen arvon säilymisen tasapainon hallinta. Vaikka korjataan enemmän, korjaus tulee tehdä siten, että rakennuksen arvo ei vähene. Ihan kaikkea ei tule uusia. Jonnekin on jätettävä myös alkuperäistä pintaa ja alkuperäisiä osia tulee vaalia mahdollisimman paljon. Osin voidaan myös vanhoja osia kierrättää samassa rakennuksessa. X linja 10:ssä on esimerkiksi teetetty uudet karmilliset kuistin ikkunat. Tällöin vanhat kuistin ikkunat on sijoitettu kuistin sisälle. Lisäksi sisäpihan julkisivu on koottu vanhasta julkisivuvuorauksesta. Päätyjen yläosat ovat vanhaa panelointia. Alkuperäisenä olisi voinut säilyä kuistikin.

Dokumentoi ja säilytä vanhat osat mallina tulevillekin korjaajille.

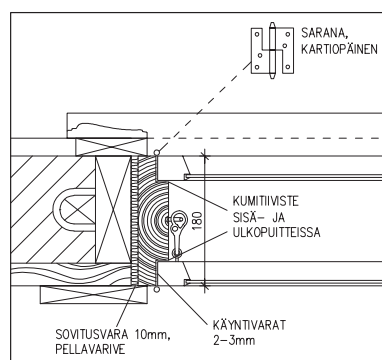
Paras ratkaisu on palata rakennuksen ja alueen aitoihin piirteisiin, jos koko julkisivuvuoraus on syystä tai toisesta uusittava ja nykyinen purettava julkisivuvuoraus poikkeaa rakennuksen alkuperäisestä vuorauksesta. Tietoa siitä millainen rakennus on aiemmin ollut, löytyy esimerkiksi vanhoista valokuvista. Joskus jopa vanha julkisivu on jäänyt uuden alle. Tyylipiirteiden malleina voidaan hyödyntää alueella hyvin säilyneitä rakennuksia jos korjattavasta rakennuksesta ei löydy riittävästi tietoa. Uuden vuorauksen detaljit on tehtävä alkuperäisen tai alueen tyylin mukaisesti. Panelointi on tehtävä alkuperäisen tai alueen tyylin mukaisesti. Paneelin valinnassa on huomioitava paneelin paksuus, leveys, profiili sekä julkisivuvuoraukseen liittyvä listoitus ja tuulilautojen detalointi. X linja 10:ssä vanha panelointi toimi mallina.

Vaikka koko julkisivuvuorauksesta ei uusittaisi, kannattaa palauttaa vanhoja yksityiskohtia, jos aiemmin tehdyt muutokset tekevät rakennuksesta kummajaisen. Usein esimerkiksi ikkunakoon ja aukotuksen palautus saa julkisivusuhteet näyttämään luontevimmalta. (Esimerkiksi ullakon pienet ikkunat.) Maalaa julkisivu alkuperäisen periaatteen mukaan ja aikakaudelle kuuluvien värisävyin. Korjauksen yhteydessä rakennusta ei tule kuorruttaa sen tyyliin kuulumattomilla koristeaiheilla tai väritehosteilla.

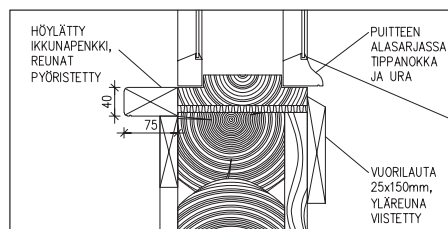
Tarkimmat detaljit voidaan tarkastella 1:1.

DET.A
1:5

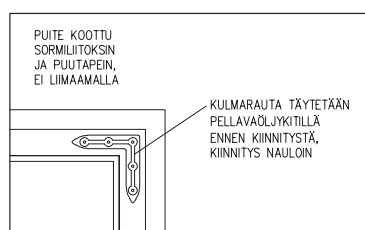

DET.D
1:5

DET.B
1:5

LASIN KIINNITYS
LASITUSNAULOILLA
JA PELLAVAÖLJYKITILLÄ.
HUOMI! POHJAMAALATTAVA
ENNEN KITTAUSTA.
SILIKONIKITTIÄ EI SALLITA.

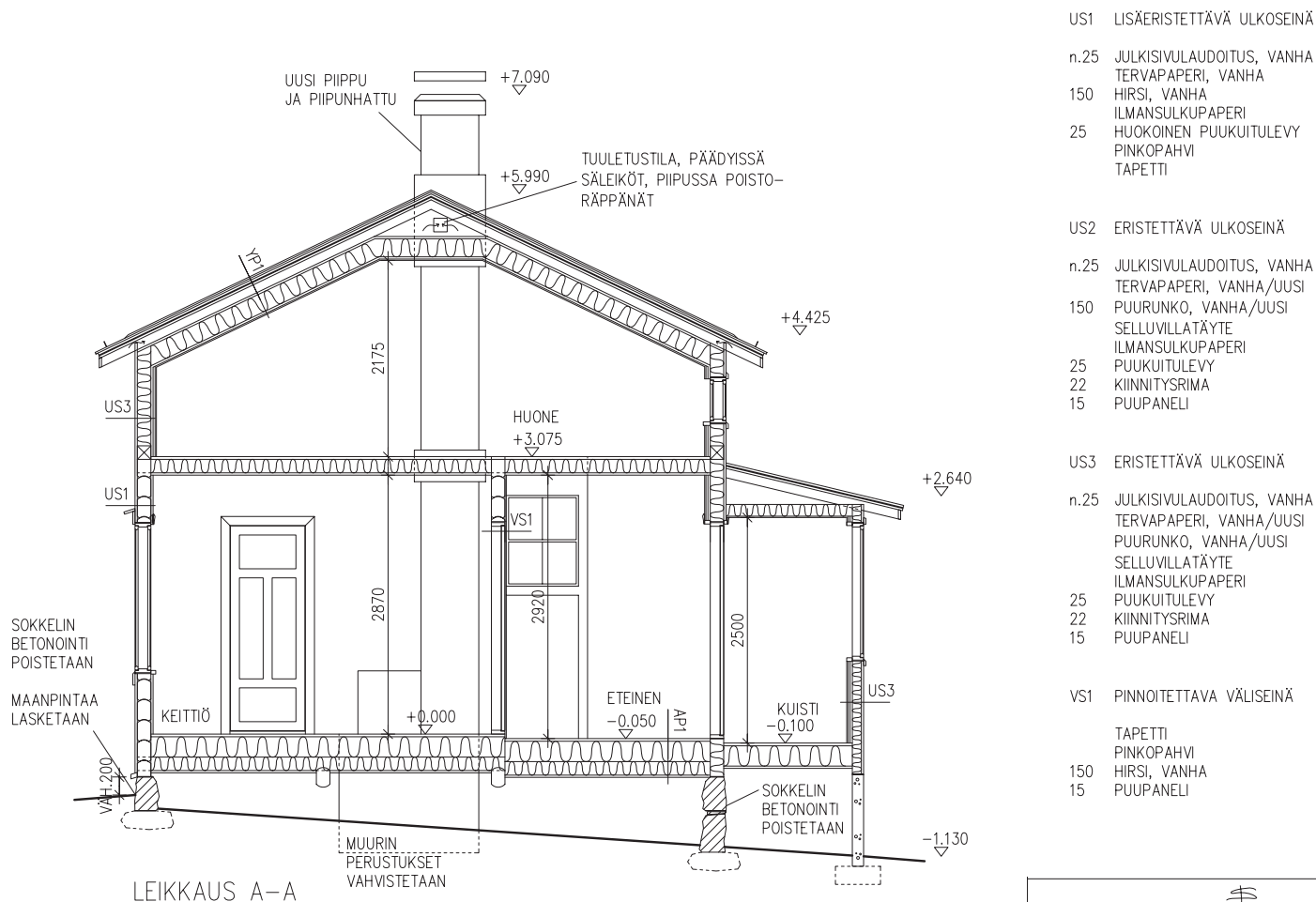
DET.C
1:5

ASUKKAAN TUEKSI MUUT OHJEET

Jotta rakennus näyttää ja tuntuu vanhalta ja historiallisesti arvokkaalta myös sisätiloissa on säilytettävä joitain asioita alkuperäisenä. X linja 10:ssä valittiin näiksi osiksi; makuuhuoneen alkuperäinen lattia ja katon helmiponttipaneeli. Tupakoinnista ja epämääräisestä muusta käytöstä likaantuneet ja hajuja itseensä keränneet tapetit poistettiin. Sisätilan luonnetta ei kuitenkaan muutettu. Vanhan periaatteen mukaan tiloihin laitettiin pinkopahvi niille pinnoille, joissa se oli aiemminkin ollut. Asukkaalle on myös dokumentoitu pinkopahvin päällä olleet tapettikerrokset, jotta myöhemmin tätä tietoa voidaan myös hyödyntää valittaessa uusia tapetteja tai värejä. Lisäksi alkuperäisiä ovat ovet ja ehjät listat jotka on laitettu uudelleen paikoilleen. Rikkoutuneet listat on uusittu alkuperäisen mallin mukaan.

KOKEMUKSEN TUOMAT OHJEET

Vanhat hengittävät rakenteet ja materiaalit kestävät usein enemmän virheitä. Uudisrakentamisessa käytetyt rakenteet ovat alttiimpia rakennusvirheille ja niistä aiheutuville ongelmille. Sen sijaan pääperiaatteena tulee olla perinteisten rakenteiden ja materiaalien säilyttäminen ja suosiminen. Tutki mikä lattiarakenne on ollut alun perin. Arvioi myös jälkikäteen tehtyjen korjausten toiminta ja niistä syntyvät riskit. Multapenkkirakenteella ratkaistun rakennuksen alkuperäiset perustukset voivat olla hyvin matalat. Jos rakenne myöhemmin muutetaan lämpöeristetyksi lattiaksi, on lattian alapuolelle jäävä matala tila saatava toimimaan tuuletetun alapohjan tavoin. Aina on huolehdittava alapohjan riittävästä tuuletuksesta ja siitä, että kosteus ei siirry rakenteissa ylöspäin. Alapohjan ongelmia ovat aiheuttaneet myös hirteen kiinni tehdyt betonivalut, olivat ne perustusten vahvistuksia tai maanvaraisia laattoja. Julkisivuuraus voi olla kiinni hirressä, jos rakenne on hengittävä. Uudet ikkunamääräykset eivät suoraan koske suojeltuja rakennuksia, vaan niitä sovelletaan. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi nykyisten ikkunoiden toiminnan parantamista.

SAATSI arkitehdit oy PEKKA SAATSI
 Byråsmedsinle 56 06500 Parvoo ARKITEHTI SAFA
 040 595 5933 pekka.saatsi@arks.fi 30.8.2010

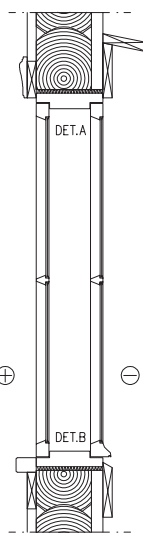
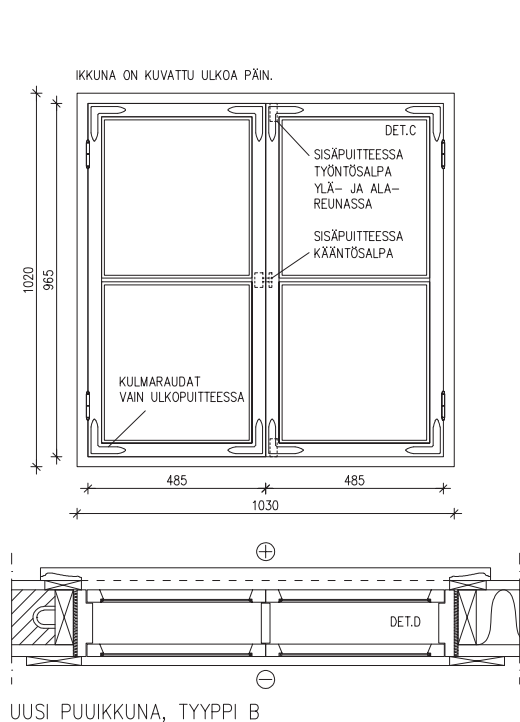
Kaikki oleelliset rakenteet ja materiaalien liittyminen toisiinsa on esitettävä leikkauskuvissa. Perinteiset perustukset on jätetty, koska niissä ei ole ollut ongelmia.

ASUKKAAN TUEKSI MUUT OHJEET

Energiatehokkuuden kannalta on tärkeintä, että rakennus on ilmatiivis ja tuulenpitävä, mutta korvausilman saanti on kunnossa. Nämä ominaisuudet usein riittävät kokemuksen mukaan, vaikka rakenne ei olisikaan laskennallisesti uusien energiamääräysten mukainen. Lisälämmöneristystä ei välttämättä tarvitse lisätä suojeltuihin hirsirakennuksiin. Jos kuitenkin halutaan lisälämmöneristää, voidaan laittaa puukuitulevy hirren sisäpuolelle. Tiivistäminen tulee tehdä vanhassa puurakenteessa ilmansulkupaperilla.

Vanhassa (suojellussa) rakennuksessa voi olla kaksilasiset ikkunat. Pieni rakennus on silti energiatehokas. Kiinnitä huomiota seinän ja lattian, seinän ja katon sekä hirsisalvosnurkan tiiveyteen. Tiivistys tehdään ilmansulkupaperilla. Uudet energiamääräykset eivät suoraan koske suojeltuja rakennuksia ja niiden ikkunoita. Hattuaessa parantaa ikkunoita on järkevintä tiivistää ne oikein ja varmistaa, että sovitukset on kunnossa. On myös mahdollista käyttää lisäpuutetta. Vanha ikkunakarmi ja vanhat puitteet voidaan säilyttää.

Myöskään koneellista ilmanvaihtoa ei tarvitse asentaa suojeltuun rakennukseen. Niin kauan kuin rakennuksessa on luonnonmukainen ilmanvaihto, tulisijat ja korvausilman saanti on hoidettu, rakennuksen sisäilma on yleensä hallinnassa. Rakennuksen lämmitys ja ilmanvaihto on toiminnallinen kokonaisuus. Korjauksia tehtäessä on huomioitava että pelkästään lämmitysjärjestelmän muuttaminen siten, että tulisijoja ei enää käytetä muuttaa ilmanvaihdon kokonaisuutta. Tulisijat ovat toimineet ilmanvaihdon osana.

IKKUNASELOSTE:

KAKSIPUITTEINEN SISÄÄN-ULOSAUKEAVA IKKUNA.
MÄÄRÄ: KAKSI SISÄPUITTEITA VANHOIHIN KARMEIHIN,
JOTKA ULKOPUITTEINEEN SÄILYTETÄÄN.

HELOITUS: KS. DETALJIPIIRUSTUS.

IKKUNAT JA KARMIT TEHDÄÄN VALIKOIDUSTA, TIHEÄSYISESTÄ
MÄNNYSTÄ. SORMIJATKOKSIA JA OKSAPROPPUJA EI SALLITA.

KARMI KIINNITETÄÄN HIRSISEINÄÄN PAINUMISEN
SALLIVALLA NAULATULLA LATTARAUDALLA.
PAINUMATTOMAAN RAKENTEeseen KIINNITYS
KARMIN PÄÄLTÄ NAULAAMALLA.

TILKKEENÄ KÄYTETÄÄN PELLAVARIVETTÄ,
POLYURETAANIA, MINERAALIVILLAA TMS.
EI SALLITA.

LASINA KÄYTETÄÄN VEDETTYÄ LASIA.

KARMIEN JA PUITEIDEN PINTAKÄSITTELY: PEITTOAMAALUS,
SÄVY HELMENHÄRMÄÄ (ULKOPINNAT) JA VALKOINEN (MUUT PINNAT).
PELLAVAOIJYMAALI KUTEN ALLBÄCK (SÄVY 50216) TAI
OVI- JA IKKUNAMAALI, UULATUOTE OY (SÄVY 1006 KASTE).
MYÖS HELAT, PAITSI SALVAT, MAALATAAN VASTAAVASTI.
ULKOPUITTEISSA HELAT POHJAMAALATAAN RUOSTESUOJAMAALILLA.

MITAT ON TARKISTETTAVA PAIKAN PÄÄLLÄ.

KAIKKI MUUTOKSET ON HYVÄKSYTTÄVÄ
ARKKITEHDILLA ENNEN TOTEUTUSTA!

Liittymädetaljen tarkastelu on tehtävä tarkasti, jotta voidaan arvioida lopullinen ulkoasu.

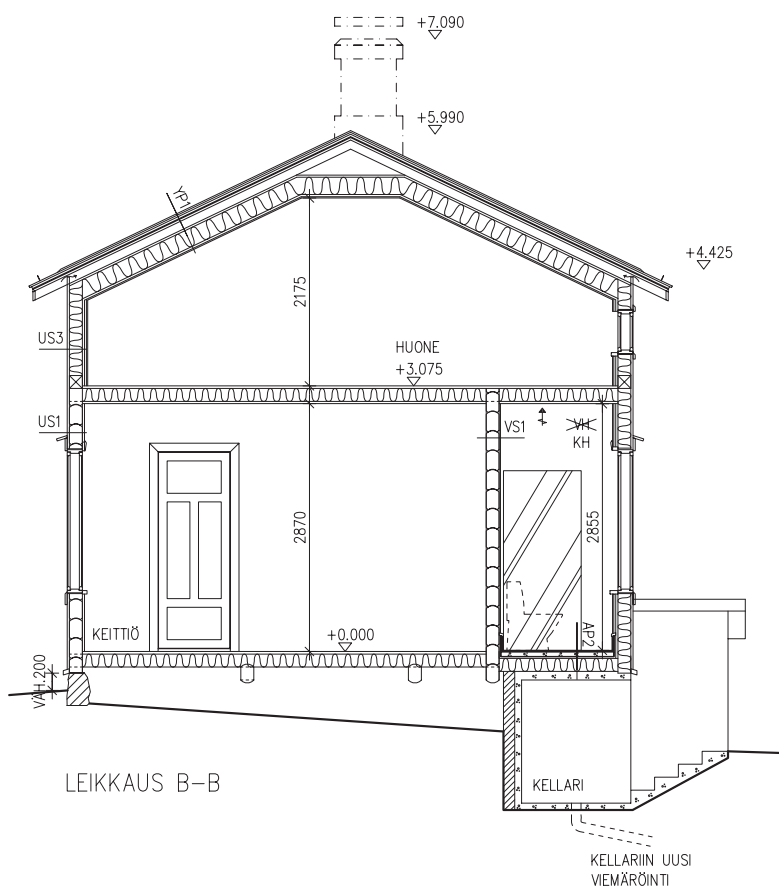
ASUKKAAN TUEKSI MUUT OHJEET

Kaikki muutokset vaikuttavat rakenteen toimintaan. Esimerkiksi luonnonmukaisen ilmanvaihdon muuttaminen koneelliseksi muuttaa usein myös korvausilman saantia. Jos vanhaan rakennukseen lisätään koneellinen ilmanvaihto, on varmistettava, että korvausilma tulee sieltä mistä ilma saadaan puhtaana (ei esimerkiksi alapohjasta tai vanhan eristeen läpi). Tarvittaessa lisätään korvausilmaventtiilit.

Vettä ja sähköä on osattava yhdistää vanhaan rakenteeseen. Märkätilat on keskitettävä ja niihin on järjestettävä tehostettu kosteudenpoisto. Suihkua varten kannattaa rakentaa suihkukaappi, jolloin vedet voidaan ohjata pois rakenteista ja pinnat eivät kastu. Saunatilat on järkevintä sijoittaa erilliseen ulkorakennukseen. Sähköt on järkevintä tehdä pinta-asennuksina, ei hirsiseinään upottaen.

Vanhoissa rakennuksissa rakenteet ovat usein yhdenmukaisia esimerkiksi höyryntiiviuden kannalta. Jos jostain osasta tehdään höyrytiivimpi kuin muut rakenteen osat se johtaa usein siihen, että höyrynpaine rasittaa pistekuormamaisesti tiettyä kohtaa. Kosteus tiivistyy yhteen pisteeseen ja aiheuttaa ongelmia rakenteille ja koko rakennukselle.

Rakentaminen tulee tehdä huolellisesti. Materiaalien tulee olla kuivia ja rakentamisen aikaiseen suojaukseen tulee kiinnittää huomiota, jotta vältetään materiaalien ja ennen kaikkea eristeiden rakentamisen aikaiselta kastumiselta.

YP1 ERISTETTÄVÄ YLÄPOHJA

- (VANHA PROFILIPELTI POISTETAAN)
- KONESAUMATTU TERÄSPELTIKATE
- >20 UMPINAINEN RAAKAPONTTILAUDOITUS
- PÄREKATE, VANHA
- LAUDOITUS, VANHA
- n.100 KATONKANNATTAJAT, VANHAT, TUULETUSRAKO
- 25 KOSTEUDENKESTÄVÄ PUUKUITULEVY
- 200 PUURUNKO
- SELLUVILLATÄYTE
- ILMANSULKUPAPERI
- 22 HARVALAUDOITUS (TARVITTAESSA)
- 25 HUOKOINEN PUUKUITULEVY
- 22 KIINNITYSRIMAT
- 15 PUUPANELI

AP2 UUSI MÄRKÄTILAN ALAPOHJA

- LAATOITUS
- VEDENKESTÄVÄ KIINNITYSLAASTI
- TARTUNTASILTA (PRIMER) TARVITTAESSA
- SERTIFIOITU VEDENERISTE, NOSTETAAN SEINILLE 160mm
- >50 BETONILAATTA, LATTIALÄMMITYS,
- KAADOT 1:80 KAIVOJEN LÄHEISYYDESSÄ 1:50
- 18 FILMIVANERI, KIINNITYS LIIMALLA JA RUUVEILLA,
- MYÖS SEINÄN ALAOSASSA 160mm VALMIISTA LATTIAPINNASTA
- LATTIANISKAT JA KOROKEPUUT
- n.400 SULLOTTU SAHAN- JA KUTTERINPURU
- BITUMPAPERI
- KELLARIN BETONIKATTO

LATTIAKAIVOTYYPIN ON OLTAVA YHTEENSOPIVA KÄYTETTÄVÄN VESIERISTEJÄRJESTELMÄN KANSSA. BETONIN RAKENNEKOSTEUDEN ON OLTAVA POISTUNUT ENNEN PINTAMATERIAALIN ASENNUSTA.

Uusien märkätilojen ratkaisut on tehtävä harkiten.

ASUKKAAN TUEKSI MUUT OHJEET

Ota selvää miten rakennus ja sen rakenteet toimivat. Tee korjauksia vain niin, että et muuta rakennuksen tai rakenteen toimintaa. Ennen rakennettiin siten, että julkisivuvuorauksen taakse ei jätetty tuuletusrakoa ja rakenne toimi, koska ”hengittävällä maalilla” maalattu julkisivuvuoraus pääsi kastuessaan kuivumaan ulospäin. Myös sisäpuoli oli hengittävä. Vanhaan rakennukseen ei tarvitse lisätä tuuletusrakoa hirren ja julkisivuvuorauksen väliin, jos julkisivumaali on hengittävä perinteinen öljymaali tai puna- tai keltamultamaali. Vain uudet hengittämättömät eli vuorauksen kuivumisen estävät maalit tarvitsevat taakseen tuuletusraon.

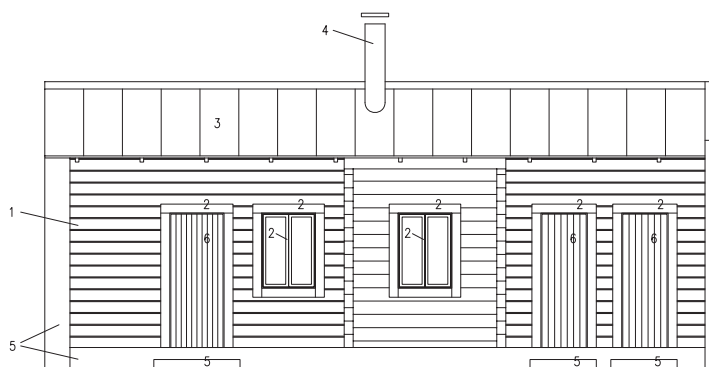
Älkää nostako pihapintoja. Varsinkaan naapuritonttia vasten ei saa nostaa pihatasa.

Varmistakaa silti, että vesi ohjautuu pois rakennuksesta. Pintavesiä ei saa kuitenkaan ohjata naapurin tontille. Vanhassa rakennuksessa ei välttämättä ole anturallisia perustuksia eikä salaojia. Anturan paikalla voi olla ladottuja kiviä. Silti rakennuksen perustuksia ei tarvitse uusia eikä salaojia tehdä. Sadevesien ohjaus katolta pois rakennuksen perustuksista on kuitenkin hoidettava. Veden poisohjauksen tulee toimia myös talvella.

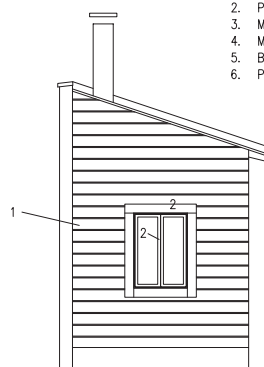
Valitse korjaamiseen perinteisiä materiaaleja, jotka sopivat olemassa oleviin materiaaleihin. Käytä, hoida ja huolla rakennusta tarpeen mukaan ja oikein / säännöllisesti.

JULKISIVUMATERIAALIT JA -VÄRIT:

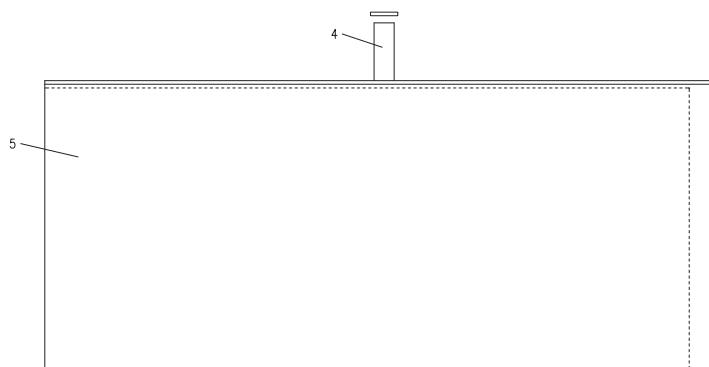
1. PEITTOAALATTU PUU, SÄVY VAALEA OKRA
2. PEITTOAALATTU PUU, SÄVY HELMENHARMAA
3. METALLI, SÄVY PUNAINEN
4. METALLI, SÄVY MUSTA
5. BETONI / SLAMMAUS, HARMAA
6. PEITTOAALATTU PUU, SÄVY SINIHARMAA

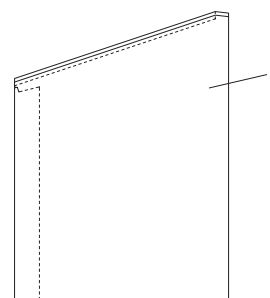
POHJOISEEN

ITÄÄN

ETELÄÄN

LÄNTEEN

Talusrakennuksen tulee näyttää talusrakennukselta. Se ei ole pienennetty päärakennus. X lina 10:n tapauksessa on tehty moderni ratkaisu. Koska rakennus on lähellä naapurin talusrakennuksia sen takaseinä on kahteen suuntaan paloseinä.

ESIMERKKI 1, TOIMINNAT KAPEAAN RUNKOON

OSA ALUE A

ESIMERKKEJÄ ERILAISISTA LAAJENNUSTAVOISTA:

LAAJENNUS, KAPEARUNKOINEN RAKENNUS SÄILYY

TALO: KAPEA KÄYTÄVÄ RANKORAKENTEISENA HIRSIRUNGON VIERESSÄ 1

-Laajennus tehdään pidentämällä huoneen verran runkoa, otetaan ullakon tilat käyttöön ja tehdään isompi kuisti. Laajennuksen jälkeen rakennuksen kokonaispinta-ala on noin 110 m².

-Portaat ullakolle vievät ison osan laajennusosalasta.

-Kuistille saadaan kylpyhuone, erillinen wc tai varasto sijoitetaan eteiseen.

-Ullakolta saadaan asuinkäyttöön noin 30 m².

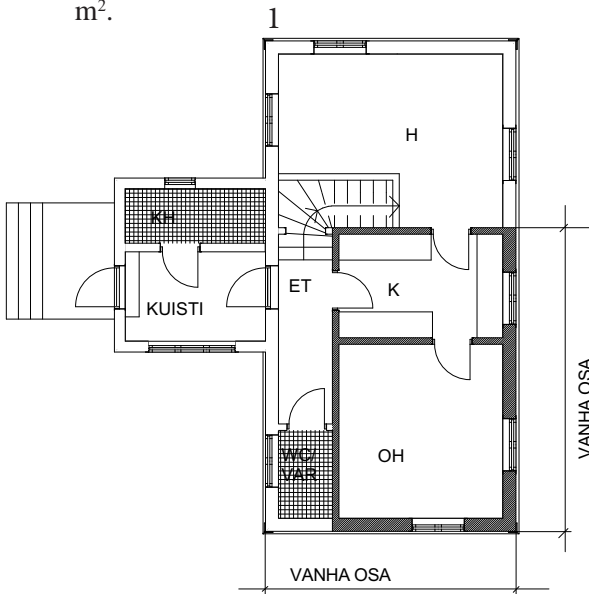
TALO: KAPEA KÄYTÄVÄ RANKORAKENTEISENA HIRSIRUNGON VIERESSÄ 2

-Laajennus tehdään pidentämällä runkoa (2 kapeaa huonetta) ja isompi kuisti. Laajennuksen jälkeen rakennuksen kokonaispinta-ala on noin 80 m².

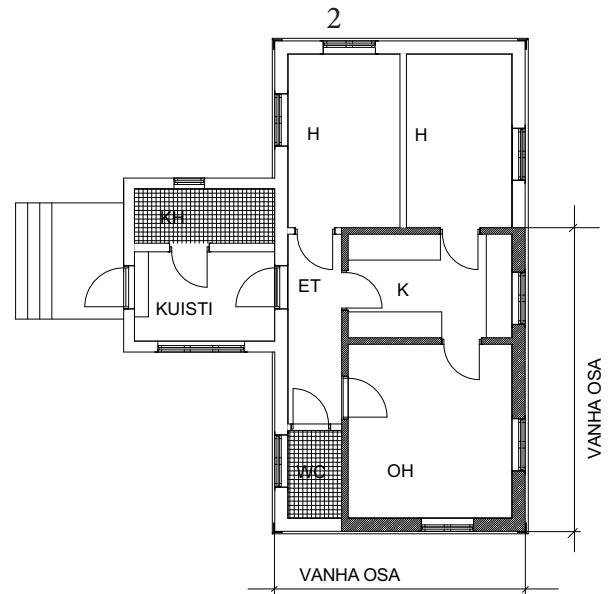
-Kuistille saadaan kylpyhuone, erillinen wc tai varasto sijoitetaan eteiseen.

-Ullakko jää kylmäksi, käynti ullakolle tarvittaessa tapahtuu ulkoa pädystä.

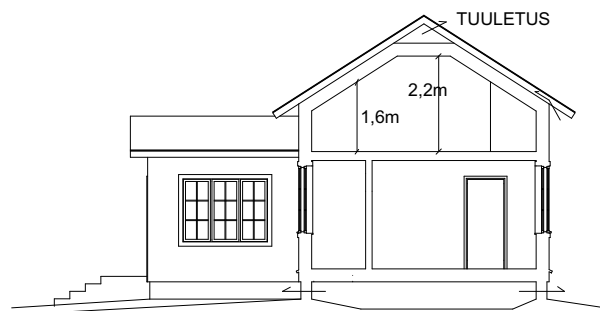
-Osa rakennusoikeudesta voidaan siirtää rakennusoikeutta ulkorakennukseen 30 m².

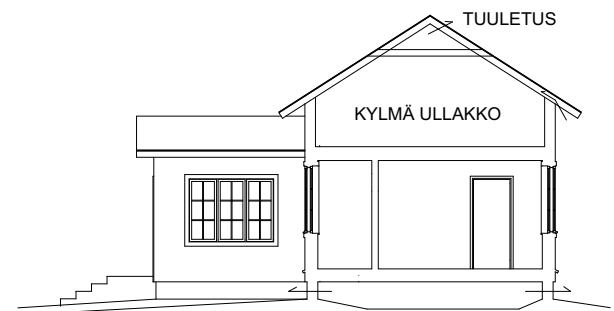
0 1 2 3 4 5 10 m

0 1 2 3 4 5 10 m

0 1 2 3 4 5 10 m

0 1 2 3 4 5 10 m

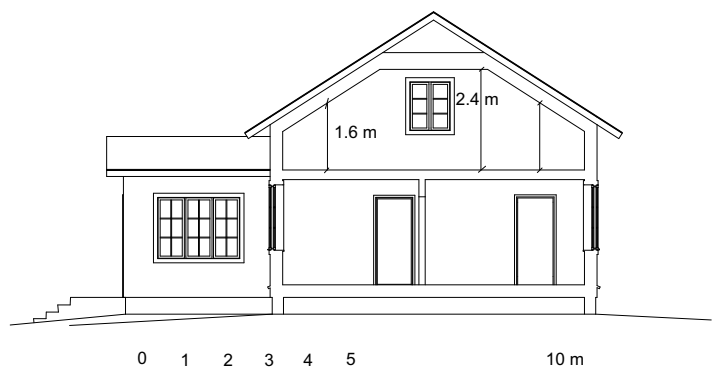
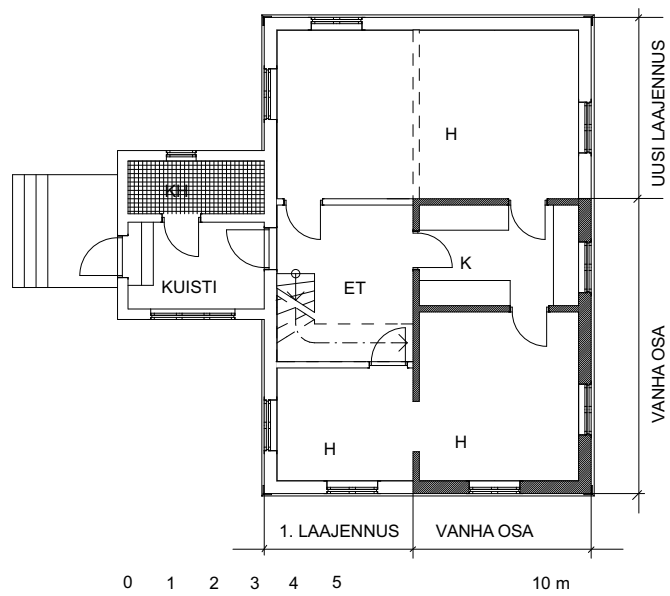
ESIMERKKI 2, TOIMINNAT KAPEAAN RUNKOON

OSA ALUE A

LAAJENNUS, TALO 150 m²

HUONE VANHAN HIRSIRUNGON VIERESSÄ

- Runko on jo alun perin kahden huoneen levyinen tai runkoa on jo syvennetty huoneen verran.
- Uusi laajennus tehdään pidentämällä runkoa rakennuksen päädystä.
- Pidennykseen 1-2 huonetta ja isompi kuisti
- Alakerta noin 100 m²
- Portaat ullakolle mahtuvat hyvin eteiseen.
- Kuistille saadaan kylpyhuone,
- Ullakon korkeat tilat otetaan käyttöön noin 50 m².
- Ullakolta saadaan päädyistä asuinkäyttöön kaksi kunnan huonetta.
- Ikkunat saadaan päätyihin.
- Kuistilla voi olla suihku, ullakolla huoneiden välissä wc ja suihku.

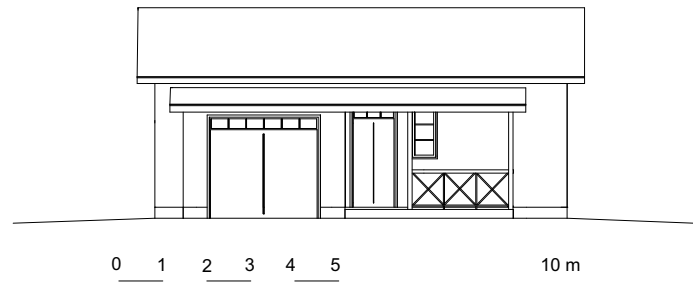
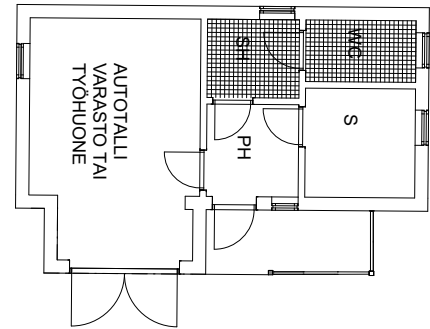
ESIMERKKI 3 AUTOTALLI, TOIMINNAT KAPEAAN RUNKOON

OSA ALUE A ERI KOKOISET ULKORAKENNUKSET

ULKORAKENNUS 40 m²

- Ulkorakennuksessa on sauna ja pesutilat.
- Autotallin sijaan ulkorakennuksessa voi olla työhuone ja asuintiloja.
- Pihalla on pysäköintipaikka.
- Parioven takana voi olla ikkunat työhuoneeseen tai esim. pieneen yksiöön.

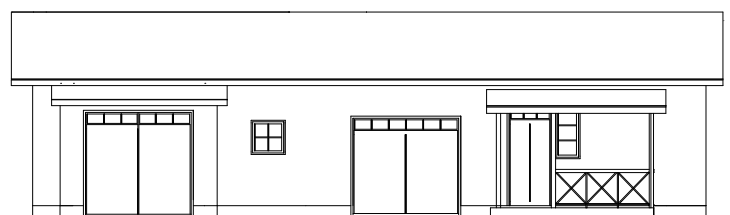
40 m²

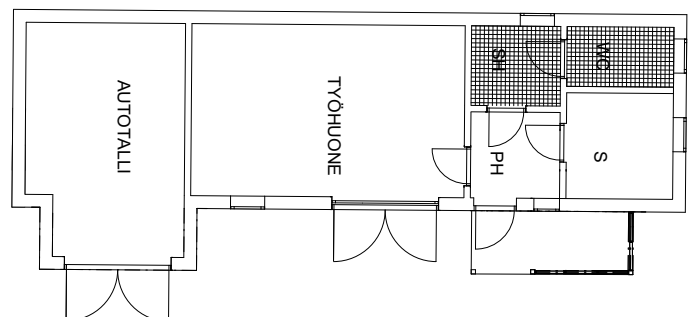
ULKORAKENNUS 70 m²

- Rakennusoikeutta on siirretty päärakennuksesta ulkorakennukseen 30 m².
- Ulkorakennus on yhteensä 70 m².
- Ulkorakennuksessa voi olla työhuone ja asuintiloja.
- Parioven takana ikkunat työhuoneeseen tai pieneen yksiöön
- Ulkorakennuksessa on sauna ja pesutila sekä yhden auton autotalli. Pihalla on toinen autopaikka.

70 m²

AVATTAVAT OVET
TAKANA IKKUNA

ESIMERKKI 4, X LINJA 10 PALAUTTAVA KORJAUS

- Ikkuna-aukoissa palautetaan alkuperäinen korkea ja kapea malli. Paikataan 1950-luvun levennetty ikkuna-aukon osa hirrellä. Aiempi ikkunan yläosan paikkaus oli tehty mineraalivillalla, joten aukko oli helppo avata vanhaan mittaansa.
- Ikkunat palautetaan pihanpuoleisen ikkunan mukaisiksi puuikkunoiksi. Varsinainen seinä ja kaksipuitteinen kaksilasinen ikkuna hyväksytty rakennusvalvonnassa: ilme säilyy.
- Ikkunamuutoksen määräsi ulkoasun ymmärrettävyys. Alkuperäinen ikkunadetaljointi on kopioitu säilyneestä ikkunasta.
 - Lasi kiinnitetty perinteisellä ikkunakitillä.
 - Ikkunan alaosassa on tippanokka.
- Ikkunan alapuolella toteutettu hirsipaikkaus.
- Jatkossa huomio ikkunoiden karmien ja seinän tiiveyteen.
- Tiiveyttä parannetaan.
 - Tiivistäminen paneloinnin alla ilmansulkupaperilla.
 - Hirren sisäpuolelle voi laittaa ohuen puukuitulevyn lisäeristeeksi.
 - Myös uusi pinkopahvi toimii tiivisteenä.
 - Rakennettaessa huolehditaan siitä, että karmin ja seinän väli tulee tiiviiksi.
 - Seinään lisätään ilmanottoaukot tai huolehditaan siitä, että jatkossakin puitteiden raoista tulee korvausilmaa (luonnollinen ilman vaihto).
 - Lattia on avattu, jotta uusi kutterilastueristys on saatu laitettua ja sähköreitit saatu putkitettua lattiaan. Vanhat lattialaudat on numeroitu ja laitettu takaisin paikoilleen.
 - Lattian tiiviyttä on lisätty sen alla olevalla paperilla: Lattian ja seinän liitoksessa on varauduttu siihen että paperit laitetaan päällekkäin.
- Ullakolle tehdään eristetty makuuhuone.
- Painovoimaista ilmanvaihtoa varten on tehty uusi tiilestä muurattu hormiryhmä, jossa jokaista huonetta varten on oma ilmanvaihtohormi. Laajentuneen hormin takia puuhella on käännetty keittiössä 90 astetta.

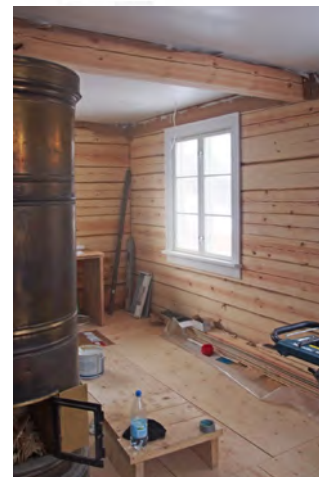
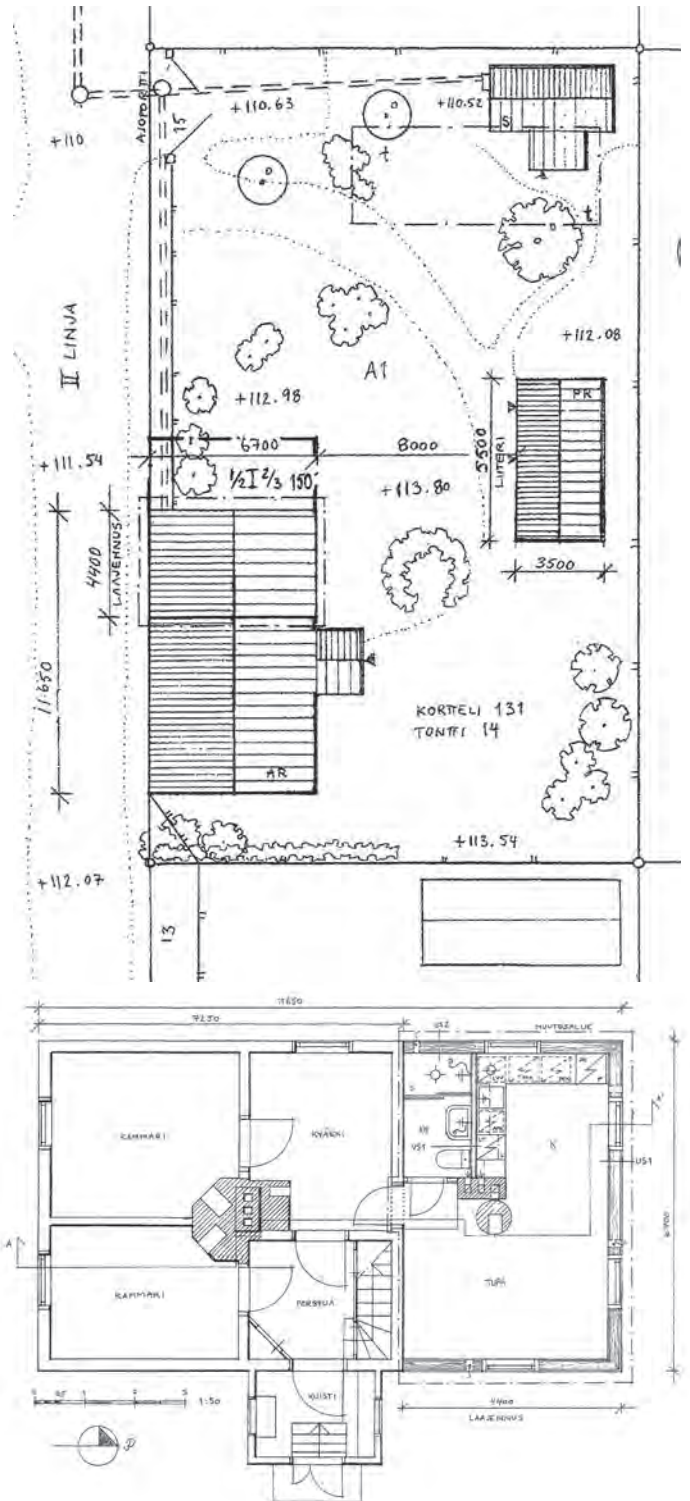
Lattian alta tulee paperi seinälle ja sähköjohdot. Ikkunan alapuolella hirsipaikkaus ja ikkuna-aukon pienennös tehty hirrellä. Kattopaneeli on otettu esiin pinkopahvin alta.

Sisään- ulos aukeava ikkuna. Sisäpuite ei ole vielä paikoillaan. Tuulilaudan detaljointi on kopioitu vanhasta valokuvasta. Tätä detaljia on käytetty muissakin alueen vanhimmissa rakennuksissa.

ESIMERKKI 5, II LINJA 15 VANHAN RAKENNUKSEN LAAJENNUS

- Runkoa on jatkettu hirsirakenteena.
- Laajennuksen kattorakenteet on tehty vanhan mallin mukaan.
- Pääty on kopioitu vanhasta. Tavallaan seinää on siirretty huoneen verran. Tätä tapaa on käytetty vanhoissa rakennuksissa aiemminkin laajennuksen tapana Forssassa.
- Märkätilat on keskitetty ja niihin on toteutettu tehostettu kosteudenpoisto.
 - Suihkua on suihkukaapissa, jolloin vedet voidaan ohjata pois rakenteista ja pinnat eivät kastu.
- Saunatilat on tehty ulkorakennukseen.
- Sähköasennukset on tehty ala- ja välipohjiin sekä pinta-asennuksina, ei hirsiseiniin upottaen.
- Vanhat ikkunakarmit ja vanhat puitteet voidaan säilyttää rakennuksen vanhassa osassa.
- Uuden osan ikkunat voidaan toteuttaa samalla mallilla, jolloin saadaan yhtenäinen ulko- ja sisäilme.
- Vanhan osan seinärakenne on säilytetty ja uusi osa tehty samalla tavalla. Pieni rakennus on silti energiatehokas.
- Koneellista ilmanvaihtoa ei tarvitse asentaa suojeltuun rakennukseen. Uudet tulisijat toimivat uuden osan ilmanvaihdon osana.

ESIMERKKI 6, KERROSTUMAT: VAIHEITTAIN MUUTTUNUT RAKENNUS - MAHDOLLISTEN KORJAUSTEN ARVIOINTI

Yleisin tapaus Kalliomäellä on se, että rakennus on muuttunut useassa vaiheessa. Rakennuksen ulkonäkö ja massa ovat muuttuneet merkittävästikin alkuperäisestä. Muutosta kuvaavana esimerkkinä voidaan käyttää rakennusta osoitteessa VI linja 8. Tontti oli rakennettu jo 1800-luvun lopulla. Rakennus on inventoinnissa todettu vanhaksi alkuperäiseksi. Vielä 1970-luvulla rakennuksen ulkoasu viittasi vahvasti rakennusaikaan. ks. 1970-luvulla otettu kuva.

Asuinrakennus on Kalliomäen alkuperäistä rakennuskantaa, sen julkisivu on muuttunut merkittävästi korjausten myötä silti muutoksista ei ole syntynyt rakennukseen kerrostumia. Rakennus on lisälämpöeristetty ulkoa ja sen julkisivuverhous on uusittu. Muuttuneita yksityiskohtia ovat syväälle julkisivuun jääneet ikkunat, ikkunakehystyksen detaljointi, räystäään detaljointi ja osittain ikkunaukotuksen koon muuttuminen.

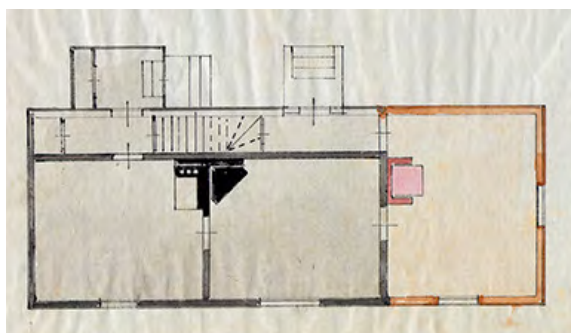
2010-luvulla otettu kuva kertoo modernista rakennustavasta, ei niinkään itse rakennuksen historiasta tai eri korjausten seurauksena syntyneistä vaiheista (=kerrostumista).

Jos nyt suunniteltaisiin julkisivumuutosta voidaan kysyä millainen korjaus voitaisiin tehdä seuraavaksi? Seuraavassa kysymykseen vastataan muutaman esimerkin avulla, joissa arviointia on suoritettu lupakäsittelyn yhteydessä.

Ohje:

Kalliomäkeen annettujen valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti on ollennaista, että ympäristön luonne säilyy. Tämän takia kaavaan on esitetty, että rakennusten ulkoasun tulisi säilyä jos ne ovat alkuperäisiä. Jos rakennusten julkisivuja on muutettu korjauksen yhteydessä sellaisiksi, että ne eivät vastaa tuon ajan ilmettä, ne tulisi tulevissa korjauksissa palauttaa alkuperäiseen asuun. Korjausratkaisut tehdään aina tapauskohtaisen tarkastelun perusteella.

ESIMERKKI 7, KERROSTUMAT: VAIHEITTAIN MUUTTUNUT RAKENNUS - PERINTEINEN MUUTOS

Esimerkkirakennuksen muutos osoitteessa I linja 9 osoittaa perinteisen rakennuksen kehityksen historian, josta voidaan ottaa mallia tietyissä tapauksissa myös muiden rakennusten korjauksia tehtäessä. 1800-luvun lopulla esimerkkirakennuksessa on tyypillinen tuon ajan kalliomäkeläinen pohjaratkaisu: linjan puolella on kaksi hirsiseinäistä huonetta. Rakennuksen runkoa on syvennetty kapealla vaakapaneloidulla rankorakenteisella osalla pihan puolella. Hirsijulkisivua ei ole vuorattu 1800-luvun lopun kuvassa. Rakennus on lyhytnurkkainen. Nurkkasalvos ja väliseinän salvos on suojattu laudalla. 1800-luvun kalliomäkeläiset rakennukset ovat useasti olleet myös pitkänurkkaisia. Esimerkiksi samalla tontilla olevassa vanhemmassa rakennuksessa (ylimmässä kuvassa oikean puoleinen rakennus) on pitkänurkkainen salvos.

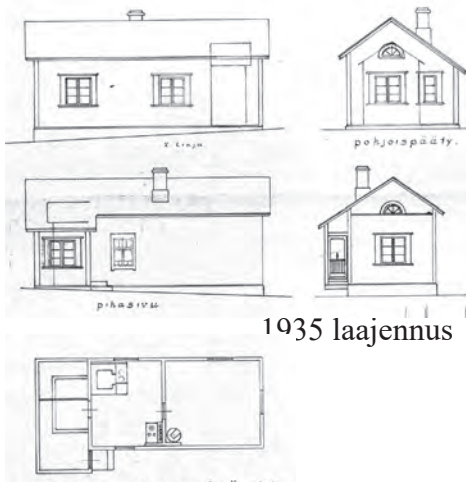
Esimerkkirakennuksen ikkunakehystys on yksinkertainen. Ikkunatyypinä on koko ajan ollut T-ikkuna. Ikkunatyypit ja kehystys ovat säilyneet vaikka rakennusta on korotettu, pidennetty yhdellä koko rungon levyisellä huoneella ja julkisivu on vuorattu keilaponttipaneelilla, kuten piirustus vuodelta 1925 ja valokuva 1960-luvulta osoittavat. Myös avoräystä on paneloitu tämän muutoksen yhteydessä.

Samalla tontilla on vanhempi jo Linikkalan kylän aikaan rakennettu rakennus. Julkisivun piirteissä on kahden eri aikakauden merkkejä. Pitkänurkkaisessa vaakapaneloidussa rakennuksessa (kuvissa oikealla) on 1800-luvun lopulla ikkunatyypinä vanhempi kuusiruutuinen ikkuna ja vanha yksinkertainen ikkunankehystys. Ikkunan kehystys on muuttunut 1900-luvun alussa saaden jugendin aikaan käytettyjä monimuotoisempia koristeaihteita. Silti ikkunajako on säilynyt. Ullakolla on 1900-luvun alussa laajennettu yhdeksänruutuinen ikkuna. Edellä esitetty ratkaisutapa ei anna mallia tämän rakennuksen julkisivun käsittelyyn.

Ohje:

- Perinteinen julkisivun muutostapa perustuu siihen, että tietyt osat säilyvät ja tietyt osat muuttuvat. Rakennuksen koko voi kasvaa merkittävästikin silti rakennuksen historiaa kuvastavat piirteet säilyvät.
- Käytettävissä periaatteena myös alueen muiden rakennusten laajennuksissa ja korjauksissa, joiden alkuperäiset detaljit ovat säilyneet.
- Käytettävissä kun on olemassa riittävät dokumentit vanhasta asusta.
- Ilmeessä pyritään tilanteeseen, jossa muutos on luontevaa jatkoa perinteiselle julkisivumuutokselle.

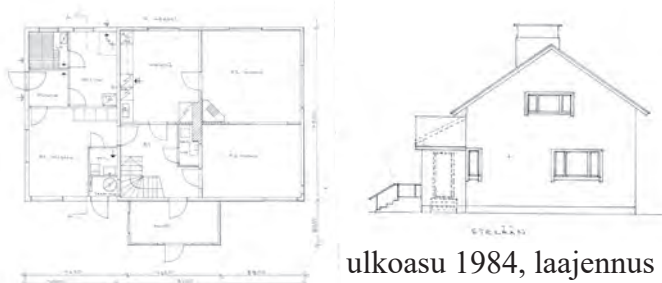
ESIMERKKI 8, LAAJENNUKSISSA MUUTTUNUT RAKENNUS

1935 laajennus

1950 laajennus

ulkoasu 1984, laajennus

Esimerkkirakennus osoitteessa X linja 16 on saanut ulkoasunsa pääpiirteet vuoden 1935 laajennussuunnitelmista. Ikkunoissa ja ikkunakehyksissä korostetaan vaakasuuntaa vaikka ikkunoina on kaksi kolmeen osaan jaettua puitetta. Vuoden 1950 suunnitelma vie rakennuksen julkisivua 1950-luvun ulkoasun suuntaan leventäen ikkunoita entisestään. Kattokulma pysyy samana vaikka rakennuksen runko laajenee merkittävästi. Julkisivun palauttamiselle voisi olla kaksi päävaihtoehtoa.

Rakennuksessa on vielä 1800-luvun rakentamisesta kertovia osia: Vuoden 1935 piirustuksista näkee, että 1800-luvun lopussa rakennus koostui kahdesta linjan suuntaisesti hirsiseinäisestä huoneesta. Rakennus oli kooltaan 4,2 m x 8,4 m ja sen päädyssä oli eteistila, josta pääsi keittiöön. Keittiössä on iso leivinuuni toisessa nurkassa ja puuhella vastakkaisessa nurkassa. Makuuhuoneessa on pönttöuuni. 1935 Laajennuksen yhteydessä kuisti korvattiin rungoltaan syvemmällä huoneella ja eteistilalla. Rakennus on lyhytnurkkainen. Nurkkasalvos ja väliseinän salvos on suojattu laudalla. Suunnitelmissa 6-ruutuisiin ikkunoihin on liitetty 1930-luvun ikkunan leveyttä korostava kehystys.

Vuonna 1950 rakennuksen runkoa syvennettiin huoneella ja harjakorkeutta kasvatettiin. Aiemmin tehty laajennus poistettiin. Pönttöuuni ja liesi ovat pohjapiirroksessa paikallaan. Leivinuuni poistettiin. Julkisivussa oli 1950-luvun arkkitehtuuriin kuuluva peiterima. Ikkunoissa puitejako muuttui. Vaakasuuntaa korostava kehystys säilyi.

Rakennuksen ulkoasu on muuttunut jälleen vuoden 1984 laajennuksessa. Linjan varteen on tullut pieniä suihkuhuoneen ikkunoita. Ikkunapuitteet ovat tumman ruskeat ja julkisivussa on vaaka- ja pystypaneloitu osa. Ikkunakehystysten leveyden vaihtelut eivät korosta vaakasuuntaa.

Ohje

- Rakennuksen massan muutos on osa perinteistä asumistavan muutosta, samalla ulkoasu on muuttunut.
- Rakennuksesta on olemassa dokumentit vuosien 1935 ja 1950 asuista.
- Rakennuksen ulkoasu voidaan palauttaa vaihtoehtoisesti vuoden 1950 asuun tai sovittaen 1935 asuun. Detaljoinnin ja kokonaisuuden tulisi olla samaan aikakauteen liittyviä.
- Valittu asu tulisi olemaan periaatteena myös tulevien korjausten yhteydessä.
- Vastaavanlaista palauttavaa korjausta voidaan käyttää myös muissa alueen rakennuksissa.

ESIMERKKI 9, KERROSTUMAT: KORJAUSSISSA MUUTTUNUT RAKENNUS - PALAUTUS

1900-luvun alku

2007 korjaus: toteutus ja suunnitelma

Esimerkkirakennus osoitteessa II linja 16 on Kalliomäen vanhinta rakennuskantaa. Kalliomäen rakentaminen aloitettiin rakentamalla tonteille ensin pieniä mökkejä. 1900-luvun alun kuvasta näkee, että rakennus on pitkänurkkainen ja vaakapaneloitu. Ikkunakehystys on yksinkertainen. Korkeutta on korostettu lisäämällä kehyksen yläosan leveyttä. Kuistin ikkuna on kehystetty keveämmin.

2000-luvun alku

Esimerkkirakennuksen ulkoasu on muuttunut kun sille on tehty 1950-lukua kuvastava ikkunamuutos ja peiterimavuoraus. Myös pitkät nurkat on lyhennetty. (2000-luvun alun kuva)

Vuoden 2007 korjauksen yhteydessä on palattu lähemmäs alkuperäistä ulkoasua. Suunnitelma vastaa vielä enemmän alkuperäistä kuin lopullinen toteutettu ulkoasu.

Ohje:

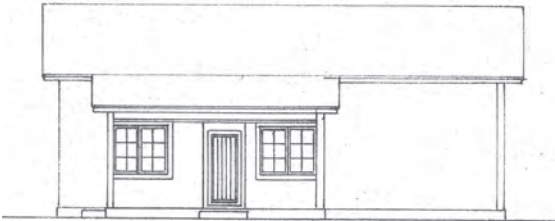
- Toteutunut palautus johtanut alueen kannalta hyvään lopputulokseen.

- Vastaava toimintatapa käytettävissä kun on olemassa riittävät dokumentit vanhasta asusta.

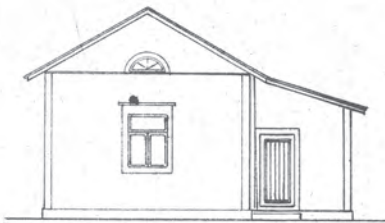
- Ilmeessä pyritään tilanteeseen jossa muutos on luontevaa jatkoa perinteiselle julkisivumuutokselle.

- Modernit pienen perheen tarpeet on voitu osoittaa hyvin pieneen rakennukseen.

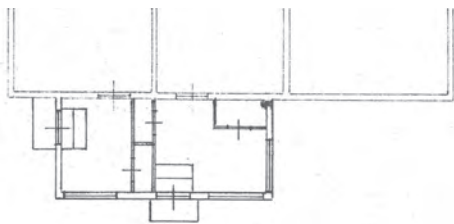
ESIMERKKI 10, JULKISIVULTAAN MUUTTUNUT RAKENNUS - RAKENNUKSEN SUHTEET HÄVINNEET- PALAUTUS

pihasivu.

koillispääty.

Valokuva ennen 1950-luvun muutosta.

Esimerkkirakennus osoitteessa X linja 14 on myös Kalliomäen vanhinta rakennuskantaa. Kalliomäen rakentaminen aloitettiin rakentamalla tonteille ensin pieniä mökkejä. Vuoselta 1937 olevassa kuistin laajennuskuvassa T-maliset ikkunat on kehystetty yksinkertaisesti neliön muodostavilla listoilla. Yläpuolella on yksinkertainen vino lista. Pohjapiirrosotteesta näkee, että rakennus on lyhytnurkkainen. Rakennus sisältää kolme huonetta ja kaksi asuntoa. Isompi asunnoista käsittää kaksi huonetta ja toinen pienempi asunto on yhden huoneen kokoinen. Molempiin on oma sisäänkäyntinsä.

1900-luvun alun kuva on 1937 suunnitelman mukaisesta tilanteesta. Kuvasta näkee, että rakennus on paneloitu. Ikkunakehystys on yksinkertainen mutta 1930-40 -luvun tyyliin tehty: kehyksessä korostuu vaakasuuntinen lista, joka tulee pystylistan ohi, jolloin vaakasuunta korostuu aavistuksen. Ikkunat ovat yhä T-ikkunoita. Kuistin ikkuna on kehystetty keveämmin vuoden 1937 piirustuksessa.

2010 tilanteessa julkisivu on muuttunut selkeämmin 50-lukulaiseksi. Ikkunat on muutettu vaakasuuntaisiksi. Lisäksi rakennuksessa on minerit-julkisivu.

Rakennuksen massa on säilynyt, mutta se näyttää suhteiltaan hyvin erilaiselta.

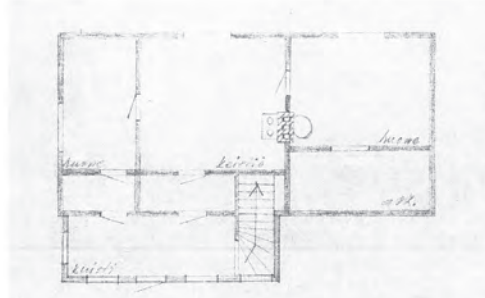
Ohje

- Julkisivu on muuttunut 1930-40 ja 1950 -luvuilla.
- 1930-40 luvun tilanteesta on olemassa osittaiset piirustukset ja valokuva. 1950-luvun tilanteesta on olemassa valokuva.
- Rakennus voidaan palauttaa 1930-40 luvun piirustuksen ja valokuvan mukaiseen asuun.
- Minerit julkisivun alla saattaa olla vanha paneelointimalli.
- Kuistin ikkunat kehystetään vuoden 1937 lupa-piirustuksen mukaan keveämpinä.

ESIMERKKI 11, JULKISIVULTAAN MUUTTUNUT RAKENNUS - TOTEUTUNUT PALAUTUS

Kuva 1900-luvun alusta on otettu kirkon puolelta.

1956 pohja ja ulkoasu

1981 palautus ja sovitettu uudet tarpeet rakennukseen

Esimerkkirakennus osoitteessa III linja 8. 1900-luvun alussa rakennuksessa ei vanhan valokuvan perusteella ole ollut kapeata käytäväosaa tai kuistia, ja rakennus on hirsipintainen. Rakennuksen harja on sijainnut aiemmin keskeisesti kapeamman rungon osan kanssa.

Rakennuslupapiirustuksessa vuonna 1956 Rakennuksen harja muutetaan leveämmän päädyn mukaisesti keskeisesti. Kapeamman osan eteen tulee kapea käytävä. Rakennuksen runkosyvyyden kasvaessa myös ullakon tilat tulevat korkeammiksi ja ullakolle saadaan päätyihin kunnan huoneet. Rakennuksen ulkopuolelle rakennetaan kuisti. Laajennuksen yhteydessä muutetaan julkisivu 1950-luvun asuun.

Rakennuksen pohjapiirrustuksesta voidaan olettaa, että rakennus on toteutunut mahdollisesti kahdessa vaiheessa. Ei voida kuitenkaan varmuudella päätellä mikä osa rakennuksesta on hirsikehikkoa. Rankorakenteisia osia ovat todennäköisesti kuisti-osa ja kapea eteistila.

Vuoden 1956 suunnitelmassa esitetään, että rakennuksessa on huopakatto, uusi aukotus tehdään 1950-luvun arkkitehtuurin mukaan ja vuoraukseksi tulee peiterima.

Vuoden 1981 korjauksen yhteydessä on haluttu palata alkuperäisempään asuun. Ratkaisuksi on valittu vanha yksinkertainen ikkunakehystys ja panelointi. Valinta on hyvä, kun ei ole tiedossa vanhaa täsmällistä rakennuksen asua. Rakennuksen ulkoasu ilmentää 1900-luvun alkuun liitettävää rakennusaikaa.

Ohje

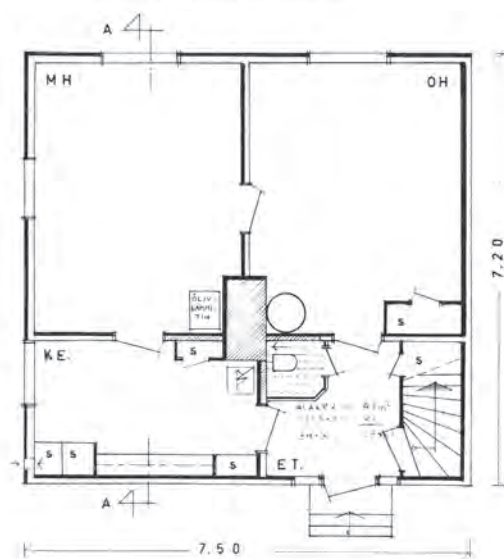
- Julkisivu on muuttunut 1950 -luvulla.
- Aiemmasta ulkoasusta ei ole valokuvaa tai piirustuksia.
- Rakennus voidaan palauttaa yksinkertaiseen alueella käytettyyn ”perusasuu”. Muissa korjauksissa vastaavia korjauksia voidaan tehdä kun malleina käytetään detaljipankin yksinkertaisia perusmalleja.
- Käytävissä on yksinkertainen ikkunan kehystys, yksinkertainen julkisivupanelointi.
- Kuistin ikkunat kehystetään vuoden 1937 lupapiirustuksen mukaan keveämpinä.

ESIMERKKI 12

VAIHEITTAIN MUUTTUNUT RAKENNUS -ULKOASU MUUTTUNUT VAHVASTI- PALAUTUS

1966

1984

2010-luku

Esimerkkirakennus osoitteessa III linja 8. Rakennus on 1960-luvun kuvassa hyvin 1920-30-luvun ulkoasussa. Vuoden 1966 muutospiirrustuksessa kapeaan ilmeisesti rankorakenteiseen osaan on sijoitettu keittiö portaat ja wc-tila. Rakennus on vaakapaneloitu lukuun ottamatta päätykolmiota. Kuusiruutuiset pädyn ikkunat on kehystetty hieman tavanomaista monimuotoisemmin. Ikkunakehystyksiä on korotettu ja ikkunoiden sivuihin on tehty ulkonevat osat. Linjan puolella huoneissa on leveät yhdeksänruutuiset ikkunat, joiden kehystys on tehty samaan tapaan kuin kuusiruutuisten ikkunoiden. Voidaan olettaa, että vielä vuoden 1966 ullakon huoneen rakentamisen yhteydessä ikkunat ovat 1960-luvun valokuvan kaltaiset, vaikka ullakon laajennuspiirustukseen nurkkalautoja ja ikkunakehystyksen detaljeja ei ole piirretty näkyviin.

Rakennuksen ulkoasu on muuttunut merkittävästi vuoden 1984 suunnitelman pohjalta. Vuoden 1984 kuistipiirroksen yhteydessä ikkunat on vaihdettu, rakennus on eristetty ulkopuolelta ja panelointi on muutettu lomalaudaksi. Ikkunat ovat syvemmillä julkisivupinnasta.

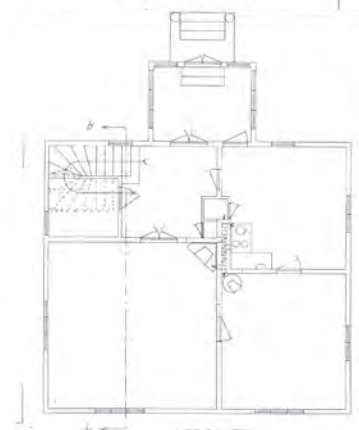
Ohje

- Julkisivu on muuttunut 1950-luvulla.
- Aiemmasta ulkoasusta on valokuva ja vaillinaisia piirustuksia.
- Vanha valokuva näyttää ikkunakehystyksen tavan ja antaa mahdollisuuden palauttaa monimuotoisemman ikkunakehystyksen.
- Detaljit on tutkittava piirustuksissa ja liitettävä rakennuslupaun.
- Vanha panelointi näyttää keilapontilta.

ESIMERKKI 13 VAIHEITTAIN MUUTTUNUT RAKENNUS ULKOASU MUUTTUNUT VAHVASTI- PALAUTUS

1935

1951

2010-luku

Esimerkkirakennus osoitteessa VII linja 2. Rakennuksen ensimmäiset piirustukset ovat vuodelta 1935. Julkisivukuva on piirretty detaljoidusti. Julkisivussa on peiterima. Lupaani liittyvässä pohjapiirustuksessa rakennuksen pohja on ajalle tyypillisesti neliö. Keskellä on savupiippu, jota kiertäen päästään huoneesta toiseen.

Rakennus on vuoden 1951 kuvassa hyvin 1930-luvun ulkoasussa. Kuvasta voidaan päätellä, että nurkkien pilastereiden ruudutusta ja ikkunakehyksen yläpuolella olevan listan viistousta ei ole kuitenkaan vuoden 1951 valokuvan perusteella toteutettu.

2010-luvun valokuvasta voidaan todeta julkisivun muuttuneen korjausten yhteydessä. Alkuperäisen piirustuksen mukaisia palautuksia on tehtävissä siinä määrin kuin valokuvan perusteella voidaan osoittaa alunperin toteutuneen. Rakennukseen kuuluu erittäin lyhyt räystäs. Julkisivun tuominen ulommas lisälämpöeristyksen tai tuuletuksen takia muuttaa rakennuksen suhteita liikaa, joten laudoitusta ei voi tuoda ulospäin.

Ohje

- Julkisivu on muuttunut 1950 -luvun jälkeen.
- Aiemmasta ulkoasusta on valokuva ja detaljoidut piirustukset, joden mukaan rakennusta ei kaikilta osin ole rakennettu.
- Vanha valokuva näyttää ikkunakehystyksen tavan ja antaa mahdollisuuden palauttaa alkuperäisen ikkunakehystyksen.
- Rakennukseen kuuluu peiterima, lyhyt räystäs ja pilasterimaiset nurkat.
- Vanha valokuva yhdessä piirustuksen kanssa näyttävät ikkunajaon ja kehystyksen. Ikkunajaon palautus on tehtävissä näiden mukaan.
- Detaljit on tutkittava piirustuksissa ja liitettävä rakennuslupaan.

ASUKKAAN TUEKSI MUUT OHJEET

ESIMERKKI 14

VAIHEITTAIN MUUTTUNUT RAKENNUS - KÄYTTÖTARKOITUKSEN MUUTOS

1958 en-
nen muu-
tosta

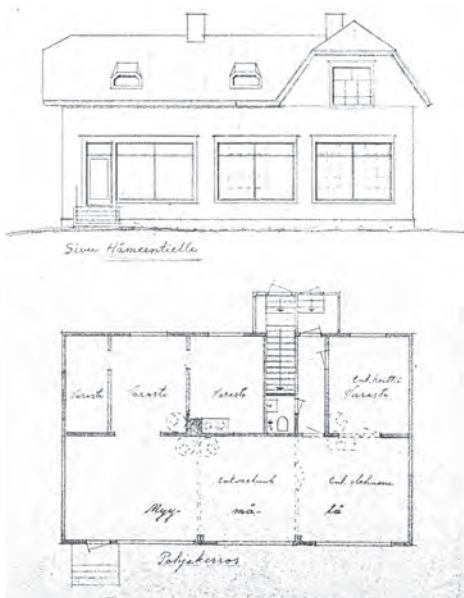
Esimerkkirakennus on osoitteessa VII linja 2. Rakennus on 1900-luvun alusta. Vuoden 1958 lupapiirustuksissa esitetään rakennuksen pohja ja julkisivut ennen muutosta. Tämän perusteella tiedetään että rakennuksessa oli yksi asunto alakerrassa ja pieni ullakkoasunto. Piirustuksissa julkisivut on esitetty viitteellisesti. Vuoden 1963 valokuvasta näkyy paremmin rakennuksen jugend-henkinen detaljointi.

Vuoden 1958 lupapiirroksista selviää, että rakennuksen länsipäättyyn tuli liiketiloja ja vuoden 1961 lupapiirroksissa koko alakerta muutettiin liiketiloiksi. 1961 korjauksessa liiketilasta tehtiin yksi suuri tila poistamalla tilaa jakavat hirsiseinät. Julkisivuun tuli isot ikkunat ja kadulle avautuvat ovet.

Rakennus on saanut jossain vaiheessa mineritjulkisivun.

Ohje

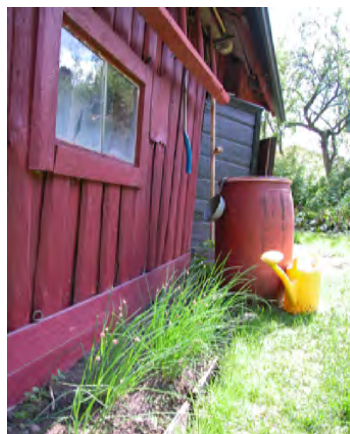
- Julkisivu on muuttunut 1950 -luvulla ja sen jälkeen tehdyissä korjauksissa merkittävästi.
- Rakennus on kerralla rakennettu iso hirsirakennus ja harvoja aluperin jugendin piirteitä sisältänyt rakennus.
- Rakennuksesta ei ole detaljoituja piirustuksia.
- Valokuvan perusteella voidaan tarkentaa detaljointia, jolloin runsaampi detaljointi on mahdollista palauttaa.
- Detaljit on tutkittava piirustuksissa ja liitettävä rakennuslupa
- Korjausten yhteydessä on varmistettava, että rakennuksessa on riittävät korvaavat kantavat rakenteet poistettujen seinien tilalla

ASUKKAAN TUEKSI MUUT OHJEET

ESIMERKKI 15

ULKORAKENNUKSEN SÄILYTTÄMINEN - ALUEEN ILMEEN SÄILYTTÄMINEN

2005

2018

Esimerkkirakennus on osoitteessa I linja 17. Rakennus on 1800-luvun lopusta. Rakennus sijaitsi noin 60 cm naapuritontin puolella. Kantavana runkona oli kevyt ranka ja julkisivu pelkkasahattusta laudasta. Viimeistellyt ovet ja ikkunapuitteet ovat suoraan kiinni rakennusrungossa.

Rakennuksen korjauksen tavoitteena oli säilyttää sen henkeä, vaikka tehtiin perusteellinen korjaus ja rakennusta siirrettiin. Kantavat rakenteet on uusittu. Julkisivumateriaalina on käytetty pihajulkisivussa vanhaa lautaa. Vanhat ovet on käytetty uudelleen. Ovia on hieman siirretty, mutta erikoisten ovien rytmi on säilynyt. Julkisivu on yhä punamullan punainen ja ovet mustat.

Lopputuloksena: Pihapiirissä on säilynyt ulkorakennuksen mittakaava ja alkuperäisiä osia. Ulkorakennus on luonteeltaan hyvin saman tapainen kuin alueen muut vanhat ulkorakennukset. Rakennuksessa on silti paljon uutta.

Ohje

- Vanha rakennusmassa ja merkittävin osa sen detaljeista on olemassa.
- Pelkkasahattu julkisivu. Kun pelkkasahattua alkuperäistä julkisivulautaa ei riitä kaikkiin julkisivuihin uutta lomalautaa voidaan käyttää.
- Käytetään mahdollisimman paljon vanhoja osia esim. ovet ikkunat ja ainakin osa julkisivulaudoista.
- Detaljit on tutkittava piirustuksissa ja liitettävä rakennuslupaun.

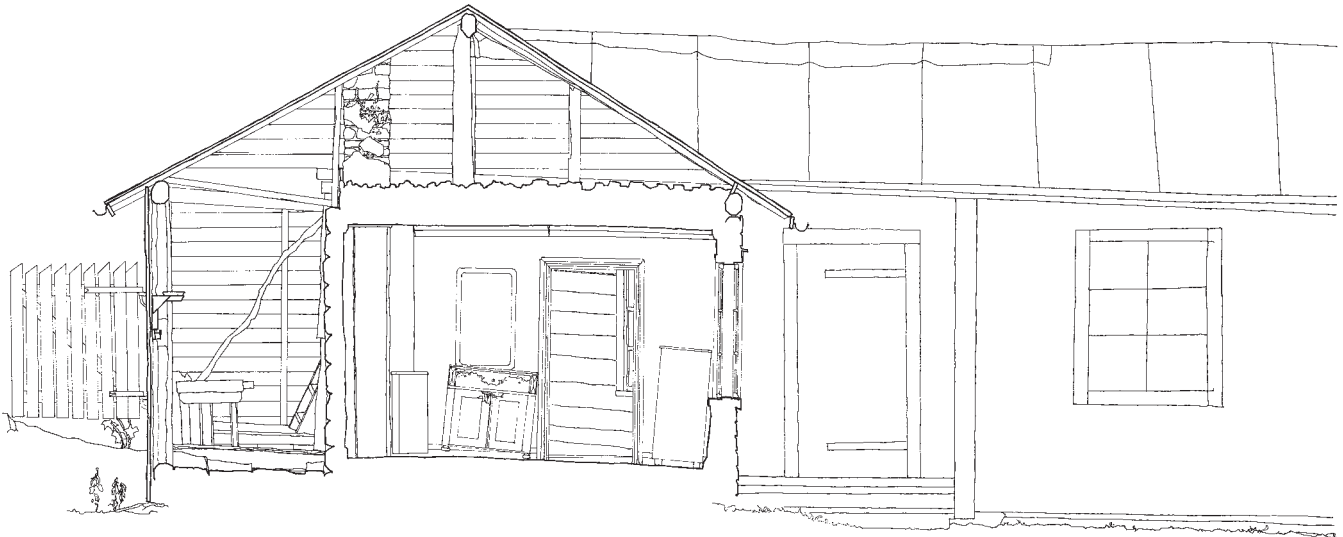
Kalliomäen yksinkertaisin ja vanhin rakennustyyppi oli yksinkertainen harjakattoinen rakennusmassa. Huoneet muodostivat yhden huonerivin: päädyissä huoneet keskellä eteinen. Rakennuksessa oli korkea kylmä ullakko, joka saattoi olla yhteydessä eteistilaan. Hirret oli savottu siten, että ne muodostivat pitkän nurkan. Perustuksena olivat nurkkakivet. Rakennus on aikojen saatossa vuorattu ja sekin on saatettu tehdä vaiheissa. Esimerkkirakennuksessa on ensimmäisenä suojattu vuorauksella eteläpuoleinen pitkä nurkka. Huoneessa on kuusiruutuinen ikkuna ja sen kehystyksenä on alueen perusikkunan kehystystyyppi. Rakennuksessa on pärekatto ja avoräystä. Myös kolmiopääty on kokonaan hirrestä. Maalattuja osia ovat vain ikkuna ja ikkunan kehys.

1900-luvun alkuvuosikymmenillä alueelle syntyi kokonaan vuorattu rakennustyyppi, jossa on lyhyet nurkat ja edelleen yksinkertainen päämassa. Pihan puolella on kuisti. Myös uudet rakennukset ja korjaukset tai laajennukset tulee tänä päivänä tehdä siten, että pitäydytään tässä perustyyppissä.

Ohje

- 1900 luvun perusrakennustyyppiä käytetään lähtökohtana uudisrakentamisessa, korjauksissa ja laajennuksissa.
- Yksinkertainen lyhyt-nurkkainen, vaakapaneloitu harjakattoinen rakennusmassa.
- Päätykolmiossa voi olla pystyvuoraus.
- Pihan puolella on kuisti.

Färmin talo. Lämmin osa hirttä. Kylmä osa rankorakenteinen. Alunperin multapenkki rakenne. Lämmitettävän huoneen lattiaa ei ole eristetty vaan alustila lämpiää samalla kun huonetta lämmitetään.

FORSSA, KALLIOMÄKI, TEHTAALAISMUSEO

PÄÄRAKENNUS - LEIKKAUS JA OSA JULKISIVUJA 1/20

TTK - ARKITEHTUURIN HISTORIA 2002 -03

HEINÄNEN, KALLIO, KARLSSON, LEHMUSKOSKI

Yhden rakennuksen sisällä on erilaisia rakenteita ja eri aikoina rakennettuja osia. Esimerkiksi Färmin talossa on lämpöeristetty huone, sen vieressä kylmä varastotila ja kylmä ullakko. Kaikki nämä ovat Kalliomäelle tyypillisiä rakenteita, jotka on monissa rakennuksissa korjauksen ja muutosten yhteydessä otettu eri tavoin osaksi asumisen kokonaisuutta. Erilaiset rakenteet ovat usein yhtenäisen julkisivun takana, jolloin ulkoa ei voi nähdä erilaisia rakennusosia. Myös kun muutoksia rakennuksiin on tehty, ei voi aina arvata mikä rakenne on pinnan alla. Korjatuissa rakennuksissa aiemman kylmän ja lämpimän tilan erottaa usein siitä, että rakennuksessa on hirsirakenteisia ja eristettyjä rakenteita. Erilaisia osia ei välttämättä voi julkisivusta tai rakennuksen sisäl-
tä havaita kuin vasta rakenteita avaamalla.

Rakenteiden yhdistelmät ovat osa rakennuksen historiaa ja sen arvoa. Kalliomäen perinteisessä rakennuskannassa oli erilaiset rakenteet eri tarkoituksiin. Asuinitilat olivat hirrestä ja aputilat olivat rankorakenteisia.

Färmin talossa lämpimänä pidetyt huoneet (kolme kappaletta) sijoittuvat L-mallisen rakennuksen päihin. Keskelle jäävä eteistila on kylmä rakenne kahden hirsikehikon välissä, joka on todennäköisesti rakennettu myöhemmin olemassa olevien hirsikehikkojen väliin. Kalliomäellä on vanhimmissa rakennuksissa myös ollut eteistila auki ullakolle asti ja näin on Färmin talon eteistila saattanut myös aiemmin olla. Eteisen lisäksi pohjoisosan varastotila (leikkauksessa huoneen vieressä) on kylmä rankorakenteinen osa, joka on auki ullakolle saakka.

Färmin talossa eteinen on viimeistelty lautulattialla, panelikatolla ja seinät pinkopahvilla ja paneloinnilla. Silti lattian alla ja rankorakenteisissa seinissä ja yläpohjassa ei ole eristeitä. Eteistila on viimeistelty vaiheittain nykyiseen asuunsa. Eteisen pohjoisosassa lautulattian alla on toinen lautulattia, joka on jätetty nykyisen lattiarakenteen alle.

Ohje

- Pääsääntöisesti rakennusten alkuperäiset rakenteet, vaiheet ja materiaalit säilytetään.
- Paikkaaminen ja korjaaminen tehdään alkuperäisillä tai niihin verrattavilla materiaaleilla.
- Jos rakennetta muutetaan tai esim. lisälämpöeristystä tehdään on se toteutettava niin, että rakenne toimii alkuperäiseen tapaan.
- Laajennusten rakenteiden on liityttävä olemassa oleviin rakenteisiin niin, että ne toimivat yhdessä ilman, että syntyy epäjatkuvuuskohtia rakenteisiin tai riskipistettä.

Myös rakenteet ovat muuttuneet. Aluksi käytettiin massiivisia hirsirakenteita, multapenkkiä ja ullakko jätettiin kylmäksi.

Julkisivuvuoraus saattoi olla kiinni hirressä kun hirsirakenne oli hengittävä. Korjattaessa tulee huomioda että, jos julkisivuvuoraus on kiinni hirsiseinässä myös sisäseinän tapetin ja ulkovuorin maalauksen tulee olla hengittäviä.

Multapenkkirakenteella ratkaistun rakennuksen alkuperäiset perustukset voivat olla hyvin matalat. Jos maasto on noussut, voi olla ettei perustuskiviä edes näy.

Kylmä ullakko antoi mahdollisuuden tarkkailla katon kuntoa, toimi tuuletustilana ja tasasi lämpötilaeroja. Kattotuolit saatiin tehdä hyvin kevyistä materiaaleista yksinkertaisin rakentein. Yksinkertaisin kattorakenne on kurkihirteen perustuva ns. mustalaiskattotuoli. Kurkihirsi on kannatettu pystypuilla, jotka sijoittuvat ullakon keskilinjalle seinien päälle. Kattovasat ovat ulkoseinän ja kurkihirren varassa.

Yksinkertaisemmassa kattotuolissa kattorakenteen paino on jaettu kahteen osaan tukemalla vasaaja noina puolesta välistä pylväiden varaan nostetuilla vaakapalkkeilla. Lisäksi läheltä harjaa kattovasat on yhdistetty vaakapuulla. Rakenne mahdollistaa keskelle korkeamman avoimen tilan.

Mustalaiskattotuoli yksinkertaisimmillaan. Jopa pääty on jätetty tasakertaan ja laudoitettu. mustalaiskattotuolin reunimmainen pystykannattaja on keskellä ullakon ikkunaa. Rakenteella ei saada syvärunkoisia rakennuksia, koska käytetyt kevyet puurakenteet eivät kannata pitkiä etäisyyksiä. Katossa on vielä vanhat aluslaudat ja sen päällä vanha pärekatto, jotka on jätetty uuden kattolaudoituksen alle.

Rakennuksessa on sisäpuolelta lisälämpöeristetty seinä. Kylmä kuisti ja ullakko. Ratkaisussa on se hyvä puoli että sisäpuolinen lämpöeristys pitää ikkunan julkisivupinnassa. Eristystä ei saa kuitenkaan laittaa liikaa, jotta hirsi toimii vielä rakenteellisesti oikein. Nykytietämyksen mukaan yksi ohut kuitulevy on turvallisin ratkaisu, jollei halua laittaa puupanelointia suoraan seinään kiinni. Jos sisäpuolinen eristys jättää hirren kylmäksi tai rakenne sisältää materiaalin, joka estää normaalin rakenteen sisällä liikkuvan kosteuden liikkumisen hirsirakenteen vaurion riski kasvaa merkittävästi.

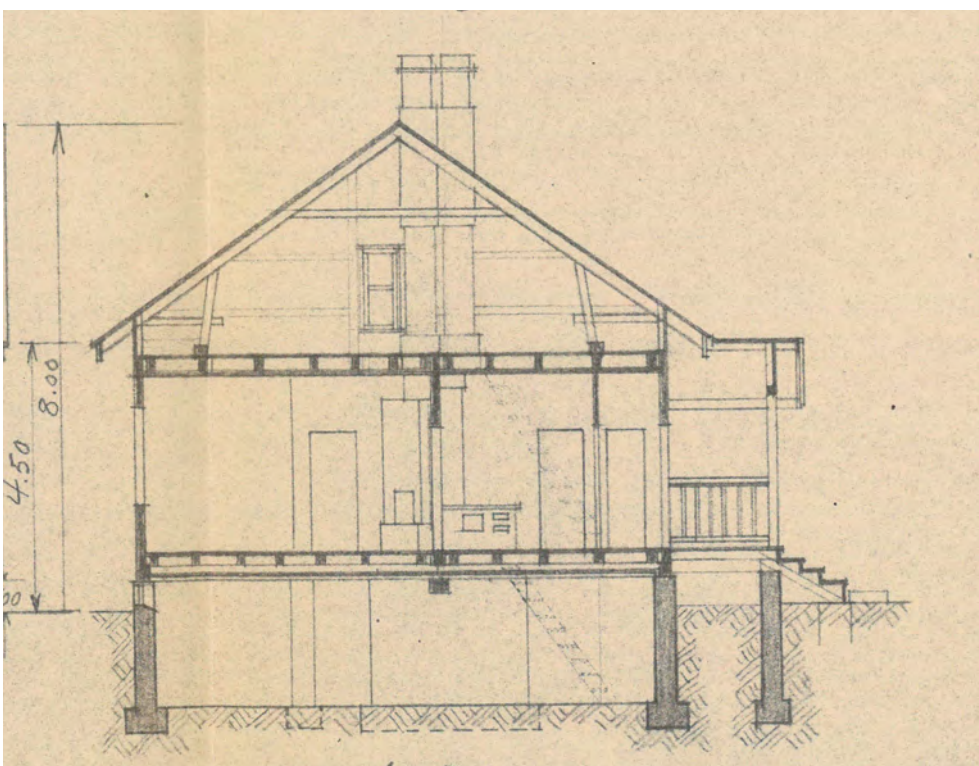
Kun 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa eristetyt lattiat ja korkeammat perustukset tulivat rakennuksiin myös kattorakenteet tehtiin taidokkain liitoksin toteutetuilla kattotuoleilla. Kattotuolirakenteet jakavat tasaisemmin katon painon alapuolisiin rakenteisiin.

Rakenteet pysyivät samanlaisina aina 1930-40 -luvulle. Materiaaleista uutena on tuolloin tullut valikoimaan betoni, tuon ajan rakennuksissa saattaa olla betoniperustus tai betonirakentein toteutettu kellaritila.

I linja rakennus.

Rakenteen osat ovat hirsiseinä, kiviperustus, alaja yläpohjassa puupalkit, joiden molemmin puolin on lattialaudoitus. Huoneen sisäseinät ovat pinkopahvitettuja ja tapetoituja. Ylä- ja alapohjan eristeenä on puru, olki, savi tai turve tai niiden yhdistelmät. Lattian alla on tuulettuva alapohja. Ullakon keskisosaan on saatu korkea tilaa, joka on käytetty ns kesähuoneena.

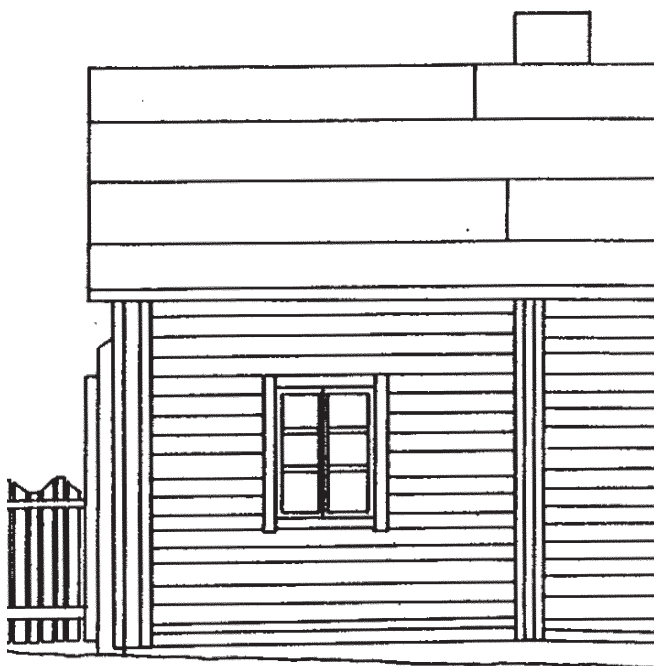

Betoni tulee vahvemmin mukaan rakentamiseen 1930-luvun lopulla. Harakkamäen vuonna 1938 suunnitellussa rakennuksessa on betoniperustus. Betonirakenteen ansiosta on saatu helposti kellaritila. Seinärakenne on vielä hirttä. Sisäänkäynti tapahtuu avokuistilta. Harakkamäen rakennuslupapiirustus osoittaa, että kellaritila on maapohjainen.

RAKENNUSOSAT, IKKUNAT 1800-LUVUN PERUSTYYPIT 6- RUUTUINEN IKKUNA - ERILAISET KEHYSTYKSET.

Kalliomäellä on löydettävissä monenlaisia variaatioita ikkunoista ja ikkunoiden kehystyksistä. Seuraavassa esitetyt perusikkunatyypit ovat yksinkertaisia. Näitä ikkunatyyppejä on ollut eniten ja ne ovat säilyneet kaupunkikuvassa vielä tähän päivään.

1. TYYPPI

Ikkunan ympärillä on tasalevyinen kehystys, jossa pystykehyksissä laudan molemmissa reunoissa sekä ylä- ja alaosassa puitteen puolella on viistous, joka alkaa lasipinnan kohdalta.

2. TYYPPI

Vaikka alueelta on löydettävissä lukuisia variaatioita erilaisista ikkunatyypeistä ja ikkunoiden kehystyksistä, näitä tulee käyttää vain perustellusti. Tiettyyn detaljoidumpaan ikkuna- ja kehystystyyppiin voi palata, jos rakennuksen historiasta (vanhoista valokuvista tai piirustuksista) on löydettävissä vastaava vaihe.

Variaatio tästä tasalevyisen kehystyksen tyypistä: ikkunan vaikutelma on nostettu korkeammaksi lisäämällä yläkehysten päälle kehysten levyinen hieman ulostuleva vaakalista ja lisäämällä toinen, hieman päistään viistetty, lauta ikkunan yläpuolelle.

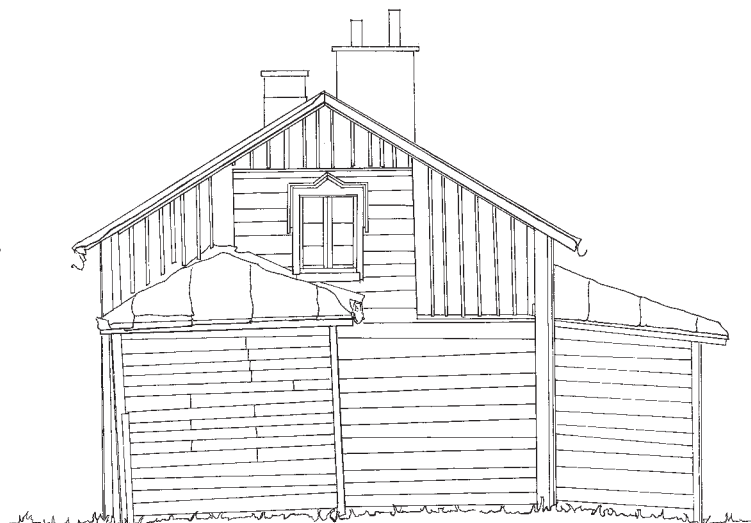
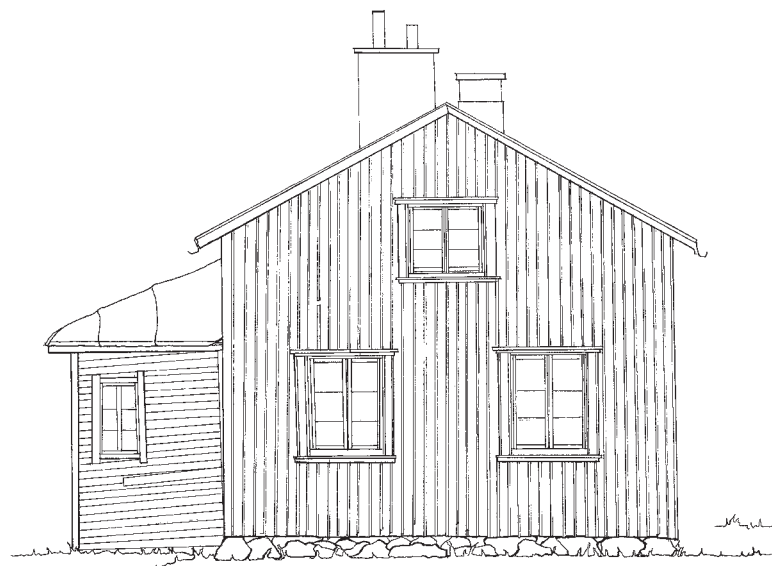
Vasemmalla kolmiruutuisen puitteen toinen kehystysvaihtoehto, jossa puitteen puolella ei ole vinousta, vaan pienillä lisäpaloilla on tehty vinoruutu kehystyksen alaosaan. Yläpuolelle tehty laudan korkuinen kehystyksen lisäys korostaa ikkunan korkeutta, kuten myös ikkunan molemmin puolin olevien lautojen jatkaminen koko reunan matkalle. Kehystyksen päälle on laitettu lisäksi kehystystä pidempi vinolauta, joka toimii tippanokkana.

2. TYYPIN MUUNNELMAT kuvastavat Kalliomäellä käytettyä yleisintä vanhaa ikkunakehystä, jota on käytetty eri puitejakojen kanssa ja hieman varioiden. Variointia on siinä onko tippanokka leveämpi kuin kehystys vai vain kehyksen levytien. Myös sivuilla olevat kehyslaudat voivat tulla 2-3 cm pidemmälle kuin alakehyksen alareuna, jolloin kehystyksen neliömuoto rikkoutuu. Samaa kehystä on käytetty myös ovessa, mutta ullakon ikkuna on kehystetty yksinkertaisemmin.

KERROSTUMAT: RAKENNUKSESSA ERILAISIA IKKUNOITA

Rakennuksessa tehdyt muutokset ja kerrostumat eivät näy Kalliomäellä useinkaan rakennusmassassa, mutta ne saattavat näkyä esimerkiksi ikkunoissa. Tämän sivun esimerkkirakennuksessa on useita erilaisia ikkunakehystyksiä.

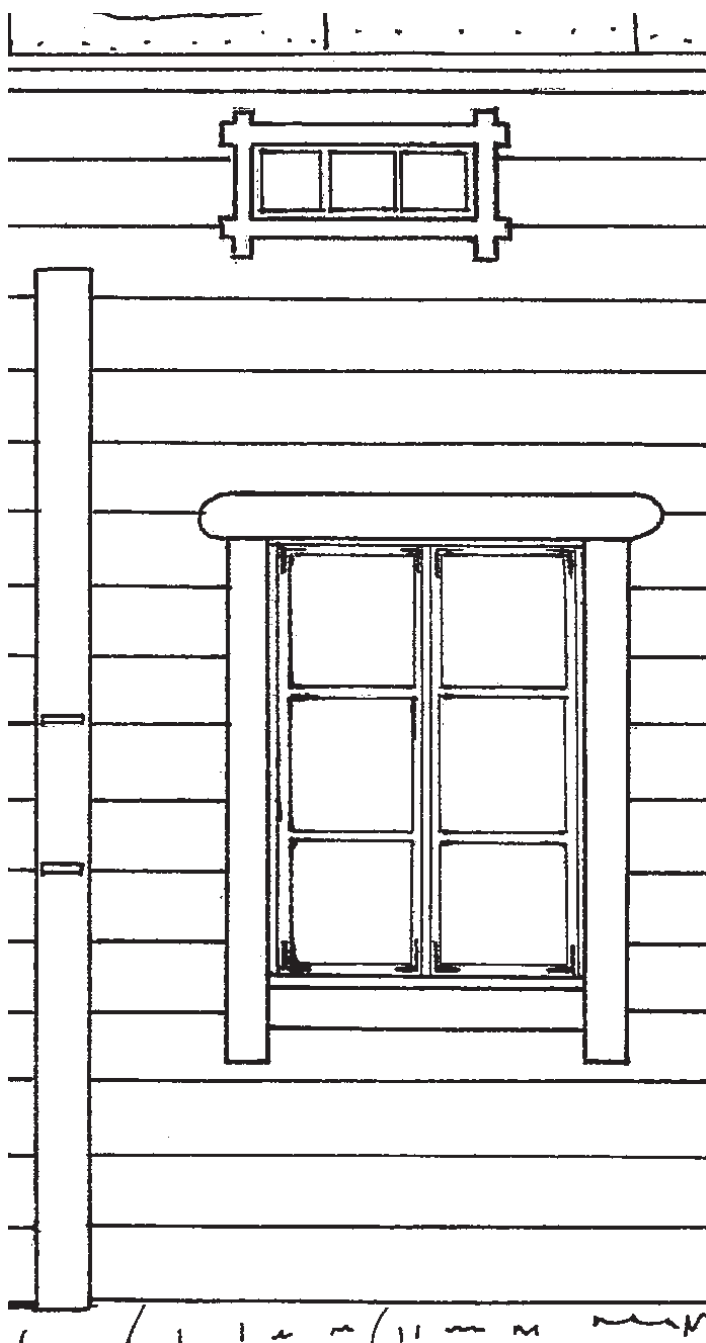
Kuvassa alhaalla vasemmalla on kehystys, joka on saanut piirteitä Forssan teollisuusyhdyksunnan 1800 luvun loppupuolen rakennuksissa käytetystä kehystyksestä. Kehystyksen ilme luodaan yksinkertaisin keinoin: yläpuun päät on pyöristetty ja ne on tuotu sivukehyksen muodostamasta ulkolinjasta ulos. Myös sivupuut on tuotu alakehyksen alareunaan pidemmälle kehyksen leveyden verran. Ullakonikkunassa, kaikki kehyspuiden päät menevät ristiin.

Päädyyssä ullakon ikkunassa yläpuuhun on tehty pieni harjanne kehyksen keskelle 1920-luvun tyyliin. Ullakolle on tuolloin ilmeisesti tehty kesähuone tai vuokrattava eristetty huone. Ullakon kylmä osa näkyy päädyn pystyvuorauksessa.

Kuvassa ylhäällä vasemmalla on rakennuksen toinen pää, joka on korjattu 1930-50-luvulla Korjaukseen liittyy myös päädyn julkisivuvuorauksen uudistus. Ikkunoissa on korostettu vaakalinjoja. Yläosan kehys on pelkkä tippanokkana toimiva vaakapuu.

Ohje

- Korjauksen yhteydessä ei ole tarkoituksenmukaista tehdä kaikista ikkunoista ja niiden kehystyksistä samanlaisia, jos rakennuksessa on alunperin erilaisia ikkunoita.

TOIMINNALTAAN ERILAISIA JA ERI NÄKÖISIÄ IKKUNOITA

Kuistin tai ullakon ikkunoissa, ulkorakennuksen ikkunoissa käytetty usein kiinteää, ilman karmia ja ikkunakehystyksiä julkisivuun liitettyä ikkunaa.

Kalliomäen alueella on toiminnaltaan erilaisia ikkunoita. Perinteisiä ikkunatyyppejä ovat ulos aukeava puite (saranoituna tai ilman saranaa), sisään - ulos aukeavat puitteet (saranoituna tai ilman saranaa) ja kiinteä suoraan runkoon kiinnitetty puite ilman karmia. Uutena tulokkaana alueella on sisään - sisään aukeavat puitteet.

Ohje

- Alueella käytetään huoneen ikkunoissa sisään - ulos aukeavia puisia puitteita.
- Ullakon, ulkorakennuksen ja kuistin ikkunoissa suositaan kiinteitä ikkunoita.

Uusimmissa korjauksissa käytetty sisään aukeava ikkunatyyppeä poikkeaa yksityiskohdiltaan ulos aukeavasta ikkunasta. Puitteen ja karmien on oltava saman väristä.

Päärakennuksissa käytetty ikkunatyyppeä on ulos aukeava. Perinteisessä ikkunassa syntyy luontevasti eri pintoja, joilla voi olla eri värit: puite- ja karmi sekä kehystys voisivat olla kaikki eri värisiä.

Yllä yksittäiset keltaokraiset kuistin peiliovet.

Alla leveällä vaakapaneelilla paneloitu ruskea ovi, jonka yläpuolella on eteiseen valoa antavat ikkunat.

Kuistille johtavat kapeat pariovet. Toisena versiona oikealla 1950-luvun henkinen pariovi, jossa vasemmalla on kapeampi ns. vasikkaovi.

Kalliomäen päärakennuksissa on yleensä umpiovet. Ne sijoituvat yleensä kuistijulkisivuun ja ne voivat olla yksittäisiä ovia kapeita pariovia tai jos talossa on useampi asunto yhdellä kuistilla voi olla jokaiseen asuntoon johtava käynti oman oven kautta. Ovet voivat olla peiliovia tai paneloituja. Panelointitapoja on monia. Ovet ovat yleensä värillisiä tai tummia. Vasta viime aikoina alueelle on ilmestynyt valkoisia ovia.

Ohje

- Alueen päärakennuksissa käytetään umpiovia.
- Ovityyppinä yksilehtinen, vasikallinen ovi tai pariovi,
- Ovilehdet voivat olla peiliovia tai paneloituja.
- Ovet maalataan värillisiksi.
- Ovet kehystetään yksinkertaisesti.

Kuistille johtaa kolme 1950-luvun oven tyyppistä ulko-ovea. Ovet johtavat kolmeen erilliseen asuntoon. Ovien yläpuolella on ikkunat. Valkoinen on alueelle uusi oviväri.

Ulkorakennuksessa on yksinkertaiset ovet, joissa ei ole kehystä. Kaikki kolme ovea ovat erilaisia ja erikokoisia. Yhden oven päällä on matala ikkuna. Ikkunapuite on kiinnitetty suoraan runkoon.

Ulkorakennuksen vinopaneloitu pariovi, jonka reunat on viimeistely kehystyksellä. Päällä on suoraan runkoon kiinnitetty ikkuna.

Kalliomäen alueen ulkorakennuksessa voi olla useita leveyden ja korkeuden suhteen eri kokoisia ovia: pariovia yksittäisiä ovia. Myös ovien ulkoasu saattaa vaihdella samassa rakennuksessa.

50-luku ulkorakennus umpioven panelijako on tiheämpi.

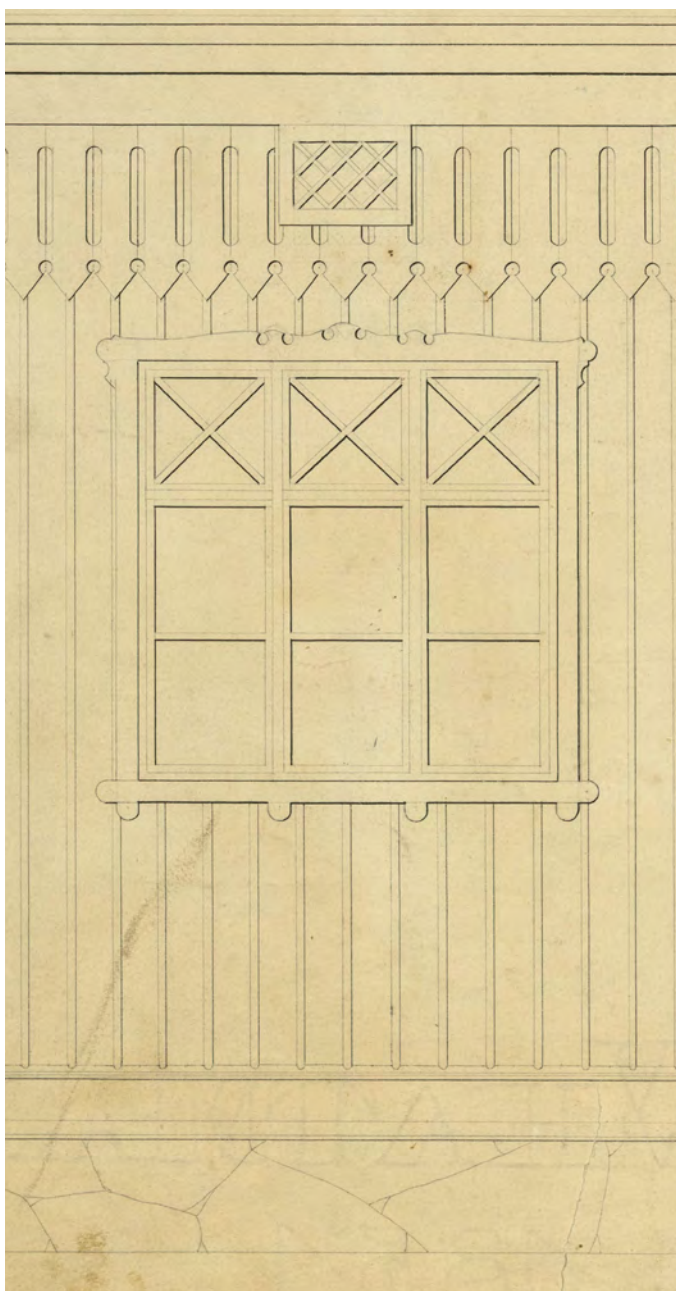

Uudella värillä maalattu ulkorakennus. Ovileveydet vaihtelevat.

Ohje

- Ulkorakennuksissa käytetään umpiovia.
- Ovityyppinä yksilehtinen tai pariovi.
- Ovet voivat olla vaaka- pysty tai vinopaneloituja.
- Ovet maalataan värillisiksi.
- Ovissa voi olla yksinkertainen kehystys tai ei kehystä lainkaan.
- Kehystys voi olla myös punamullatussa rakennuksessa punamullan värinen, jolloin se ei näy.
- Korjauksissa vanhat ovet säilytetään eikä niiden ulkoasua yhtenäistetä, jos ne ovat alkuaan erilaisia.

Kalliomäkeläinen rakennustapa ja detaljit ovat monilta osin saaneet vaikutteita muun teollisuusyhdyskunnan rakentamisesta. Osa näistä rakennuksista saattaa olla jo hävinnyt mutta vaikutteet säilyvät ympäristössä omanlaisina sovelluksina. Esimerkiksi teolliseen yhdyskuntaan Theodor Chiewitzin suunnittelema runsaasti koristeltu kauppa, jossa on koristeellinen peiterima julkisivu ja pitkällä julkisivulla sahalaitakoristeltu yläosa. Sahalaidan yhteydessä on käytetty pyöreätä aihetta ja viistopäisiä peiterimoja. Pyöreätä aihetta on jatkettu ikkunan kehystykseen.

Kalliomäellä vastaava koristelu on muuntunut selvästi yksinkertaisemmaksi. Vastaavaa sahalaita-aihetta on käytetty esimerkiksi Kalliomäellä II linjalla rakennuksen päädyssä. Aihe on liitetty vaakapanelontiin ilman pyöreitä aiheita lautojen saumakohdissa, jolloin ikkunan kehystyskin on yksinkertaisempi.

Koska kaupan julkisivu on koristeellinen on myös julkisivulaudoituksen alaosaan liitetty vaakasuuntainen profiilein koristeltu aihe, joka viimeistelee seinän alaosan. Kalliomäen talossa tämäkin on hoidettu yksinkertaisemmin: yksinkertainen vaakalauta ja siihen liittyvä tippanokka. Vaikutelma on silti huolellinen ja viimeistelty.

Ohje

- Ikkunan puitteeseen ja sen kehystyksen detaljit muodostavat kokonaisuuden muun julkisivun detaljoinnin kanssa.

Kalliomäellä käytettiin suhteiltaan korkeammissa rakennuksissa 1800-luvun loppupuolella päädyissä useita listoin eroteltuja alueita. Näitä rakennuksia ei alueella ole kuitenkaan säilynyt kovin monta, ja tätä tapaa ei ole ajateltu elvytettävän alueelle uudestaan.

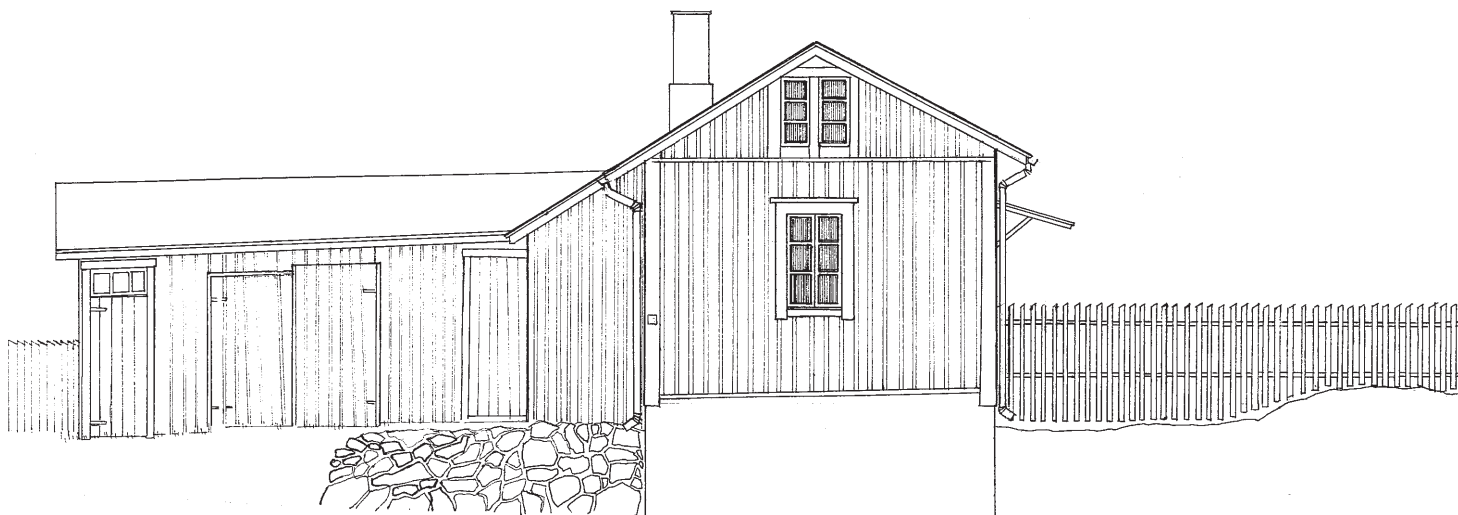
Kalliomäelle tyypillisin tapa tehdä julkisivuun eri suuntainen vuoraus on tehdä se päätykolmioon. Nurkkalauta tulee myös kolmion kohdalle.

Kalliomäen alueella päätyjulkisivuissa voi olla koko julkisivun osalla saman suuntainen vuoraus. Tämä käytäntö tuli vahvemmin alueelle 1930-1950-luvuilla. Kun julkisivussa on erisuuntaista vuorausta, on se tehty matalissa rakennuksissa vain päätyyn. Silloin eri suuntainen vuoraus lähtee joko pitkien julkisivujen korkeudelta tai hieman sen alapuolelta ja erotetaan pienellä listalla, joka on julkisivun värinen, myös päädyn eri suuntainen vuoraus on samaa sävyä.

Harvinaisissa tapauksissa on käytetty 1800-luvun loppupuolella useaan suuntaan tehtyä vuorausta päädyssä ullakon osalla. Vuorauksesta on saattaa olla myös nähtävissä ullakon kesähuone tai lämmitetty ja kylmä osa.

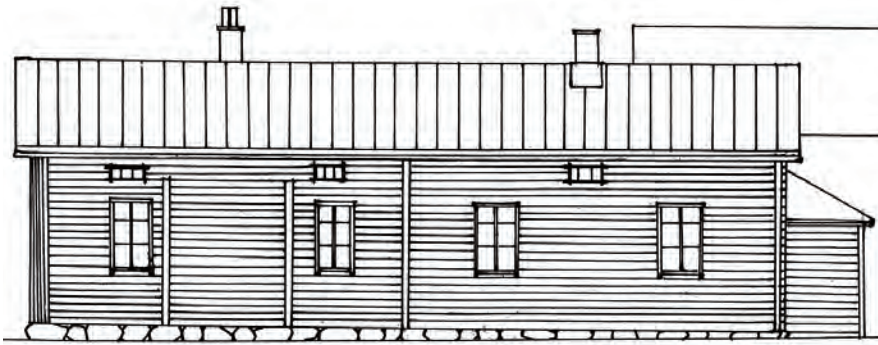
Ohje

- Päädyissä voi olla yhden suuntainen vuoraus.
- Jos päätyyn halutaan tehdä eri suuntainen osa tehdään se perinteiseen tapaan yläkolmioon pitkän sivun räystäään alapuoliseen linjaan tai hieman tämän alle.
- Suhteiltaan korkeammissa rakennuksissa, joissa alunperin on tehty useampia listoin eroteltuja alueita päädyssä, säilytetään alkuperäinen vuorauksen tapa.

Päätykolmiossa on saman suuntainen laudoitus. Vaakalista ja julkisivulaudat ovat saman värisiä. Nurkkalauta päättyy vaakalistan alapuolelle.

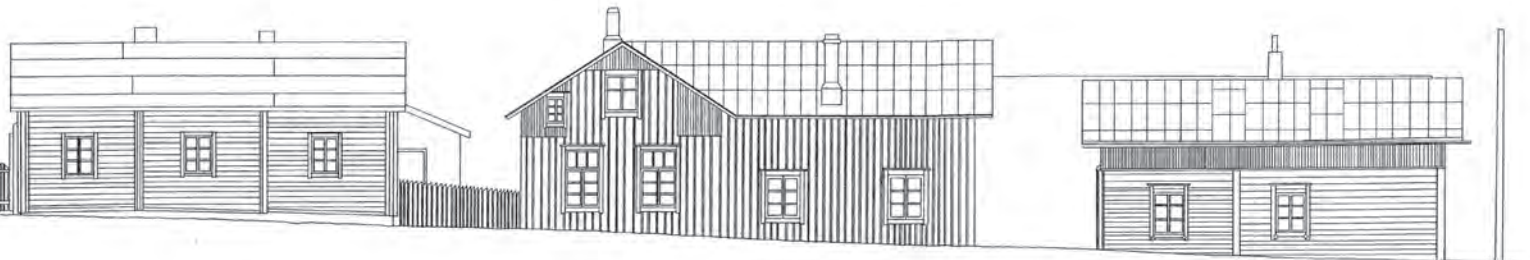
Alueella käytettyjen katujulkisivun sommittelun periaatteet on nähtävissä alueen vanhoista rakennuksista. Tärkeintä on pitää kiinni alueelle tyypillisetä ikkuna-aukon ja umpinaisen seinän suhteesta. Tarkemmin katujulkisivuun sovittaminen tulee arvioitua siinä yhteydessä kun lupaprosessin yhteydessä esitetään liittyminen linjan katujulkisivuihin, jolloin sovituspierrokseen liitetään vähintäänkin viereisten rakennusten julkisivut. Rakennukset on asemoitava siten, että piirrustuksesta on nähtävissä rakennusten etäisyydet ja koreudet.

Rakennusten pääikkunoista syntyy linjalle rytmi. Yläikkunat ovat eri rytmisiä.

Ohje

- Päärakennuksen julkisivu sommittellaan selkeäksi.
- Linjan korkeusasema päärakennuksen kohdalla vaikuttaa lattiakorkoon/korkoihin. Pihan muissa rakennuksissa on eri lattiakorko.
- Jos ullakolla on ylis 80 cm seinäpintaa käytetään matalia ullakkoikkunoita.
- Matalalissa julkisivuissa ei ole yläikkunoita (kts. kuva alla).
- Linjan puolelle sijoitetaan pääikkunat ja pihalle pienemmät sivuhuoneiden, kuten vessojen ikkunat.
- Ikkunoiden rytmi linjalla edellyttää, että 12 m pitkässä julkisivussa on 3 ikkunaa ja 17,5 m pitkässä julkisivussa on 4 ikkunaa.

julkisivussa ei ole yläikkunoita.

Yläikkunat rytmisä suhteessa pääikkunoihin. Päädyn yläikkuna on alakerran ikkunoita pienempi.

Pärekatto, näkyy palokujalla sekä asuinrakennuksessa että ulkorakennuksissa. Kolmiorimahuopakatoissa kapeat huovat tulevat räystäälle saakka.

Kalliomäen rakennuksissa on ollut aluksi pärekatot. Pärekaton ongelmana oli sen paloherkkyys. Pärekatto jäi seuraavan katteen aluskatteeksi, jos se oli vielä kohtuullisessa kunnossa.

Seuraavana kattomateriaalina oli useimmiten huopa. Yleisin ratkaisu oli kolmiorimahuopakatto. Varsinkin silloin kun kapearunkoisen rakennuksen mitta räystäältä harjalle oli lyhyt, tuotiin kolmioriman huovat räystäälle asti. Myöhemmin on tehty myös sileitä huopakattoja, jolloin huovat laitettiin lappeen pituussuuntaan alareunasta ylöspäin vuotia kiinnittäen. Tämä näkyy vielä varsinkin ulkorakennusten katoissa.

Varakkuuden kasvaessa käytettiin konesaumattua peltikattoa. Vanhimmat katot tehtiin arkeista, jolloin katossa näkyy joitain vaakasaumoja. Konesaumattuun peltikattoon liittyi ensin jalkarännit myöhemmin puolipyöreät räystäskourut. Syöksytorvet olivat pyöreät.

Ohje

- **Kattomateriaalina käytetään konesaumattua peltiä tai sen kaltaista ja jalkarännejä tai pyöreitä räystäskouruja ja syöksytorvia.**
- **Toisena vaihtoehtona on kolmiorimahuopakate. Kolmioriman huopakaistat tulevat varsinkin lyhyessä lappeessa katon räystäälle saakka. Räystäskourut ja syöksytorvet ovat pyöreitä takana olevan julkisivun tai räystäslaudan väriin sovitettuina.**

1970-luvulla katot olivat kolmiorimahuopaa tai konesaumattua peltiä. Piipuista näkee rakennusajan. Vanhimmat tulisijat olivat ulkoseinillä. Läpiviennin kohdalla on tiililevitys kuten myös piipun päässä.

Kapea räystäslauta. Kevyet kukkopuut jäävät piiloon räystäslaudan taakse. Vaakalaudoituksen päät on viimeistely lappeen suuntaisella laudalla. Kolottavaksi jäävät vain kukkopuut.

Kalliomäen rakennuksissa on aina ollut kevyt räystääs ja räystäslauta on kapea. Myös räystäiden pituus on maltillinen. Kalliomäen rakennukset olivat aina 1920-luvulle saakka avoräystäisiä. Räystäslaudoituksen alla on harvakseltaan kukkopuita joko suorakulmaiseksi veistettynä tai pyöreinä.

1900-1930 luvun kerrostumassa on myös umpiräystäisiä rakennuksen muuhun arkkitehtuuriin kuuluvia ratkaisuja.

Ohje

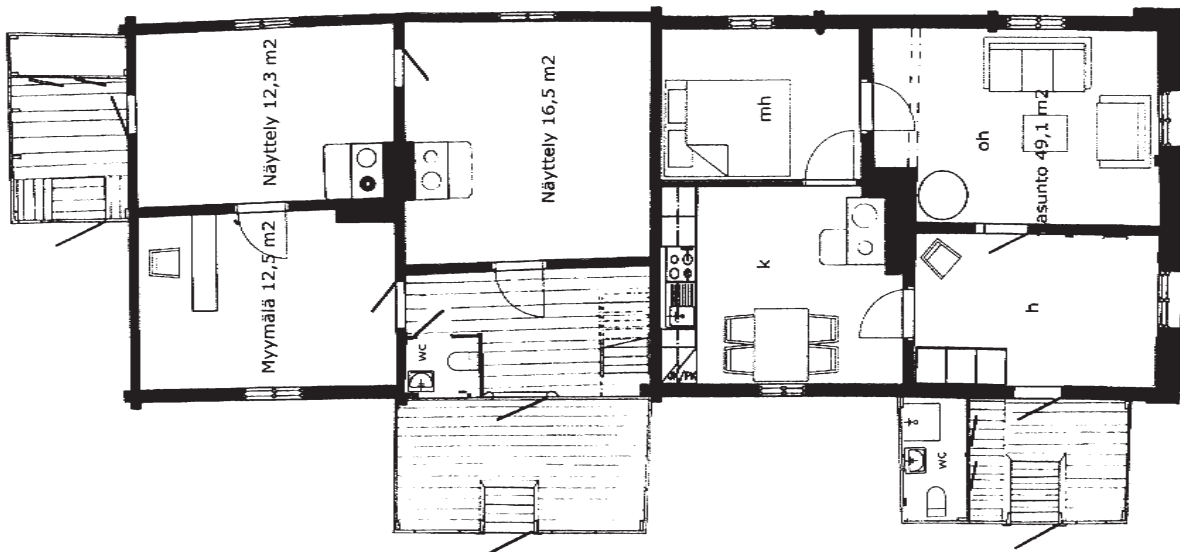
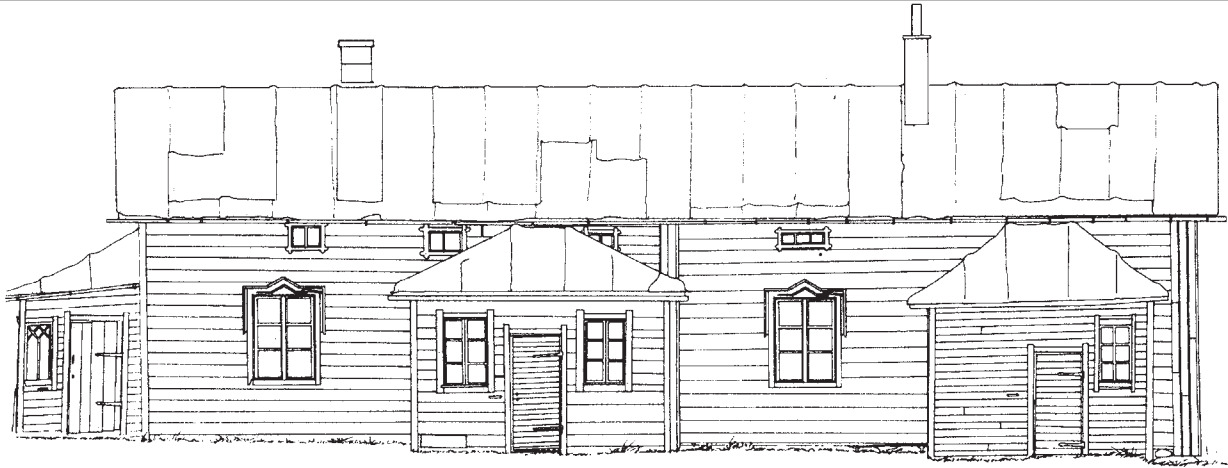
- Räystäslaudan on oltava niin kapea, että katosta tulee ohuen oloinen
- Alueella suositaan avoräystäitä.
- Jos julkisivun muu detaljimaailma viittaa 1900-luvun alkuun voi rakennuksessa olla kapea umpiräystääs, alaräystäällä olevine aiheineen.

Kevyt räystääs, 1900-luvun alun detaljoinnilla.

Kattokannattimien pyöreät päät: kurkihirsit ja seinän päälle nostetut puut tulevat julkisivusta ulos ja kannattavat päätyräystään. Kukkopuuna välissä pienempi neliskulmainen puu.

Suunnitelma TTY- arkkitehtiosaston arkkitehtiopillaiden harjoitustyöstä.

Kalliomäellä kuisti sijoittuu rakennuksen pitkälle sivulle pihan puolelle. Kuisti ei nouse päämassan räystäään yli vaan jää joko selvästi tai juuri räystäään alle. Kuisteissa on useita eri kattomuotoja. Kuistin ikkunat voivat olla jaoteltuna muun rakennuksen ikkunoita selvästi pienempiin ruutuihin. Kylmä kuistirakenne on kevyt ja puitteet ovat suoraan kiinni rakenteessa. Kuistin sisällä on porras. Ulko-ovi on yksinkertainen umpiovi tai pariovi. Oven yläpuolella voi olla myös ikkuna. Jos talossa on useita asuntoja voi kuisteja myös olla useita.

Ohje

- Vanhoissa kuisteissa pyritään säilyttämään kuistin piirteet ja uudisrakennusten kuisteissa noudatetaan samoja periaatteita. Kuistin katon harja sovitetaan räystäään alle, lisäksi käytetään umpiovia. Kuisti on kooltaan hillitty.
- Jos kuisti on alunperin umpinaista mallia voidaan siihen sijoittaa uudet pesu- ja WC-tilat. Avoimessa mallissa sijoitus tehdään eteisen puolelle.
- Julkisivupanelointi voi olla päärakennusta kapeampi ja jaotellumpi.

1932

1954

2010

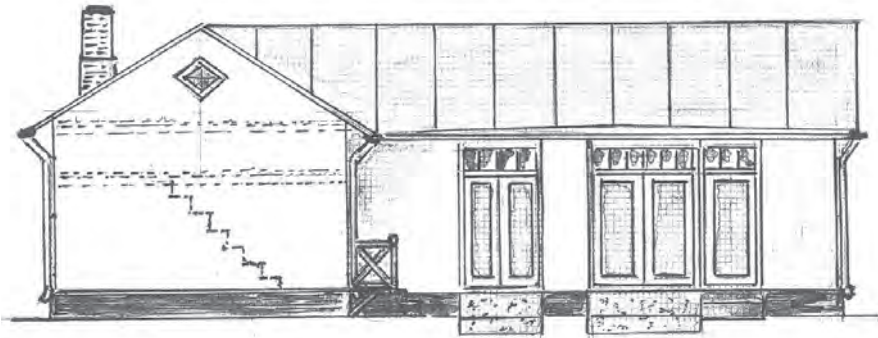
Kalliomäellä kuisti on saat-
tanut muuttua enemmän kuin
muu rakennuksen julkisivu.

Ohje

- Kuisti palautetaan soviti-
taen uusiin toimintoihin
sellaiseksi, että se sopii ra-
kennuksen muuhun arkki-
tehtuuriin.

ULKORAKENNUKSET

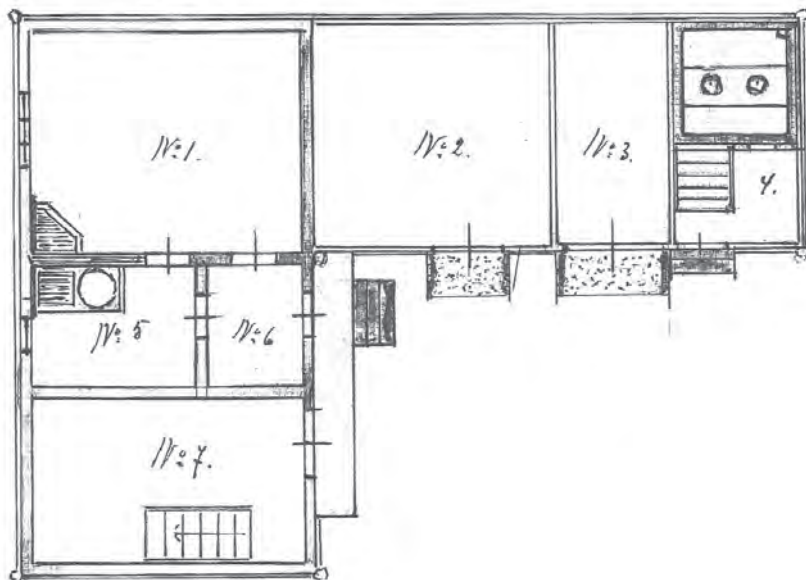
Ulkorakennuksen tulee näyttää ulkorakennukselta ja olla sijoitettu alueen rakenne huomioiden. Halutessasi liittää alueelle elementtejä, jotka eivät ole perinteisesti kuuluneet sinne esim. pieni kasvihuone voi ratkaisu löytyä yhdistämällä ulkorakennukseen pienen kasvihuoneosan.

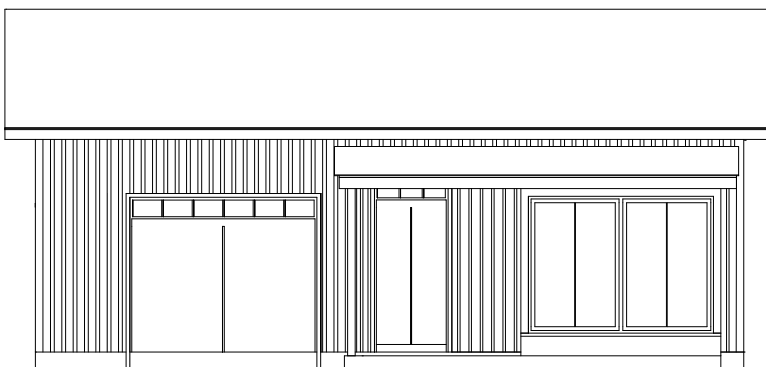
Ohje

- Ulkorakennuksen julkisivun sommittelun periaatteita ovat selkeys ja yksinkertaisuus. - Ulkorakennuksia leimaa suuri seinäpinta.
- Ulkorakennuksen osat ovat luonteenomaisia ulkorakennuksilleniitä ei kopioida päärakennukseta.

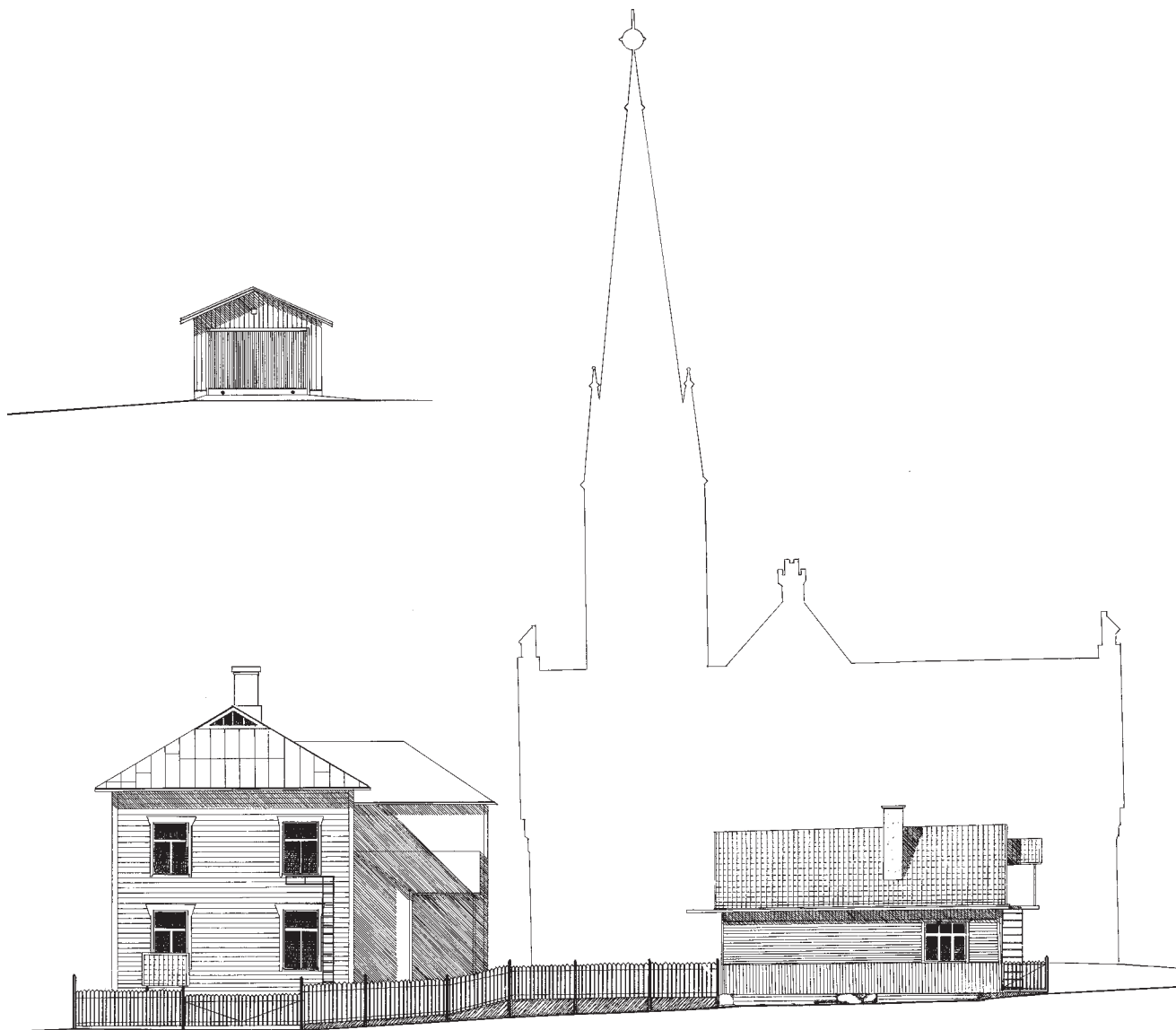
- Umpiovia voi olla paljon: vaaka- pysty- tai vinopaneloituja umpiovia ja eri kokoisia ovia.
- Sivutilojen valaistus hoidetaan pääosin oven yläpuolelle sijoitetuin matalin ikkunoin.
- Jos halutaan isompi ikkuna voi se olla umpioven takana.
- Ulkorakennukseen voi liittää maltillisen kasvihuoneosan; kunhan lasin takaa kuultaa umpiseinä.
- Ulkorakennus toteutetaan punamultaisena pystyvuorauksessa käytetään peiterimaa. Nurkkalautoja ei erotella eri värillä.
- Ulkorakennukseen voi liittyä maltillinen käyntitaso tai avokuisti.

Ulkorakennus vuodelta 1928. Julkisivussa on erilevyisiä ovia. Ovien päällä on valoa tuomassa matalat yläikkunat. Ulkorakennuksessa on pienimuotoista teollista toimintaa. Limunaati-huoneeseen ja tavaramakasiiniin käyntiä varten on pieni taso. Ulkorakennus johon on liitetty katoksen yhteyteen pieni kasvihuone.

MITTAKAAVA JA ESIMERKKIEN SOVELTAMINEN

2002-03 Arkkitehtuurin historia TTY Hanna Aitoaho, Tanja Pulkkinen, Ruut Rönni

Kalliomäelle sijoittuvat vanhat rakennukset ovat kooltaan hyvin erilaisia ja rakennusten koon vaihtelu on iso. Alueen pieniin mökkeihin voidaan soveltaa annettuja ohjeita eri tavalla kuin isoihin taloihin. Myös rakennusaika ja rakennuksen kerroksellisuus vaikuttavat miten ohjeita voidaan soveltaa. Ohjeet ovat apuna, mutta ohjeita ei voi noudattaa suoraan kaikissa rakennuksissa kaikkea mahdollista pöimien vaan tulee tapauskohtaisesti käyttää harkintaa.

PIHAT, PUUTARHAT

Kuten historiallinen rakennus myös puutarha ja pihan kasvit ovat oleellinen osa kulttuurihistoriallisesti arvokasta ympäristöä, jota ei tulisi harkitsemattomasti tuhota. Älä vaihda turhaan nurmikon maaperää koska se sisältää siemenpankin, josta nousee paikallinen monilajinen kasvusto. Jos kuitenkin joudut uusimaan nurmikkoja pidä huoli siitä, että käytät nurmuseoksia, jotka sisältävät monilajisia luonnonnurmen siemeniä ja sisältävät myös kukkien siemeniä (kaunokainen, maahumala ym.) ja hyväksy nurmikolle luontevat maaston muodot. Puiden poistaminen vaatii luvan. Muista, että hoitamaton ja huonompikuntoinenkin hedelmäpuu voidaan nuorennusleikata. Pääperiaatteena pidetään sitä, että jokaisella tontilla on oltava myös puita. Esimerkiksi Kalliomäen tonteilla on oltava vähintään kolme puuta, jotka voivat olla myös hedelmäpuita. Suuriksi kasvavia puita ei ole tarkoituksenmukaista pitää pienillä tonteilla kuin yksittäispuina minkä vuoksi alueella kannattaakin suosia hedelmäpuita. Puiden uusiminen on tehtävä vaiheittain. Istuttaessasi uutta käytä perinteisiä lajeja ja vältä kasveja, jotka eivät ole alueelle kuuluneet. Kalliomäen pihoidilla ei ole esim. perinteisesti havupuita ja tuija-aitoja.

Käytä pihan perinteisiä ratkaisuja miettiessäsi pihalla kulkua ja oleskelua. Säilytä esimerkiksi käynti pihalta kuistin kautta rakennukseen. Pidä portaat kuistin sisällä, jolloin ne eivät ole koskaan liukkaat. Hyödynnä pihan eriluonteisia osia: hedelmäpuutarha, työpiha ja kulkuväylät. Käytä luontevia maastonmuotoja suunnittelussa hyväksesi, jotta mielenkiintoinen piha-alue säilyy. Kasvihuoneet ja vilpolat tulee liittää ulkorakennuksen luonteviksi osiksi, jolloin ne ovat sovitettavissa ympäristöön.

Kalliomäellä on eri aikoina rakennettuja kerrostumia. Myös pihojen ratkaisut ovat erilaisia näihin kerrostumiin liittyen. Kun talo on sijoitettu keskelle tonttia, on tuohon aikaan piha rajattu orapihlaja-aidalla. Pensasaidan lisäksi puusto muodostaa tärkeän rajauksen linjalle.

Ohje

- **Pihan muutokset tulisi tehdä siten, että pihalla on aina puita ja vanhoja perinnekasveja, jotka ovat siellä kasvaneet.**

- **Nurmikot ovat monilajisia.**

- **Pihan tasolle kuuluu maaston mukaiset vaihtelevat kaltevuudet.**

- **Tontilla on eri mittakaavassa olevia kasveja: puita, hedelmäpuita, pensaita ja perennoja.**

- **Käytä imeviä pintoja jotta kasvillisuus viihtyy tontilla.**

- **Pihan käytössä tulee noudattaa alueelle perinteisiä ratkaisuja.**

- **Pihaa ei saa käyttää romuvarastona.**

- **Minimoi laatoitukset ja terassit.**

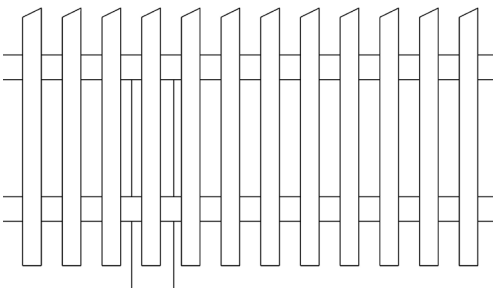
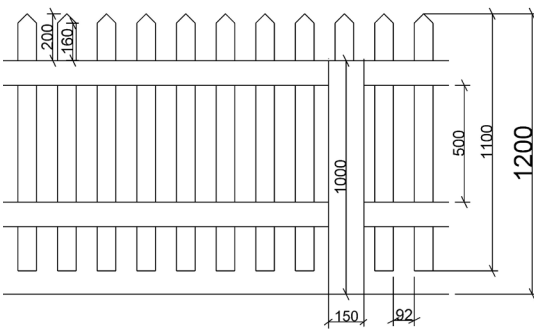

ASUKKAAN TUEKSI MUUT OHJEET

AIDAT JA PORTIT

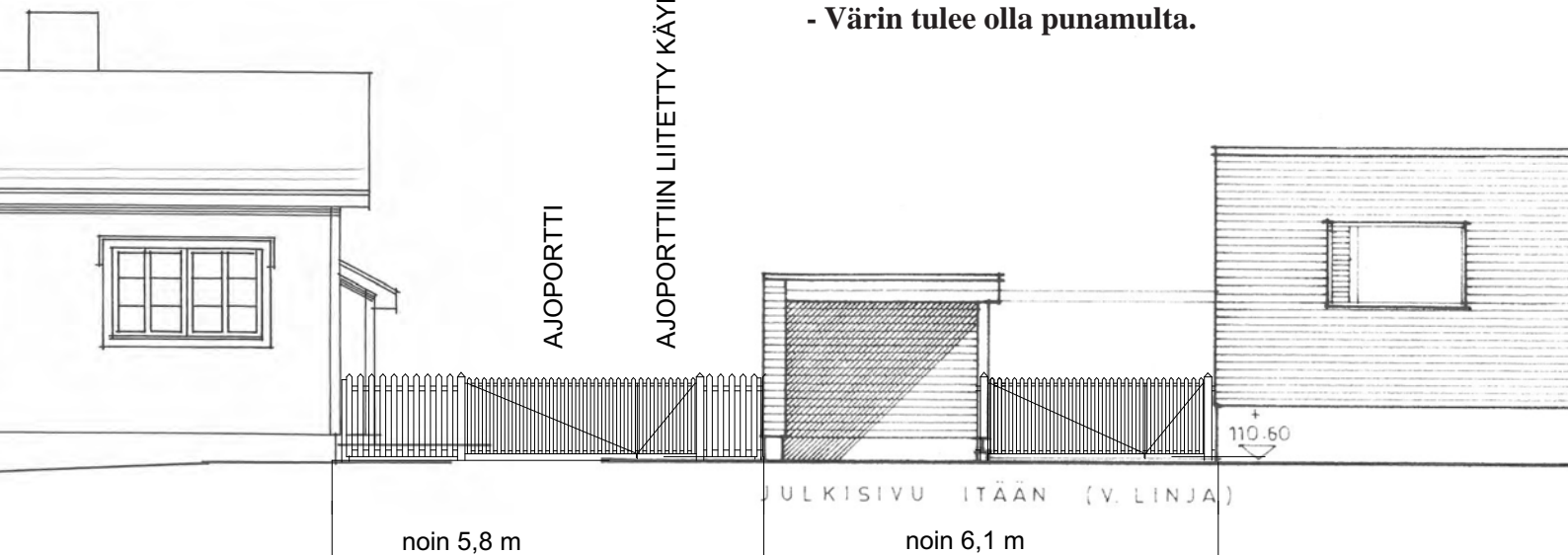
Kalliomäellä tontit on perinteisesti rajattu aidoin ja portein niiltä osin kuin rakennukset eivät rajaa tonttia. Aidat jatkavat rakennuksen linjaa. Kalliomäellä on vanhastaan käytetty säleaitoja. Aidat on rakennettu noudattamaan maaston muotoja. Niitä ei ole porrastettu vaihtelevaan maastoon. Alueen aidat ovat vähentyneet viime vuosikymmeninä, mikä on johtanut linjojen avautumiseen tonteille. Varsinkin sellaisissa tapauksissa kun linjan varren rajausta ei ole alueen luonteen mukaisesti riittävä, on aitojen ja porttien rakentaminen käyttökelpoinen tapa eheyttää aluetta.

Usein aitatolpat eivät erottuneet aidassa kuin portin pielissä. Portteina oli leveämpi ajoportti jonka osa saattoi olla käyntiporttina. Myös erillisiä käyntiportteja on ollut alueella. Aidan yhteydessä on saattanut olla vapaasti kasvavia syreeniaitoja. Varsinkin 1950-luvulta on käytetty leikattuja orapihlaja-aitoja. Säleaidoista on useita eri variaatioita, jotka on koottu rakentamistapaoheen detaljipankin kuvastoksi. Aita on yksinkertaisempi kuin portti. Vaikka portteja on säilynyt vähemmän voi detaljipankin porttikuvaston perusteella hahmottaa sitä, miten portit erottuvat aidasta tai miten ne muunnellen toistavat aidan elementtejä.

Ohje

- Aita rajaa linjalle sen tontin osan jolla ei ole rakennusta tai jossa ei ole sisäänkäyntiporttia.
- Aidoista syntyy yhtenäinen linjan rajausta. Monimuotoisuus syntyy kun aidat erottuvat toisistaan erilaisten säleiden päiden tai niiden maalaustapojen perusteella.
- Portti erottuu aidasta.
- Tonttien rajoilla voi olla myös samanlainen aita. Sijoittamisesta määrätään alueellisessa rakennusjärjestyksessä.
- Vasemmalla periaatepiirros aidasta.
- Säleaidan tulee olla yksinkertainen ja riittävän läpinäkyvä. Aidan puusäleet voivat olla n. 4,5-7,5 cm leveitä ja säleiden väliin on jätettävä 5,0-8,0 cm. Aita tulee rakentaa paikalle
- Aita on rakennettava maaston muotoja noudattaen ilman porrastuksia.
- Värin tulee olla punamulta.

Esimerkki siitä, miten aita ja portit voivat eheyttää kaupunkikuvaa linjan varrella varsinkin paikoilla, joista kahden rakennuksen väli on ajan saatossa muodostunut miltei 12 metriä leveäksi yhtenäiseksi liittymäksi.

KAIVOT

Kalliomäellä on ollut yhteisiä kaivoja kaivotontilla. Sen lisäksi tonteilla on saattanut olla kaivoja. Alueen perinteinen kaivon suoja on matallikantinen ja kartion muotoinen. Kyljessä on luukku veden nostamista varten ja päällä saattaa olla koristeena hatun muotoa toistava kaksoiskartio.

Ohje

- Kalliomäen perinteiset kaivonhatut säilytetään.
- Jos alueelle tehdään uusia kaivoja varioidaan perinteistä kaivonhatun tyyppiä.

SUOJELUMERKINNÄN MERKITYS RAKENTAMISELLE JA KORJAAMISELLE

Kalliomäen alue on valtakunnallisesti merkittävää kulttuurihistoriallisesti arvokasta aluetta. Alueelle on sen takia osoitettu alueellinen suojelumerkintä, jonka perusteella alueen vanha ympäristö on suojeltu. Merkinnästä esitetään, että alueen vanha rakennuskanta tulisi säilyttää. Suojelumerkintä antaa myös erikoisvapauksia rakennusten korjaamiselle. Suojelu edellyttää korjausrakentamisessa rakennusten arvojen, ulkonäön, rakenteiden ja toimintaperiaatteiden säilyttämistä, jonka takia uudisrakentamisen tiukentuvia määräyksiä on sovellettava harkiten alueella. Määräykset voivat liittyä muunmuassa palomääräyksiin tai eristysvaatimukseen.

Olemassa olevien rakennusten säilyttäminen on sinällään ekologista ja materiaalia säästävää kun kaatopaikalle joutuvien materiaalien määrä minimoituu, uusia materiaaleja ei tarvitse tuottaa ja energiaa säästyy kun uutta materiaalia käytetään korjausten yhteydessä rajoitetusti. Puuhun sitoutunut hiili ei rasita ilmakehää. Alueen suojelu sopii Forssan kaupungin järkivihreään kaupunkistrategiaan.

DETALJIPANKIN KUVIEN KÄYTÖSTÄ KORJAUSRAKENTAMISESSA

Rakentamiselle ei ole olemassa yhtä mallia. Rakennuksen korjaaminen lähtee aina korjattavan rakennuksen lähtökohdista. Rakennuksen historian ja vaiheiden tutkimisella. Pääosin ratkaisut löytyvät vanhoista rakennuksista. Niissä tapauksissa joissa jostain syystä rakennuksesta ei löydy riittävästi tietoa tietyn yksityiskohdan palauttamiseksi ja tietyn detaljin toteuttamiseksi kannattaa käydä tutkimassa alueen muita rakennuksia, joissa on vastaavia yksityiskohtia ja niiden avulla toteuttaa alueella käytettyjä perinteisiä detaljeja.

Yksinkertaisena nyrkkisääntönä alueen korjauksiin ja lainauksiin on esitettävä se, että alunperin yksinkertainen rakennus säilytetään korjauksessa yksinkertaisena. Alueella on myös eri tavoin detaljoituja rakennuksia. Jos historiaa tutkimalla voidaan todeta, että korjattavassa rakennuksessa on ollut rikkaampi detaljointi on mahdollista palauttaa tämä detaljointi rakennukseen. Tuolloin tulee tarkoin miettiä miten detaljit toteutetaan. Mistä osista ne koostuvat ja millaisia koristeaiheita tai viimeistelyä detalji vaatii, jotta siitä tulee "oikean" näköinen. Detaljien palauttaminen vaatii tyyliä ja malttia. **Alueella olleita erilaisia detaljeja ei ole tarkoitus kopioida mihin tahansa kohteeseen. Kuvien on tarkoitus toimia apuna jos vanhoista valokuvista löytyy joitain ikkuna tai detaljityyppejä, mutta niistä ei saa riittävästi selvää siitä millainen aihe on ollut.**

Sirkka Köykkä, kaupunginarkkitehti 2023

Vanhastaan julkisivuvuoraus on hirressä kiinni. Hirren ja julkisivuvuorauksen välissä saattaa olla tuohi tai tervapaperi.

Ikkunakarmit on kiinnitetty raudoin, jolloin karmi elää hirren kanssa samaan tahtiin.

Ullakon ikkuna on pienempi. Tämän takia ikkunassa on pienemmät ruudut, se on vaatimattomammin kehystetty loveamalla ristiin laudat ja jättämällä päät pidemmiksi.

Asuinhuoneen ikkuna on isompi. Tämän takia ikkunassa on sommat ruudut. Kehystys on koristeltu viistoamalla vuorilautoja.

Vaakavuoraus on keilaponttia ja nurkklaudat leveät.

Museon julkisivu

2-kerroksisessa rakennuksessa on samanlaiset ikkunat molemmissa kerroksissa.

Säilynyt ikkuna sisäpihan puolella.

Yläikkunassa on käytetty ilmeisesti kierrätettyä ikkunaa.

Julkisivu ja kehystys uusittu puitejako ja 1940-luvulta kehystys. Yksinkertaisempi perinteinen kehystys ja T-ikkuna.

Alakerran ikkuna on perinteinen, yläkerran ikkuna on muutettu myöhemmin.

Pitkänurkkaisen rakennuksen julkisivu on uudistettu runsaasti koristelluilla ikkunakehyksillä, ullakolla on laajennettu ikkuna.

Alakerran ikkunakehykset poikkeavat ullakon ikkunakehyksistä. Ullakon ikkuna on pienempi.

Kalliomäkeläinen versio ikkunakehystyksestä, vinoneliö kaiverrettuna.

Ullakon vinoruutuinen ikkuna on ilmeisesti kierrätetty. Päädyssä on myöhemmin laajennettu ikkuna isoimpaan huoneeseen.

Linjan puoleiset ikkunat ovat yksinkertaisempaa vanhaa mallia.

Hierarkia ikkunanleveydellä ja koristelulla. Olohuoneen ikkuna päädyssä koristellumpi.

Sama ikkuna 970-luvulla ja 2000-luvulla: Ikkunakehyksiin on tullut lisäkoristusta 1970-luvun jälkeen.

Vinoneliö varioituu ikkunakehyksissä eri tavoin Kalliomäellä.

Yksinkertainen lista yksinkertaisen kehyksen päällä. Rakennus muutenkin yksinkertaisesti vuorattu.

Koristeltu lista yksinkertaisen kehystyksen päällä. Rakennukseen liittyy muutakin koristeellisuutta vaaka/pystypaneeli päädystä.

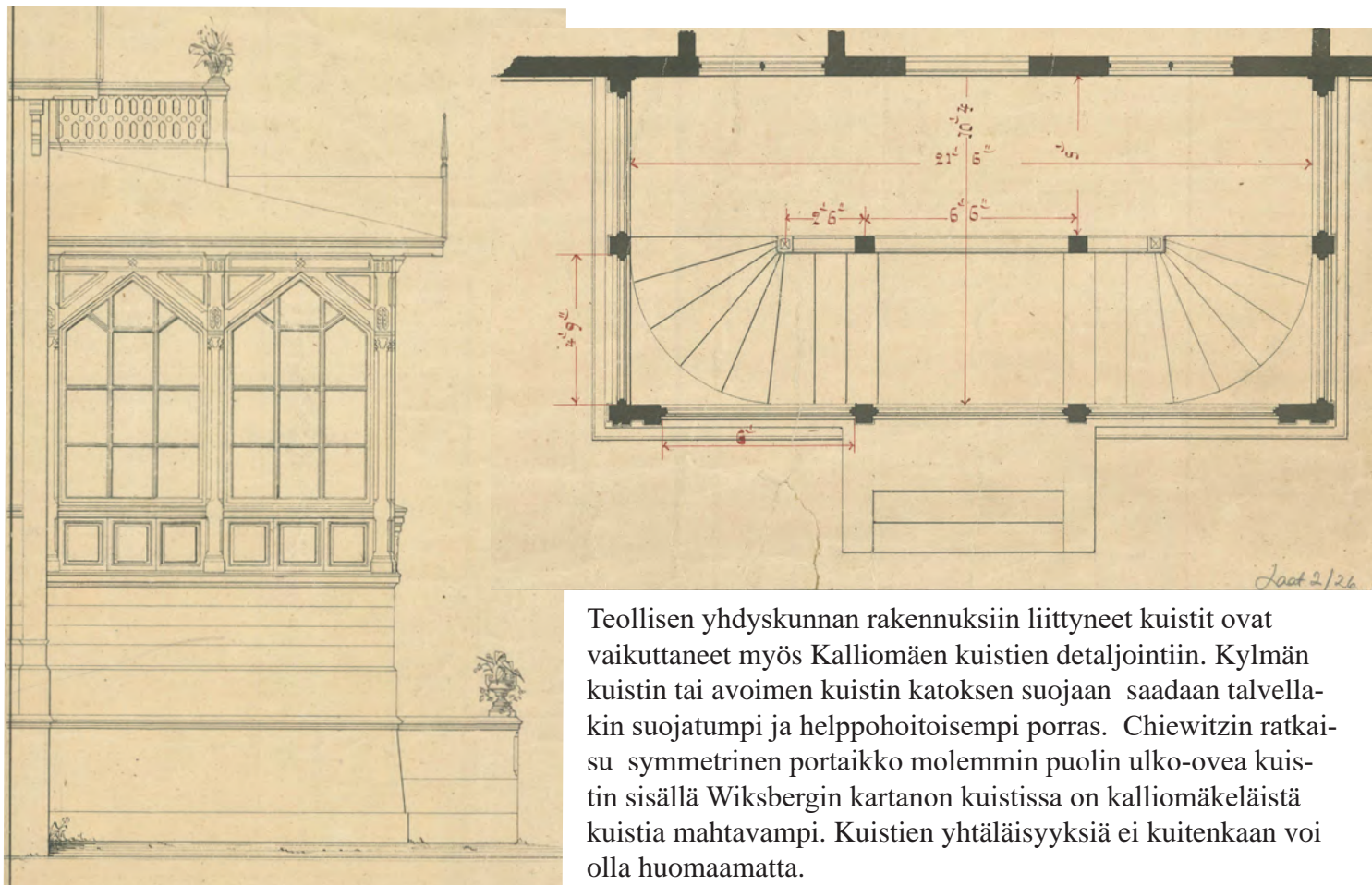

1940-luvun ikkuna

Ullakon ikkuna on saatu vanhemmasta arvokkaammasta rakennuksesta. Ikkunoiden uusiokäyttö on ollut yleistä alueella.

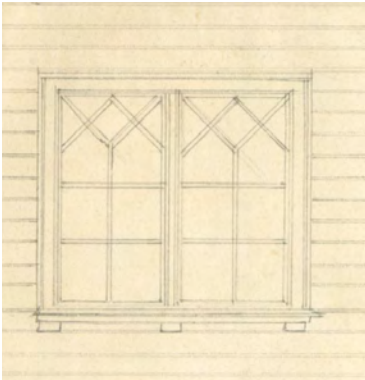

Teollisen yhdyskunnan rakennuksiin liittyneet kuistit ovat vaikuttaneet myös Kalliomäen kuistien detaljointiin. Kylmän kuistin tai avoimen kuistin katoksen suojaan saadaan talvella-kin suojatumpi ja helppohoitoisempi porras. Chiewitzin ratkaisu symmetrinen portaikko molemmin puolin ulko-ovea kuistin sisällä Wiksbergin kartanon kuistissa on kalliomäkeläistä kuistia mahtavampi. Kuistien yhtäläisyyksiä ei kuitenkaan voi olla huomaamatta.

Koristeltu avokuisti Kalliomäellä.

Vinoneliötä on käytetty erityisesti kuistin ikkunajaoissa. Aihe näkyi vahvasti myös teollisen yhdyskunnan rakennuksiinsa.

Kuisti aumakattoinen. Kuistin ikkunoissa on panostettu yläosan vinoruutujakoon. Tämä on ollut yksi ratkaisutapa

Kuistissa pulpettimainen yksi lape. Kuistin ikkunan kehystys jatkaa muiden ikkunoiden linjaa. Runsaampi puitejako kuistin ikkunassa. Vinoaihetta toistettu, kuistin alaosassa eri suuntainen helmipontti. Jakopinnassa koristeellinen profiililista.

Aumakattoinen kuisti.
Moniruutuinen ikkuna
yksinkertaiset kehykset.
Oven yläosaan sijoitetut
lasit. Käynti useaan asuntoon
kuistilta. Sama panelointi
kuin päämassassa (kapea
peiterima)

Kuistissa aumakatto, joka
on katettu huovalla. Kaikilla
sivuilla maksimaalisen paljon
ikkunaa. Ruutuja puitteissa
on selvästi enemmän kuin
huoneiden ikkunoissa. Leveät
nurkkalaudat.
Muu osa kapea vaakalauta.

Kuistin katto muodostaa päämassaan poikittaisen harjan, joka jää räystään alle. Moniruutuinen kuistin ikkuna, jossa yksinkertaisempi kehystys kuin huoneen ikkunassa.

Aumakattoinen kuisti, jossa umpioven yläpuolella ikkuna. Kuistin ikkunat moniruutuisia. Usean asunnon sisäänkäyntikäynti. Kuistissa kapeampi panelointi kuin päämassassa.

Kuisti ei nouse päämassan räystäään yli vaan jää joko selvästi tai juuri räystäään alle. Kuistin ikkunat voivat olla muun rakennuksen ikkunoita selvästi jaoteltumpia.

Kusti aumakattoinen. Kohtuullisen umpinainen kuisti, jossa ikkunat samaa kokoa kuin asuinhuoneissa. Kuisti poikkeuksellisesti rakennuksen päädystä.

Monimuotoisempi kuisti: saatu korkeutta sisäänkäynnille. Matala kuistiosa mahtuu räystäään alle.

Huoneiden ikkunoissa on vanha yksinkertainen ikkunakehystys. Panostettu kuis-
tin ikkunan koristeluun. Lääkärintalon ikkunan tyyliin. Kuistin pariovet peiliovia.

Jugendjäänne kuistissa muuten rakennuksen julkisivut yksinkertaiset.

Kuistilla on umpiovi, oven yläpuolella on kolmiruutuinen ikkuna.

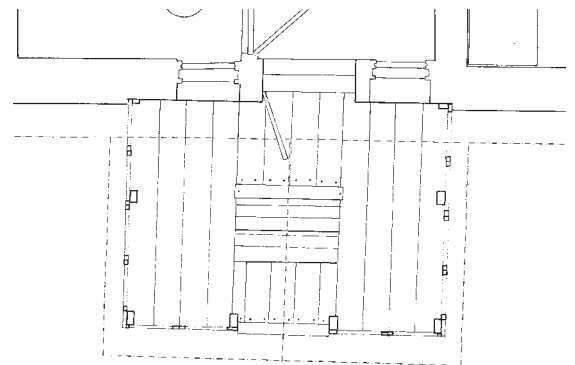
Kuistin umpioven vieressä on molemmin puolin ikkunoita. Sama ikkuna-aukotus jatkuu muissa kuistin julkisivuissa.

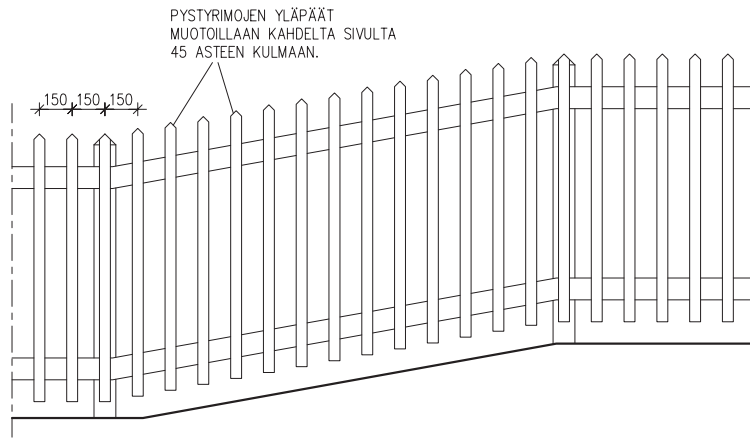
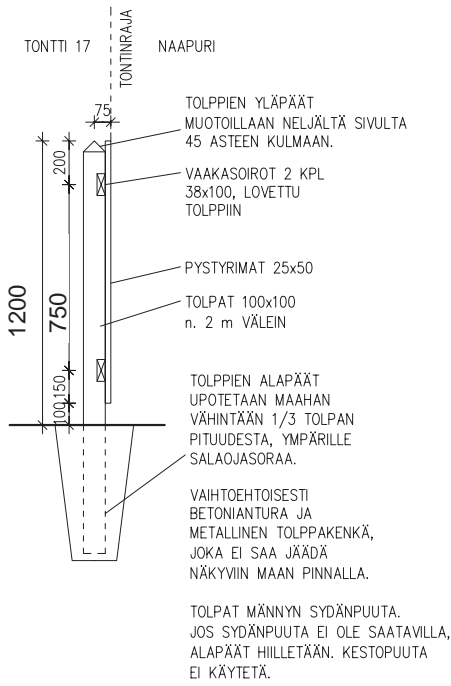

Kuistin umpiovi tulee hyvin alas julkisivulla. Kuistin sisällä on portaat. Ikkunoita on sekä oven yläpuolella että molemmin puolin ovea.

Sisädetalji yhdestä kuistista, jossa portaat on sijoitettu kuistin sisälle.

DETALJIPANKKI aidat ja portit

PUUTAVARA HIENOSAHATTUA.

PUUOSIEN PINTAKÄSITTELY: ITALIANPUNAINEN KEITTOMAALI ARKKITEHDIN OHJEEN MUKAAN.

AITA NOUDATTAA MAASTONMUOTOJA, EI PORRASTUSTA

TONTIN RAJOILLE TEHDÄÄN UUSI PUUSÄLEAITA AJOLIITTYMÄÄ JA TONTINRAJASSA KIINNI OLEVAA RAKENNUKSEN JULKISIVUOSUUTTA LUKUUN OTTAMATTA.

<p>SAATSI arkkitehdit oy</p> <p>BysmadsIntle 56 06500 Parvee 040 595 5833 pekka.saatsii@arks.fi</p>	<p></p> <p>PEKKA SAATSI ARKKITEHTI SAFA 30.8.2010</p>
---	--

Samanlaisista aitaelementeistä voidaan saada erilainen ilme. Kalliomäessä käytetty toinen säleaitatyyppe.

Porttien ja aitojen tulee olla hillittyjä. Portissa voi olla koristeluja. Kiinteistöllä 120-8 -53 olleessa portissa on yhdistetty käynti- ja ajoportti. Portin pylväät ovat betonista ja ne on maalaten koristeltu matkien liuskekivipäälylystyä. Portissa on joka toinen säle on koristeltu leikaten. Valokuva 1970-luvulta.

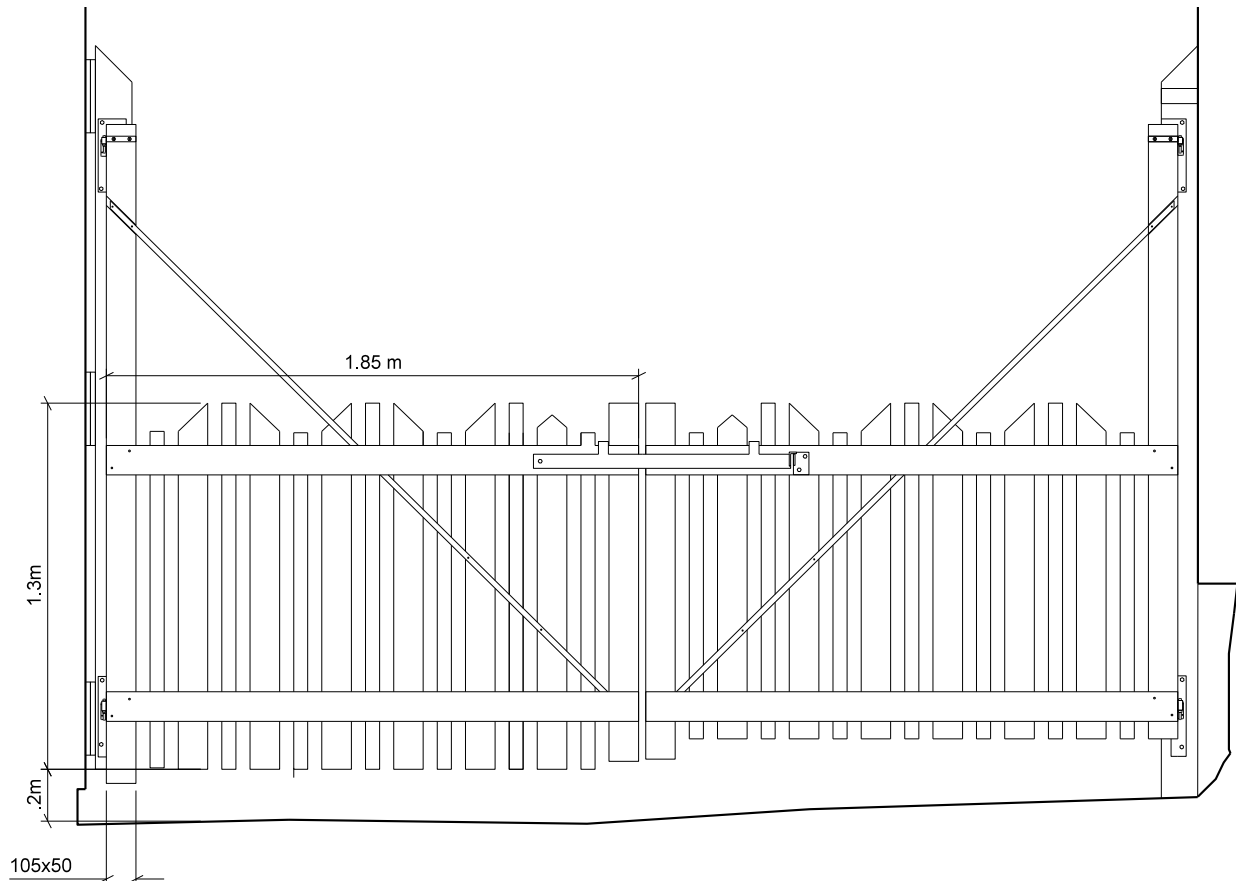

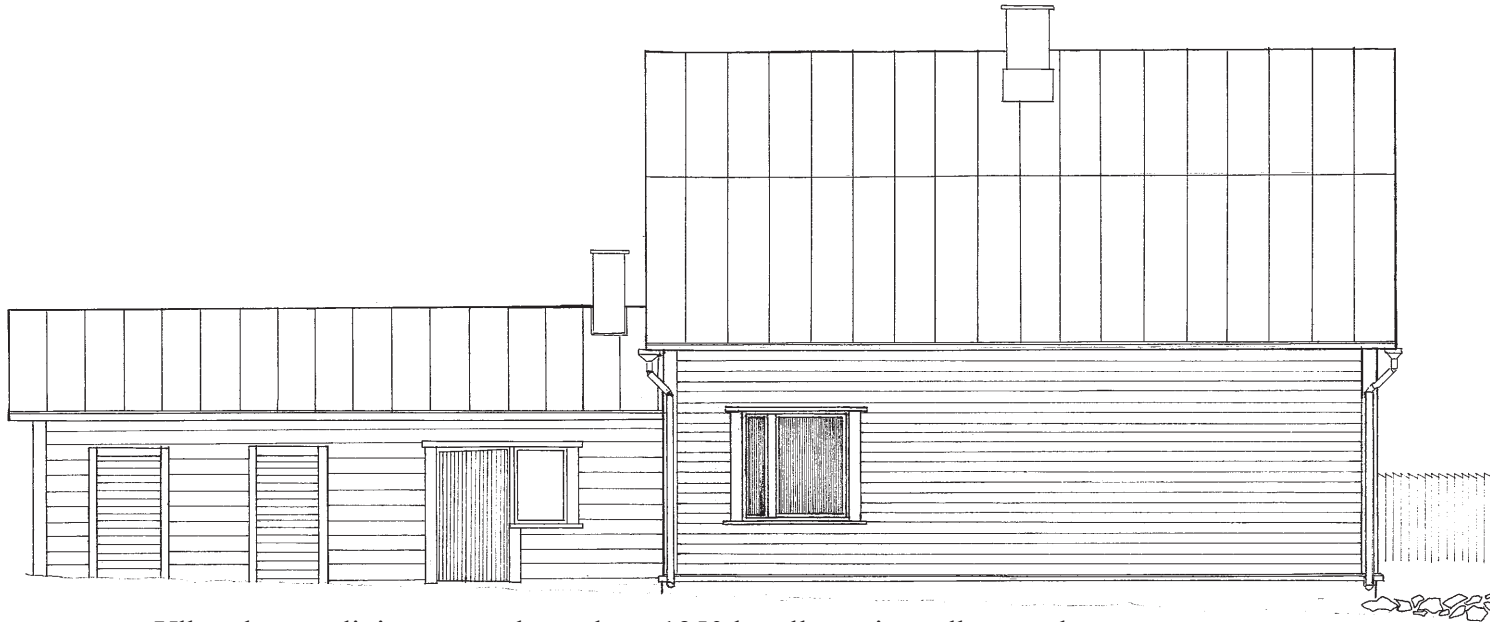
Yksinkertainen säleaita on koristeltu maalaamalla viistottujen päiden osat öljymaalilla valkoiseksi, muuten aita on punamullattu. Portti on maalattu vaaleaksi öljymaalilla. Portissa säleiden päät on viistottu eri tavalla. Portin pylväät ja aidan tukipylväät ovat puisia ja niiden yläosa on viistottu ja maalattu eri värillä. Portin pylväissä on myös käytetty viistottuja sivuja samaan tapaan kuin yksinkertaisimmin koristetuissa ikkunan kehyslaudoissa. Valokuva Forssan Museon, kuva on entiseltä Forssan panimolta. Kalliomäellä on käytetty samaa aitatyyppiä.

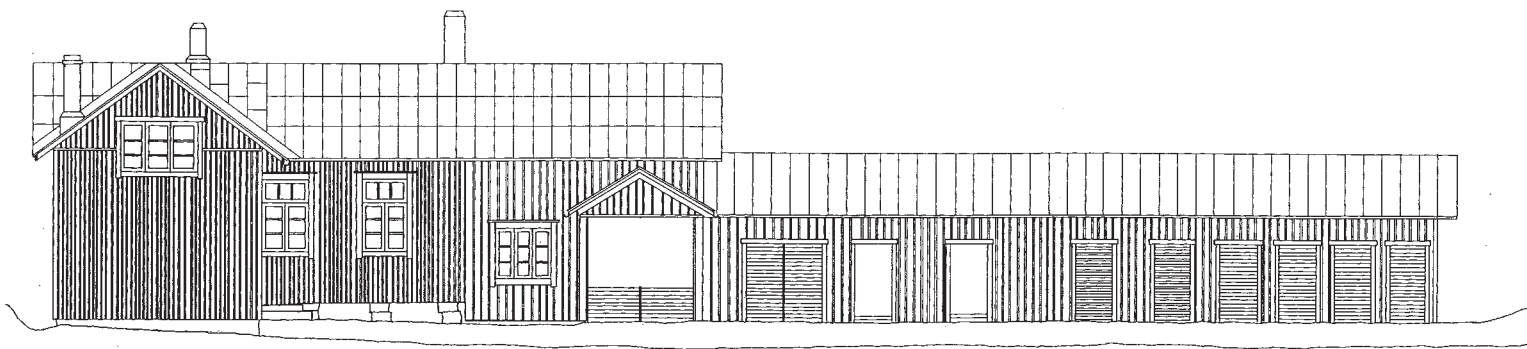
Yksinkertainen portti voi erottua muusta aidasta värillä ja väri voi liittää portin rakennukseen. Tukirakenteet tuovat aitaan koristeellisuutta. Portinpylväät ovat betonia. Aidan korvaa pensasaita. Tässä tapauksessa syreeni.

Aitojen ja niihin liittyvien porttien merkitys saattaa paikoin olla kaupunkikuvallisesti erittäin merkittävä. Kahden rakennuksen väliin sijoittuva portti.

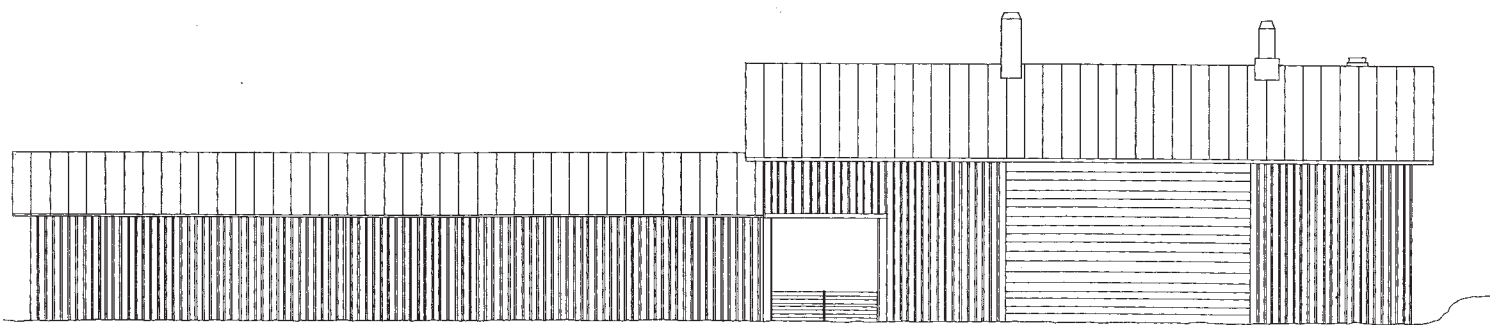

Ulkorakennus linjassa päärakennuksen 1950 luvulla uusitun ulkonäön kanssa.

SOUTH-ELEVATION 1/100

NORTH-ELEVATION 1/100

Ulkorakennus ja siihen liittyvä puusepän verstaas. Verstaas poikkeaa kaikin tavoin normaalista ulkorakennuksesta.